

Мова. Культура. Комунікація: здобутки та перспективи сучасних філологічних досліджень

**Матеріали ІХ-ї Міжнародної науково-практичної
конференції (27 квітня 2018 р.)**

Чернігів 2018

Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка
Національний технічний університет України "КПІ імені Ігоря
Сікорського"
Чернігівський національний технологічний університет

***Мова. Культура. Комунікація:
здобутки та перспективи сучасних
філологічних досліджень***

Матеріали IX-ї Міжнародної науково-практичної
конференції (27 квітня 2018 р.)

***Язык. Культура. Коммуникация:
достижения и результаты современных
филологических исследований***

Материалы IX-й Международной научно-
практической конференции (27 апреля 2018 г.)

***Language. Culture. Communication:
Achievements and Results of Modern
Linguistic Research***

Papers of the 9th International Scientific and Practical
Conference (April 27, 2018)

Чернігів 2018

УДК 811'11 + 811.112

ББК Ш 143

Ш 143.21

Мова. Культура. Комунікація: здобутки та перспективи сучасних філологічних досліджень: Матеріали 9-ї Міжнародної науково-практичної конференції (Чернігів, 27 квітня 2018 р.). – Чернігів : «Десна Поліграф», – 2018. – 124 с.

© Колектив авторів, 2018

У збірнику представлені результати сучасних розвідок у галузях лінгвокультурології, лінгвофілософії, семантики, зіставних студій, лінгвокогнітивних і лінгвопрагматичних досліджень дискурсу, методики викладання мов і літератур, літературознавчого аналізу текстів, прикладних аспектів мовознавства.

Організаційний комітет:

В.О. Дятлов, перший проректор НУЧК імені Т.Г. Шевченка, проректор з науково-педагогічної роботи, доктор істор. наук, професор, **голова оргкомітету**;

О.О. Борисов, доктор філол. наук, доцент, завідувач кафедри германської філології НУЧК імені Т.Г. Шевченка, **співголова оргкомітету**.

Члени оргкомітету:

С.О. Жила, доктор пед. наук, професор, завідувач кафедри української мови та літератури НУЧК імені Т.Г. Шевченка;

А.А. Калита, доктор філол. наук, професор кафедри теорії, практики та перекладу французької мови ФЛ НТУУ "КПІ імені Ігоря Сікорського";

І.О. Гаценко, кандидат філол. наук, доцент кафедри філософії та соціально-гуманітарних дисциплін ЧНТУ.

Редакційна колегія:

О.Г. Васильєва, кандидат філол. наук, доцент кафедри германської філології НУЧК імені Т. Г. Шевченка;

Н.В. Деркач, кандидат філол. наук, доцент кафедри германської філології НУЧК імені Т. Г. Шевченка;

В.В. Красавіна, канд. філол. наук, доц. кафедри української мови та літератури НУЧК імені Т. Г. Шевченка;

Л.В. Пікун, кандидат філол. наук, доцент кафедри германської філології НУЧК імені Т. Г. Шевченка;

Л.М. Федун, кандидат пед. наук, ст. викл. кафедри германської філології НУЧК імені Т. Г. Шевченка;

Т.П. Чередник, кандидат філол. наук, доцент кафедри мов і методики їх викладання НУЧК імені Т. Г. Шевченка;

Ю.М. Мойсеюк, викл. кафедри германської філології НУЧК імені Т. Г. Шевченка.

*Рекомендовано до друку Вченою радою філологічного факультету
Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
(Протокол № 9 від 17.05.2018 р.).*

РОЗДІЛ I. КОГНІТИВНИЙ, СИНЕРГЕТИЧНИЙ, КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ І ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТИ МОВИ ТА МОВЛЕННЯ

Борисов О.О.

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

ІНФОРМАЦІЙНИЙ БАЗИС ДІАЛОГІЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

The thesis is devoted to the problem of information constituent of communicative (dialogical) interaction. The interaction is viewed both as an objective and social phenomenon. The interrelations between reality, social life and individual sphere of a human's existence are revealed.

У сучасних мовознавчих розвідках, які здійснюються згідно теоретико-методологічних настанов антропоцентричності, експланаторності, експансіонізму, дискурсоцентризму, функціоналізму, онтологічного дуалізму, діалогічності та ін. зазнають активного переосмислення ті комунікативні взаємодії, які відбуваються між членами етнічної спільноти та сприяють її фактичній структурації та національній ідентифікації.

Соціальні взаємодії визначаються як взаємозумовлені інформаційні обміни, за якими дії одного суб'єкта одночасно є причиною і наслідком відповідних дій іншого суб'єкта [2; 6, с. 144]. Результатом обміну є організація та координація дій комунікантів в їх соціальній діяльності [8, с. 237]. Тож структура взаємодії індивідів складається під впливом поведінкового регулятора, який налаштовує їх займати в комунікації соціально, психологічно та культурно відповідні позиції, реалізуючи типовий для них спосіб дії. Тим самим така комунікативна структура підтримує поведінковий регулятор, який її породив [13, с. 354].

Комунікативна взаємодія уявляється нами як *суб'єктно-об'єктно-суб'єктна діяльність* учасників спілкування, яка спрямована на вплив на

свідомість і поведінку один одного [11, с. 192; 14, с. 294]. Онтологічно в комунікації один суб'єкт набуває деяку мисленнєву субстанцію – *інформацію*, а іншій її не втрачає [1; 5, с. 85–86]. У поняття вкладається широкий зміст, оскільки воно інтерпретується не лише в ракурсі потреби в інформації (її передачі або отриманні), але й у сенсі будь-якого приводу для спілкування [4, с. 274], що зумовлене об'єктивними параметрами існування людського індивіда як представника виду *Homo Sapiens*. Власне життя особи є складною взаємодією з навколишнім середовищем, яку можна уявити як отримання та дешифрування деякої інформації з наступним перетворенням її на знаки, які здатні здійснювати комунікацію у людській спільноті [7, с. 17].

Імпульсом до розгортання діалогу стає інформаційна лакуна щонайменш одного з комунікантів та / або інформаційна насиченість іншого, який має намір нею поділитися. У випадку, коли особа володіє деякою інформацією та бажає передати її партнеру, передбачається, що тільки відчуття когнітивно-емоційного розрядження продуцента тексту окреслить часові межі процесу комунікації. З іншого боку, відчуття заповненості тієї чи іншої царини концептуальної системи свідомості реципієнта тексту, заради чого, власне, й розпочиналася комунікація, його можливе когнітивне та емоційне задоволення від отриманої інформації, призводить до затухання комунікативного акту. Незадоволення отриманою інформацією змушує адресата перетворюватися на адресанта у межах тієї самої інтеракції, шукати іншого партнера або змінювати оточуючу його реальність для досягнення необхідного ступеня комфорту існування.

Тип взаємодії як діяльнісна система комунікації, окрім мотиваційної її складової, визначається насамперед онтологічними обставинами спілкування. Обставини (ситуація спілкування) є двоскладним утворенням. Якщо перший шар відноситься до буттєвих ознак, відбиваючи просторово-часові координати соціального контакту, то другий – національно-культурний та соціальний – зумовлений етнокультурним фоном та тональністю комунікації. У першому – буттєвому – компоненті також можливо виділити два конституенти локального та темпорального її розгортання. По-перше, партнери зустрічаються у точці та в момент комунікативного контакту – *тут* та

зараз – що утворює локально-темпоральний каркас комунікації; по-друге, партнери спілкуються в певному предметному та подійовому фрагментах місця та часу, що передбачає подійовий план омовленої ситуації [12, с. 43]. Так час слугує тим важливим регулятором практичної та ритуальної діяльності людей, який спрямований на упорядкування навколишнього світу та регламентацію людського існування. Людям необхідна структурація свого часу [2], одним з інструментів чого й виступає спілкування [10, с. 218]. Вибір часу для здійснення комунікації одночасно передбачає вибір її просторових координат [2], які опредмечуються у конкретному фізичному довкіллі, визначають протікання комунікації.

Закономірним є те, що вся сутність існування людини зводиться до необхідності забезпечення постійного інформаційного каналу зв'язку з реальністю та соціумом [9, с. 40]. Для вирішення стратегічних проблем та оперативних завдань свідомість використовує результати біологічного, інстинктивно-емоційного досвіду індивіда (продукт екзистенційного буття), генетико-культурну інформацію (продукт ментального буття) та соціокультурне знання (продукт трансцендентного буття). Лише на основі синтезу колективного історичного та сучасного соціального досвіду вона здатна забезпечити адекватні реакції людини на виклики оточуючого середовища, тобто знаходити шляхи та засоби для її адаптації до безперервних, різних за своєю природою та динамічних змін [5, с. 211–212]. Тож, соціальна діяльність, підтипом якої є комунікативна діяльність, яка виформовується універсальною когнітивною моделлю діалога, трактується як інформаційно спрямований процес, який передбачає здатність (зокрема, знакового) адаптування у фізичному і соціальному середовищі [3, с. 124–125; 9, с. 217] та здатність до інформаційного прогнозування його динаміки.

Література

1. Аристов С. А. Ситуированная модель смены коммуникативных ролей [Електронний ресурс] / С. А. Аристов. – Режим доступу :

- http://studydoc.ru/doc/4091054/situirovannaya-model._-smeny-kommunikativnyh-rolej.
2. Берн Э. Игры в которые играют люди. Психология человеческих взаимоотношений [Электронный ресурс] / Э. Берн. – Режим доступа : <http://psylib.org.ua/books/berne02/txt01.htm>.
 3. Беспалов И. И. Свобода и рабство / И. И. Беспалов. – Новороссийск : НГМА, 2003. – 312 с.
 4. Богданов В. В. Лингвистическая прагматика и ее прикладные аспекты. Прикладное языкознание / В. В. Богданов. – Санкт-Петербург : Изд-во С.-Петербург. ун-та, 1996. – С. 268–275.
 5. Клименюк А. В. Знание, познание, когниция / А. В. Клименюк. – Тернополь : Підручники і посібники, 2010. – 304 с.
 6. Козловець М. А. Соціологія / М. А. Козловець, В. О. Федоренко, П. В. Маслак. – Житомир : ЖВІРЕ, 2001. – 460 с.
 7. Лотман Ю. М. Структура художественного текста. Об искусстве / Ю. М. Лотман. – Санкт-Петербург : “Искусство-СПБ”, 1998. – С. 14–285.
 8. Міщенко В. Я. Поняття цілі та дії у діяльнісних концепціях мови / В. Я. Міщенко. – Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки : зб. наук. праць. – Луцьк : Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2008. – № 5. – С. 236–240.
 9. Олянич А. В. Презентационная теория дискурса / А. В. Олянич. – М. : Гнозис, 2007. – 407 с.
 10. Рождественский Ю. В. Теория риторики / Ю. В. Рождественский. – М. : Флинта; Наука, 2006. – 512 с.
 11. Селіванова О. О. Основы теорії мовної комунікації / О. О. Селіванова. – Черкаси : Вид-во Чабаненко Ю.А., 2011. – 350 с.
 12. Формановская Н. И. Речевое общение : коммуникативно-прагматический подход / Н. И. Формановская. – М. : Изд-во “Русский язык”, 2002. – 216 с.
 13. Хабермас Ю. Философский дискурс о модерне / Ю. Хабермас. – М. : Издательство “Весь Мир”, 2003. – 416 с.
 14. Levinson S. Pragmatics / S. Levinson. – Cambridge : Cambridge University Press, 1983. – 436 p.

Кійко С.В.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

СИНЕРГЕТИКА В КОНТЕКСТІ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Modern scientific society tends to apply the transdisciplinary approach to different studies. The linguistic study is not an exception. The research, described in this thesis, aims at the study of linguistic phenomena using the transdisciplinary synergetic approach.

Останні десятиліття у вітчизняному і зарубіжному науковому співтоваристві є часом інтенсивного пошуку нових методологічних стратегій, сумісних з теоретичними традиціями гуманітарних наук. Одним з найбільш продуктивних напрямів такого пошуку є синергетичний підхід до лінгвістики, культури, історії, соціології тощо. Синергетика як загальна теорія самоорганізації складних систем вивчає процеси спонтанного виникнення і динамічного розвитку колективних структур. Один з основоположників синергетики Г. Хакен визначає її як частину загального системного аналізу, мета якого – знайти універсальні закономірності поведінки й загальні закони самоорганізації складних динамічних систем [3, с. 361]. Синергетика аналізує механізми і процеси взаємодії елементів і підсистем складних динамічних систем, які дозволяють їм зберегти цілісність і функціональні властивості. При цьому йдеться не про механічне перенесення конкретних методик синергетики в область філологічних досліджень, а про інтеграцію найбільш загальних положень синергетики, її методології і понятійно-категорійного апарату в методологію лінгвістики.

Синергетику позиціонують на даний час у трьох іпостасях: як науку, методологію і картину світу. Проте існують чисельні спроби надати синергетиці іншого статусу: як нового наукового напрямку (О.М. Князева, С.П. Курдюмов, Д.С. Чернавський), метанауки (А.А. Данилов), нової наукової парадигми (В.А. Белавін, Т.І. Домброван, О.О. Селіванова, В.В. Тузов), сучасного наукового стилю мислення (Г.О. Котельніков), міждисциплінарного мислення (Г. Хакен), дискурсу науки епохи постмодерна або постнекласичної науки (В.І. Аршинов, В.Г. Буданов). У лінгвістиці релевантним є, насамперед, визнання синергетики як сучасної

наукової парадигми, в межах якої об'єктом дослідження є складні відкриті нелінійні системи різного походження у їх становленні та еволюції. Як і порівняльно-історична, структуралістська, функціональна, когнітивно-дискурсивна наукові парадигми, синергетика має свою історію, представлена низкою методологічних і концептуальних напрямів і шкіл (пор. [1, с. 272–276]).

Синергетичний підхід до дослідження лінгвістичних явищ включає розгляд параметрів порядку (інакше – факторів регулювання поведінки системи) і опис принципів самоорганізації омонімії на різних мовних рівнях та / або окремих підсистемах. Розглянемо поняттєвий апарат синергетики докладніше.

Теорія самоорганізації систем передбачає, що за рахунок надходження в систему зовнішньої енергії, речовини чи інформації в системі виникають флуктуації – випадкові відхилення. Під впливом гетерогенних чинників такі відхилення можуть посилюватися і приводити стабільну структуру до нестабільного стану. Якби системи були іманентними, то випадкових відхилень не виникало б, і системи залишалися б константними. Нестабільність систем веде їх до нового динамічного режиму стабілізації, до зменшення ентропії, тобто до самоорганізації.

Для опису узгодженої взаємодії використовують поняття «когерентність» і «атрактор». Когерентність – це явище збереження співвідношення між фазами різних коливальних процесів. Атрактор – це той стан, який притягує, структурує поведінку складників системи. Атракторами відкритої динамічної системи є окремі сфери впорядкованості. Вони визначають динаміку системи, виявляють і спрямовують її еволюцію: усі елементи системи прагнуть до атрактора або до того типу взаємодії елементів, який ним задається. Наявність атракторів дозволяє системі зберігати відносну стійкість, незважаючи на різноспрямовані й деструктивні процеси в системі. Іншими словами, атрактор – це внутрішня тенденція до відносно стабільного стану системи.

Для початкового етапу саморозвитку системи характерна відносна рівновага відкритої нелінійної системи і поступове (або різке) посилення орієнтації руху елементів системи до атрактора, тобто зміщення в бік упорядкування на новій основі. Далі в системі зростає ентропія як міра

нерівноваги й хаотичності, збільшуються флуктуації (зрушення в плані змісту і поява нових елементів функціонального плану), наростає хаос, який проявляється в появі функціональних елементів, що не відповідають початковим тенденціям системи. Наступні етапи включають проходження точок біфуркацій, тобто значень параметрів, при яких відбувається перебудова усталених режимів руху в системі. При цьому відбувається вибір траєкторії подальшого розвитку системи, а також дисипація («просіювання», відсіювання, відкидання) зайвих елементів. Принцип каузальності передбачає наявність у складних систем альтернативних можливостей для функціонування і розвитку. Систему, яка перебуває у точці біфуркації, можна спрямувати в необхідне русло, якщо застосувати щодо неї легкі, проте резонансні зовнішні впливи. Вони здатні вивести систему на новий рівень самоорганізації.

На окремих стадіях процесу саморозвитку системи можливі так звані «режими із загостренням». Це режими надшвидкого наростання процесів, коли певні величини необмежено зростають за короткий проміжок часу. Кінцевим для цього циклу розвитку системи є її перехід у якісно новий стан, набуття системою якісно нової цілісності та впорядкованості [2, с. 58].

При переході з одного стану в інший не всі параметри стану мають однакове значення, і одні параметри стану (швидкі змінні) можна виразити через інші (повільні змінні), які є параметрами порядку. Останні «підпорядковують» окремі частини, тобто визначають їх поведінку, а також стабілізують систему. Зв'язок між параметрами порядку й окремими частинами системи називається принципом підпорядкування. Його суть полягає у можливості подання швидких змінних у вигляді функцій параметрів порядку. Г. Хакен як параметр порядку розглядає значення слова. Як відомо, багатозначні слова моносемізуються лише в контексті. З погляду синергетики в таких словах є внутрішня симетрія, яка порушується при вживанні слова в реченні і, ширше, в тексті. Таким чином, текст можна розглядати як створення ієрархії параметрів порядку шляхом послідовного порушення симетрії [4].

Загалом синергетика розкриває механізм утворення в рамках старої якості системи зародків нового стану у вигляді флуктуацій і утворення дисипативних структур. Як відповідь на посилення деструктивних

тенденцій відбувається активізація внутрішніх механізмів самоорганізації, спрямованих на збереження цілісності системи, й інтенсифікуються обмінні процеси між системою і навколишнім середовищем. Якщо флуктуації недостатньо великі, то система повернеться до попередньої урівноваженої структури. Якщо флуктуації значні, то вони можуть призвести систему до виникнення нових, відносно стійких структур. У результаті система перейде на якісно новий рівень саморозвитку.

Література

1. Комарова З.И. Методология, метод, методика и технология научных исследований в лингвистике / З.И. Комарова. – [2-е изд.]. – М.: ФЛИНТА / Наука, 2013. – 820 с.
2. Тузов В.В. Синергетика как методология исследования процессов самоорганизации сложных систем / В.В. Тузов // Библиосфера. – 2007. – № 1. – С. 52–59.
3. Хакен Г. Синергетика : Иерархия неустойчивости в самоорганизующихся системах и устройствах / Г. Хакен. – М. : Мир, 1985. – 419 с.
4. Хакен Г. Можем ли мы применять синергетику в науках о человеке? // Синергетика и психология / Г. Хакен. – М. : Янус-К, 1999. – С. 11–25.

Колесник О.С.

Київський університет імені Бориса Грінченка

ЕКЗИСТЕНЦІЙНІ ФЕНОМЕНИ У ДЗЕРКАЛІ МОВИ: ЛІНГВОУНІВЕРСОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД

The notion of an existential phenomenon is interpreted from the standpoint of linguistic universology. Etymological and linguosemiotic properties of LIFE concept nominations in the languages of European ethnoses are analyzed. Meanings are interpreted from the standpoint of M-logic.

У широкому сенсі екзистенційні феномени (ЕкФ) співвідносяться з буттям, існуванням (Dasein), що є тривалою наявністю об'єкта у певному кластері системно (або хаотично) організованих феноменів. У вузькому смислі – це існування, розвиток, трансформація та занепад живих (біологічних, організованих на основі білкової форми існування) систем. Відповідно, базовими виявляються концепти-універсалії ЖИТТЯ, НАРОДЖЕННЯ, ЗРОСТАННЯ, ЗАНЕПАД, СМЕРТЬ, а також фактично

необмежена кількість концептів, що репрезентують знання про об'єкти, яким притаманні вказані властивості.

З огляду на принципи М-Логіки (у тезах: сигніфікативні структури як нечіткі сутності, міфологічно орієнтований семіозис як ірраціональна основа раціоналізації світу, концептуалізації та категоризації дійсності та світо-моделювання; плюралістичність інтерпретацій явищ мови, мовлення, культури та ін.; визнання нелінійної каузативної логіки зв'язків явищ і процесів; енігматичність поступу систем у точках біфуркацій, інверсивність поступу відкритих систем, у тому числі картин світу і семіосфери загалом) [1], а також з урахуванням специфічних історико-культурних контекстів (або систем координат, реалізованих у модельованих альтернативних реальностях на основі вторинних міфологічних систем), ми ведемо мову про вербалізацію ситуативних інформаційних квантів, у котрих кожен із зазначених концептів входить до, у яких профілюються фізичні (біо-фізіологічні), психо-емоційні, ментальні, соціально-адаптивні, соціально-динамічні, аксіологічні та універсальні смисли. За умови зрушення у системі координат альтернативного світу такі властивості можуть проявляти і об'єкти, що зазвичай не співвідносяться з життям у антропоцентричному розумінні.

Мікро-міф (еліптизований текст-програма), що іконічно визначає розуміння сутності життя представниками європейських лінгвоспільнот і слугує базовим оператором при розбудові альтернативних світів і створенні їхніх "картин", реконструюється на основі етимологічних паралелей в ході аналізу відповідних номінативних одиниць. Так, укр. *жити*, *життя*, блр. *жыць*, рос. *жизнь*, ст.-слов. *жити*, болг. *живея*, сербохорв. *живјети*, словен. *živeti*, *živêjem*, чes. *žiti*, *žiji*, слвц. *žit*, *žijem*, пол. *żyć*, *żyje*, влуж. *žić*, *žiju*, спорідн. з дпрус. *giwa* "живе", *giwāntei* "живий", дінд. *jivati*, авест. *jvaiti* "живе" (дієсл. 2 ос. одн.), лат. *vīvō*, грец. *βιομαι* "я живу", *ζην* "жити", пор. також лит. *gyti* "оживати, відроджуватись", лтс. *dzîť*, *dzîstu*, *dziju* "відновлюватись, лікуватись"; лит. *gyvoti* "жити", лтс. *dzîvat* "працювати, жити" < іє. **gei-*, *g^hi-* [2, с. 52; 5, с. 377], що дозволяє реконструкцію смислу "здатний до відновлення, регенерації (алюзивно – здатний до трансформації, поступу, розширення)". Сфера існування відкритих систем з такими властивостями

отримує метонімічне позначення: семи "життя, буття" реалізовані у номінаціях СВІТУ кельтськими мовами: гел. *bith*, ірл., дірл. *bith*, вал. *byd*, брет. *bed*, "світ, існування" (гел. *beatha* "життя", ірл., дірл. *bethu* < кельт. **bitât-*, *bi-tât*) < **bitu-* < **bi*, *bei* < іє. **gei-*, *gi-* "жити" (лат. *vivo*, а. *be*, фр. *vie*, іт. *vita*, ісп. *vida*) [3: 38], тобто, світ розуміється як сфера буття / функціонування живих систем. Подібний полісемантизм проявляє і гел. *saoghal*, "світ, вік, доба, життя", ірл. *saoghal*, дірл. *saigul*, *saegul* < лат. *sæcŭlum* "доба, вік", "перегони, час, вік" < **sai-* [3, с. 302]. Як і в германських мовах, це дозволяє співвіднести СВІТ із ЧАСОМ / ВІКОМ, тобто, з "простором, що реалізує послідовності форм", або < (?) *sāg-* "шукати, вишукувати" [4, с. 876], що уможливорює реконструкцію "пізнаний простір". Іншими словами, СВІТ постає там, де є ЖИТТЯ, оскільки осмислюється і конструюється саме біовітальними системами, що охоплюють ЕкФ різних рівнів.

У германських мовах відзначимо: а. *life* "життя, одушевлене існування у проміжку часу між народженням і смертю", да. *lif*, дпівн. *lif* "життя, тіло", дфриз., дсакс. *lif* "життя, особа, тіло", нід. *lijf* "тіло", двн. *lib* "життя", н. *Leib* "тіло", *Leben* "життя") < протогерм. **libam* < і.є. **leip-* (пок. 670) "прилипати, бути жирним" (пор. гр. *λίπος*, гот. *bileiban* "липнути, залишатись", двн. *bilīban*, н. *bleiben*, асакс. *belīfan*, н. *bleiben*, а також паралель укр. *жити*, *живий* - *жир*). З урахуванням зв'язку і.є. **leip-* та і.є. **leibh-* [4, с. 663] "слизький" < "вологий" < ВОДА (міфопоетичне уявлення про один з базових видів енергії, що беруть участь у структуруванні та розширенні / розмноженні біовітальних систем), вказані номінації є іконічними презентаціями уявлень про базові властивості "носія життя", що дозволяє узагальнену реконструкцію смислу "цілісний, матеріальний, гнучкий (адаптивний)".

Нарешті, ЕкФ як носії енергії отримують характеристику а. *animated* < лат. *animale* "жива істота, той що дихає", *animalis* "живий, повітряний" < *anima* "душа, подих, повітря" < і.є. **ane-* "дихати", що, з одного боку, вказує на те, що людина не є єдиним ЕкФ (пор. гел. *ainmhidh* "звір, тварина", ірл. *ainmhidhe*, **anem-itio-s* < **anem-* "життя, душа"; лат. *animale* [3, с. 9], а з іншого, іконічно вказує на другу базову властивість живих істот – використання кисню в обміні енергії та речовин та метафорично –

на використання енергії ПОВІТРЯ (енергії, породжуваної в процесі динамічних взаємодій систем), що забезпечує здатність живих об'єктів утворювати кластери на основі резонансного "спів-налаштування" й відповідну спроможність до самоорганізації, самопідтримки, адаптації та розвитку.

Література

1. Колесник О.С. Introducing M-logic: basic remarks on key concepts / О.С. Колесник // Теоретична і дидактична філологія. Серія "Філологія". Серія "Педагогіка" : Зб. наук. праць. – Вип. 25. – Переяслав-Хмельницький : Вид. ПП Щербатих О.В., 2017. – С. 159–169.
2. Фасмер М. Этимологический словарь русского языка / М. Фасмер; [пер. с нем. О.Н Трубачева] : В 4-х т. – М. : Прогресс, 1964. – 1973. – Т.2. – 672 с.
3. McBain A. An Etymological Dictionary of the Gaelic Language / Alexander. A. McBain, LL.D. – Stirling : Eneas MacKay, 1911. – 426 p.
4. Pokorny J. Indogermanisches etymologisches Wörterbuch / Julius Pokorny. – Bd. 1–2. – Bern : Francke. – 1959. – 1183 S.
5. Rudnyc'kyj J.B. An Etymological dictionary of the Ukrainian language. – Ottawa: Ukrainian Mohylo-Mazepian Academy of Sciences; Ukrainian language association; University of Ottawa Press. – 1982. – Vol. 1.–2.

Борисов О.О., Васильєва О.Г.

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

БАЗОВІ ЖАНРОВІ РІЗНОВИДИ СУПЕРЕЧКИ В АНГЛОМОВНІЙ ТА УКРАЇНОМОВНІЙ ЕТНОСВІДОМОСТІ

The thesis is devoted to the study of the ARGUMENT genre in English and Ukrainian conceptual pictures of the world. A closer look at such kinds of arguments as debates, polemic, dispute and discussion is suggested. The main differences and common features of the genres are established.

За психологічним словником термін «суперечка» розкривається як збуджений, емоційний, словесний обмін між двома або кількома особами, які не мають єдиної думки в якомусь питанні [6]. У суперечці «кожна сторона, аргументуючи /відстоюючи/ і спростовуючи /опонуючи/ думку співрозмовника /супротивника/ претендує на монопольне встановлення

істини» [там само]. Перефразовуючи подану дефініцію, визначаємо, у свою чергу, «суперечку» як *різновид діалогу, під час якого опонент намагається аргументовано відстояти власне розуміння обговорюваної проблеми, заперечуючи докази пропонента* [2, с. 110–112; 5, с. 567; 8, с. 42]. Саме так подається суперечка у сучасній британській та українській лексикографії: *argument – an exchange of diverging or opposite views, typically a heated or angry one* [10] та *суперечка – словесне змагання між двома або кількома особами, при якому кожна із сторін обстоює свою думку, правоту* [7]. Відмінності у визначеннях полягають у семантичних компонентах уточнення виду думок ('diverging or opposite views' та 'свій / правильний') та типової ('typically') для цього обміну експлікації емоційних станів з негативним забарвленням ('heated or angry'). Відмінність полягає й у представленні суперечки як 'змагання' між 'двома або кількома особами' у значенні української лексеми.

Аналіз емпіричного матеріалу свідчить про те, що у сучасній англійській мові *argument* виступає синонімічною домінантою цілого ряду таких номінативних одиниць, як *debate, dispute, squabble, quarrel, disagreement, clash, brawl, bickering, polemic, contention, disputation, discussion, controversy, altercation, faction, wrangling* та ін. [10]; у сучасній українській мові лексема *суперечка* є домінантою для лексем *сперечання, спір, полеміка, дискусія, незгоди, дебати, диспут, обговорення, суперечки, дебатування, дискутування* та ін. [7]. Додатковим вектором нашого дослідження є змістове розведення гіпертерміну *суперечка* та гіпотермінів *дискусія, диспут, полеміка, дебати*, які знаходяться у синонімічних відносинах, позначаючи суспільно важливі комунікативні феномени британського та українського суспільства.

Полеміка (грец. *polemikos* – *войовничий, ворожий*) позначає *вид суперечки, якому притаманні протиборство сторін, протиставлення різних думок, ідей, поглядів* [2, с. 111; 4, с. 89]. З погляду функціонального призначення суперечка та полеміка будуються навколо основної тези та спрямовані на утвердження власного погляду щодо обговорюваного питання. Термін *полеміка* використовується, зазвичай, тоді, коли суперечка носить пролонгований характер, ведеться на сторінках друкованих чи електронних видань або в усному публічному мовленні (тобто в офіційному форматі спілкування) та відрізняється різким

неспівпадінням позицій (наприклад, літературна полеміка, наукова полеміка). У британській та українській мовній свідомості спостерігаємо подібне осмислення полеміки: *a strong verbal or written attack on someone or something* та *суперечка в пресі, на зборах, диспуті тощо при обговоренні яких-небудь наукових, політичних, літературних і т. ін. питань*. Диференційними семами в англійському визначенні є наявність маркерів типу фактичної словесної конфронтації ‘verbal or written attack’, які характеризуються семою інтенсивності ознаки ‘strong’. Українське визначення містить компоненти, які визначають локалізацію обміну думками (‘в пресі, на зборах, диспуті’) та якісні характеристики самих питань (‘наукових, політичних, літературних’).

Полеміка вважається дискомфортом видом суперечки, адже вона характеризується невиконанням постулатів Кількості, Якості, Релевантності, Способу та Ввічливості [1], через що її вважають прикладом антикультури спілкування [4, с. 89]. Висока емоційна зарядженість полеміки визначає її сутність як «гостру суперечку». Тому найбільш вірогідним варіантом її подальшого розвитку є перетворення її на відкриту конфронтацію: сторони залишаються при своїх думках, синтезу позицій не відбувається.

Комунікативна ситуація *полеміки* характеризується такими параметрами: 1) наявність суб’єктів – двох чи більше; 2) характер взаємовідносин – офіційний; 3) ситуація – змагання; 4) предмет – правота своє думки; 5) намір – бути першим або кращим за опонента; 6) мета – захистити свою точку зору та перемогти; 7) спосіб – переконання за допомогою логічних засобів; 8) засоби – вербальне представлення своїх аргументів та доказів; 9) галузь життєдіяльності суб’єктів – наука, література, політика, друк, збори тощо; 10) розтягнутість у часі (та просторі) [3].

Відмінність полеміки від дискусії полягає у *цільовій спрямованості останньої*. *Дискусія* (лат. *discussio* – дослідження, розгляд) – *публічна суперечка, метою якої є з’ясування та співставлення різних (протилежних) точок зору заради знаходження істини або правильного рішення суперечливого питання* [4, с. 89].

Якщо у британській свідомості дискусія передбачає обговорення теми з метою досягти рішення або обмінятися ідеями ('in order to reach a decision or to exchange ideas') [10], то в українській акцент ставиться на не результативності обговорення 'питання', а на самому його характері ('широке публічне') [7]: пор., англ. *the action or process of talking about something in order to reach a decision or to exchange ideas; a conversation or debate about a specific topic* та укр. *широке публічне обговорення якого-небудь спірного питання; спір, суперечка окремих осіб, співбесідників*.

Тож, учасники дискусії, зіставляючи суперечливі судження, намагаються дійти єдиної думки, знайти загальне рішення, встановити істину. На відміну від дискусії, мета полеміки інша: потрібно отримати перемогу над опонентом – ідейним суперником – захистити та затвердити власну позицію за посередництва переконливих та безперечних аргументів. У зв'язку з цим зазначимо, що дискусія є більш ефективним способом переконання, адже її учасники самі приходять до певного висновку [2, с. 111].

Комунікативна ситуація дискусії характеризується так: 1) наявність суб'єктів – двох чи більше (компетентних осіб з аудиторії); 2) характер взаємовідносин – офіційний; 3) ситуація – змагання; 4) предмет – правота своєї думки; 5) намір – пошук рішення, компроміс; 6) мета – істина; 7) спосіб – переконання за допомогою логічних засобів; 8) засоби – вербальне представлення своїх аргументів та доказів; 9) галузь життєдіяльності суб'єктів – наука, зібрання; 10) наявність регламенту – обмеження рамок проведення дискусії, регуляція ведучим виступів рівноправних учасників обговорення [3].

Диспут (від лат. *disputare* – розмірковувати, сперечатися) – публічна суперечка на суспільно чи науково важливу тему, яка відбувається із залученням широкого кола фахівців [2, с. 111; 4, с. 89] з можливим залученням ЗМІ. Англійські словники подають диспут як деяке непогодження та суперечку: *an argument or disagreement, especially an official one between, for example, workers and employers or two countries with a common border* [9; 10]. Українське лексикографічне джерело представляє диспут як *публічний спір на наукову, літературну і т. ін. тему* [7]. Тож спостерігаємо відмінність у функціонуванні першої архісеми 'disagreement' ('непогодження'), та диференційних сем якості

(‘an official’ vs ‘публічний; на наукову, літературну тему’). Крім того, англіїцями конкретизуються й сторони протистояння: ‘workers and employers or two countries with a common border’.

У диспуті не обов’язкова наявність протилежних думок: під час такого діалогу виявляється невизначеність позицій учасників обговорення, що реалізується в продукуванні різноманітних думок щодо теми обговорення, створюється спектр поглядів на предмет обговорення. Диспут не потребує практичних висновків та не передбачає внаслідок складності проблеми однозначного її вирішення, чим характеризується колективне обговорення моральних, політичних, наукових, літературних, професійних проблем [3].

Комунікативна ситуація *диспуту* характеризується такими параметрами: 1) наявність суб’єктів – двох чи більше; 2) характер взаємовідносин – офіційний; 3) ситуація – обговорення; 4) предмет – думка; 5) намір – участь у розмові; 6) мета – запропонувати свою точку зору; 7) спосіб – висловити свою думку, виразити оцінку; 8) засіб – аргументи, докази; 9) галузь життєдіяльності суб’єктів – наука, література, суспільно важливі теми тощо [3]. Відмінними рисами постають також обмеженість у часі самого заходу, наявність ведучого, аудиторії та проведення попередньої підготовки.

Дебати (франц. *debats*, від *debatre* – *сперечатися*) є різновидом суперечки, яка є обміном думками та виникає під час обговорення розгорнутого проблемного виступу (докладу, повідомлення, звіту на зібранні або на конференції) [4, с. 89], що може транслюватися ЗМІ. У сучасній англійській та українській мовах значення лексем *debate* та *дебати* співпадають у точці функціонування архісеми ‘дискусія; обговорення питання’, пор., *debate – a formal discussion on a particular matter in a public meeting or legislative assembly, in which opposing arguments are put forward and which usually ends with a vote* [10] та *дебати – обговорення якого-небудь питання, обмін думками; суперечки, дискусії* [7]. Відмінні риси розкриваються у наявності низки семантичних ознак у змісті лексеми *debate*: ‘formal’, ‘in a public meeting or legislative assembly’ та ‘a vote’. Структурні параметри комунікативної ситуації «дебати»: 1) наявність суб’єктів – двох чи більше, аудиторія, ведучий;

2) характер взаємовідносин – офіційний; 3) ситуація – обмін думками під час обговорення конкретного питання як реакція на виступ одного з учасників мовленнєвої події; 4) предмет – правота думки; 5) намір – уточнення, поглиблення інформації щодо предмета обговорення; 6) мета – істина, зрозумілість питання; 7) спосіб – відстоювання свого розуміння за допомогою логічних засобів; 8) засіб – аргументи, докази; 9) галузь життєдіяльності суб'єктів – конференція, виступ на зібранні, ділова нарада тощо; 10) наявність регламенту – обмеження часу дискусії, регуляція модератором виступів рівноправних учасників обговорення [3].

Дебати передбачають усвідомлення й дотримання його учасниками поставлених перед ними, етнічно зумовлених, правил поведінки під час даного типу суперечки, чіткого дотримання часу під час реалізації змістовно різних фаз дебатів, визначених форматом та наданих модератором. Вони можуть проводитися як в присутності аудиторії, так й за її відсутності.

Проаналізовані у зіставному аспекті різновиди жанру «суперечки» відносяться до кооперативно-конфліктної діалогічної комунікації, спонтанної або спеціально організованої з метою вирішення проблеми або озвучення думок щодо можливих шляхів її розв'язання. В обох культурах суперечка та полеміка категоризуються як спосіб вияву переваги однієї позиції над іншою, однієї особи над іншою, а пізнання істини, розв'язання проблеми відбувається на рівні дискусії, диспуту, дебатів.

Література

1. Аристов С. А. Ситуированная модель смены коммуникативных ролей [Електронний ресурс] / С. А. Аристов. – Режим доступу : http://studydoc.ru/doc/4091054/situirovannaya-model._-smeny-kommunikativnyh-rolej.
2. Власова Е. С. Лингвопрагматика риторического идеала в ситуации спора / Е. С. Власова // Коммуникативные аспекты современной лингвистики и лингводидактики : мат-лы Междунаро. науч. конф., (Волгоград, 18 октября 2013 г.). – Волгоград : Изд-во ВолГУ, 2013. – С. 221–225.
3. Жумагулова Б. С. Особенности полемического дискурса / Б. С. Жумагулова // Успехи современного естествознания. Филология. – 2013. – № 7. – С. 142–145.
4. Сайтарли І. А. Культура міжособистісних стосунків / І. А. Сайтарли. – К. : Академвидав, 2007. – 240 с.

5. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К., 2008. – 712 с.
6. Сергєєнкова О. П. Психологічний словник [Електронний ресурс] / О. П. Сергєєнкова. – К. : Вид-во Науковий світ, 2007. – Режим доступу : <http://elibrary.kubg.edu.ua/5980/>.
7. “Словник української мови” в 11 томах [Електронний ресурс]. – Київ : Наукова думка, 1970-1980. – Режим доступу : <http://sum.in.ua>.
8. Формановская Н. И. Речевое общение : коммуникативно-прагматический подход / Н. И. Формановская. – М. : Изд-во “Русский язык”, 2002. – 216 с.
9. Cambridge Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/dispute>.
10. Oxford Living Dictionaries Online [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://en.oxforddictionaries.com/>.

Гусар А.В.

КНУ імені Тараса Шевченка

МОДЕЛЮВАННЯ АЛЬТЕРНАТИВНИХ СВІТІВ У СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ ПІСЕННОМУ ДИСКУРСІ

In the process of interaction of several alternative worlds new phenomena are formed, new forms are redefined in a new way. For each new participant in the interaction with a specific coordinate system, it is modeled in a new way, taking into account the previous experience of this participant. Such a process is an infinite and all-embracing phenomenon encoded in language and culture; it is characterized by repetition and complication of the primary structures. An example of such a process can be the hip-hop culture, especially perceptible in contemporary English song discourse (rap) and in which the phenomenon of poetic duels is reproduced and which resembles the traditions of scaldic poetry of ancient Scandinavia.

В умовах глобального переосмислення цінностей та зміни концептуальних орієнтирів, актуальним видається пошук давніх першооснов нашого буття, зокрема дослідження лінгвокультурних та лінгвосеміотичних особливостей мовних одиниць на позначення феноменів міфологічного характеру, що є також матеріалом для творення альтернативних світів.

У результаті практичної, інтерпретаційної та мовно-мовленнєвої діяльності кожна окрема людина творить навколо себе альтернативні світи з відповідним набором цінностей та правил. «Вербально втілені образи

світу, що функціонують у різних дискурсах, становлять вербально-семіотичні кореляти безкінечної кількості світів з різною мірою систем координат» [1]. У процесі взаємодії кількох світів утворюються нові явища, по-новому переосмислюються попередні форми. Для кожного нового учасника взаємодії з конкретною системою координат вона моделюється по-новому, з урахуванням попереднього досвіду цього учасника. Такий процес є нескінченним та всеохоплюючим явищем, закодованим у мові та культурі; йому властиве повторення та ускладнення первинних структур. Прикладом такого процесу, на нашу думку, може слугувати популярна нині хіп-хоп культура, що, особливо яскраво, проявляється у сучасному англomовному пісенному дискурсі (реп) та у якій відтворюється феномен поетичних дуелей, що певним чином нагадують традиції скальдичної поезії давньої Скандинавії.

Скальдичній поезії властива витончена форма та часто доволі бідний зміст, адже поетичне мистецтво для скальдів було засобом констатації фактів, безпосередніми свідками яких вони були. Окреме місце займає жанр огудної пісні – нід, в якій ганьбили ті чи інші явища або осіб. Часто ніди маскували під драпи (хвалебні пісні), бо ставлення до цього жанру було серйозним, йому приписували магічну силу, й вислів, поміщений в ускладнену, свідомо затемнену форму, сприймався як прокляття, за яке скальда могли навіть стратити.

Сучасний англomовний пісенний дискурс є креалізованим продуктом, тобто комбінацією вербального тексту, оформленого у письмовій чи усній формі, та музичного компоненту, який є наслідком соціально та ситуативно обумовленої комунікації, що твориться під впливом екстралінгвістичних параметрів комунікативної ситуації. На думку О. В. Шевченко, найбільш доцільно виділяти в англomовному пісенному дискурсі три функціональні жанри: рок, реп та поп [2]. Основними функціями, які реалізуються у реп-жанрі, є наративна та конвінсивна функції, тобто функції передачі інформації та переконання слухача в істинності поглядів автора. Наративна функція реп-жанру бере свій початок від культурної традиції африканських поетів-проповідників (griots), а також від форм ритмічного проговорювання текстів молитов та проповідей, властивих протестантським спільнотам США. Характерними цінностями хіп-хоп культури є автентичність, знання афро-американської культури та історії, взаємоповага та відданість. Автентичність має ключове значення: це означає, що історії реп-виконавців мають бути реальними та особистими.

Таким чином, навіть загальні характеристики обох явищ є доказом їх не випадкової подібності. По-перше, це данина традиції: як скальди так і сучасні реп-виконавці мають бути обов'язково знайомі з контекстом (давньоскандинавська міфологія – для скальдів та афро-американська культура для реперів), по-друге, це наративна функція та обов'язкова правдивість інформації, яку передають представники обох культур, по-третє, це традиція скальдичних поетичних дуелей та ганебних пісень-нідів, яка майже ідентично віддзеркалюється у сучасних реп-батлах. На нашу думку, на подальше дослідження заслуговують лінгвокультурні та лінгвосеміотичні особливості мовних одиниць на позначення розглянутих вище феноменів, які беруть участь у творенні альтернативних світів.

Література

1. Колесник О. С. Лінгвокреативний аспект міфологічного семіозису / О. С. Колесник // Записки з романо-германської філології. – 2013. – Вип. 1. – С. 106–114. [Електронний ресурс] – Режим доступу: [file:///C:/Users/Angelina%20Gusar/Downloads/zrgf_2013_1_16%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Angelina%20Gusar/Downloads/zrgf_2013_1_16%20(1).pdf)
2. Шевченко О. В. Тематическое своеобразие песенных текстов как способ реализации функций жанров песенного дискурса / О. В. Шевченко // Известия Росс. гос. пед. ун-та им. А. И. Герцена. – № 115. – СПб. : ООО «Книжный дом», 2009. – С. 242–249 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://docplayer.ru/28080690-Tematischeskoe-svoeobrazie-pesennyh-tekstov-kak-sposob-realizacii-funkciy-zhanrov-pesennogo-diskursa.html>

Деркач Н.В.

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

ДИНАМІЧНІ ПОКАЗНИКИ АНГЛІЙСЬКИХ ПРИСЛІВ'ЇВ З РІЗНИМИ КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНИМИ ФУНКЦІЯМИ

The paper studies the specificity of intensity peak value localization and intensity range in the English proverbs with communicative and pragmatic functions of influence, evaluation and generalization used in works of fiction and political speeches. The influence of a set of social and pragmatic factors including the situation of communication and a communicative and role status of the speaker upon the pronunciation of the proverb is examined.

Специфіка актуалізації прислів'їв – біфункціональних одиниць, що поєднують номінативну й комунікативну функції [1, с. 5–6] та позначені

частотою вживання в текстах різних функціональних стилів, традиційно викликала інтерес мовознавців. Проте на тлі численних наукових праць, присвячених розгляду лексико-граматичних, семантичних, прагматичних ознак прислів'їв, суттєво менше уваги приділяється їх інтонації. Саме тому доцільним убачається розгляд зафіксованих під час електроакустичного аналізу динамічних показників інтонації двосинтагмених прислів'їв з комунікативно-прагматичними функціями (далі КПФ) впливу, оцінки й узагальнення, актуалізованих в англomовних художніх творах і політичних промовах.

Зауважимо тут, що під інтенсивністю, або силою, звуку розуміють вимірювану в децибелах кількість енергії, що проходить в одиницю часу через одиницю площини, перпендикулярної до поширення звуку, і на перцептивному рівні постає одним із найсуттєвіших компонентів для формування феномену гучності усного повідомлення [2, с. 83]. У межах проведеного експериментально-фонетичного дослідження динамічні характеристики прислів'їв оцінювалися за такими показниками, як локалізація максимуму інтенсивності в структурі озвученого прислів'я та діапазон його інтенсивності, що визначався різницею її максимального й мінімального рівнів. Диференціація діапазону інтенсивності здійснювалася відповідно до таких шкал: вузький (0–20%), звужений (21–40%), середній (41–60%), розширений (61–80%), широкий (81–100%).

У ході електроакустичного аналізу фрагменти з озвученими прислів'ями, відібрані під час аудитивного аналізу, у вигляді звукових файлів формату Windows PCM (*.wav) підлягали акустичній обробці з використанням комп'ютерних програм *SoundForge* (редагування аудіофайлів), *SpectraPLUS – FFT Spectral Analysis System* (вимірювання показників інтенсивності в межах висловлення) та *Praat* (графічна інтерпретація амплітуди інтенсивності прислів'їв). Інтерпретація результатів акустичного аналізу двосинтагмених англійських прислів'їв з різними КПФ проводилася з урахуванням таких соціопрагматичних факторів, як зверненість прислів'я до конкретного індивіда, малої або великої групи осіб (публічне мовлення) та комунікативно-рольовий статус мовця порівняно зі слухачем (вищий, рівний, нижчий).

Розгляд динамічних характеристик прислів'їв з КПФ впливу показав, що в ситуаціях спілкування індивіда з одним співрозмовником або малою групою осіб максимум інтенсивності локалізується у першій інтоногрупі.

При цьому висловлення мовців з вищим статусом маркуються максимумом майже виключно на ядерному складі, а реалізації осіб з нижчим статусом

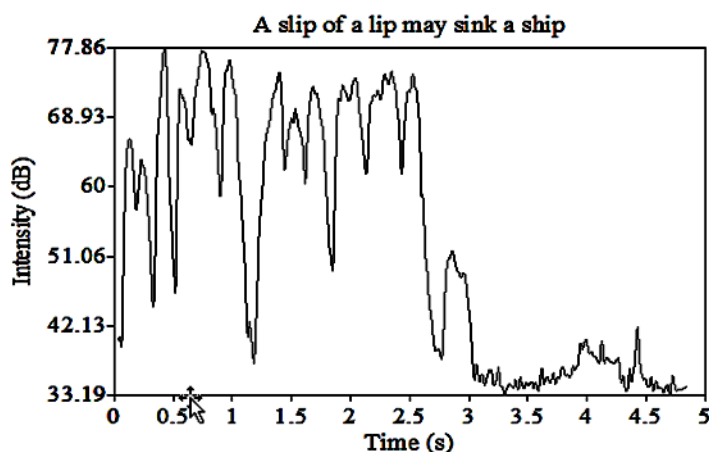
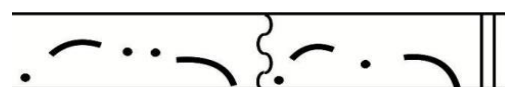

Рис. 1. Графічна інтерпретація амплітуди інтенсивності прислів'я "A slip of a lip may sink a ship"

характеризуються рівномірним розподілом інтенсивності – на такті і ядерному складі. Так, у прислів'ї A¹slip of a , lip^ξ may¹sink a ,shshship (Cycl)

(див. рис. 1) перепад гучності (підвищена в першій інтоногрупі і помірна – в другій), а також низька

швидкість зміни напрямку руху спадного термінального тону разом із подовженням спіранту /ʃ/ у слові *ship*, указують на негативність цього висловлення, озвученого мовцем із вищим комунікативно-рольовим статусом, яким він виражає своє критичне ставлення до бюрократичних умовностей, що заважають йому адекватно працювати.

У публічному мовленні найвищі показники інтенсивності зареєстровано переважно у другій інтоногрупі, при цьому відзначено підвищену рекурентність розташування її максимуму на ядерному складі для висловлень мовців рівного статусу зі слухачами. В оцінних прислів'ях, озвучених в умовах спілкування мовця з одним індивідом або малою групою осіб, максимум інтенсивності локалізований переважно на ядерному складі першої інтоногрупи. Відзначимо, що прислів'я, звернені до слухача вищого або нижчого від мовця статусу, маркуються рівномірним розподілом піків інтенсивності між ядерними складами першої та другої інтоногруп. При спілкуванні мовця з малою групою рівних від нього за статусом слухачів, максимум інтенсивності локалізується на тактах першої і другої інтоногруп. Реалізаціям, озвученим у ситуаціях публічного мовлення, властивий практично рівномірний розподіл піків інтенсивності між першою і другою

інтоногрупами. При цьому має місце підвищена рекурентність розміщення максимуму інтенсивності на ядерному складі другої інтоногрупи. Зокрема висловлення, наближене за своїми ознаками до

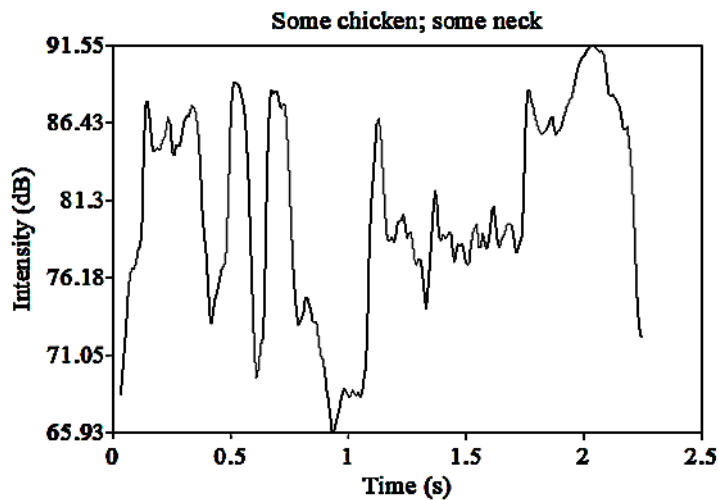
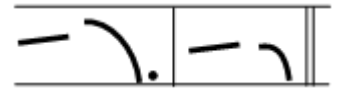

Рис. 2. Графічна інтерпретація амплітуди інтенсивності прислів'я "Some chicken; some neck"

прислів'я ¹Some 'chicken;|some

,neck (SCh)

(див. рис. 2), озвучене В. Черчіллем у промові, адресованій парламенту Канади, за рахунок підвищення інтенсивності вимови ядерних складів інтоногруп, особливо другого, сприяє актуалізації підбадьорення, налаштовує

слухачів на те, що єднання народів у боротьби з спільним ворогом обов'язково забезпечить перемогу.

Аналізованим узагальнювальним прислів'ям властива переважна локалізація піків інтенсивності у межах першої інтоногрупи. Необхідно також відзначити підвищену частоту розташування максимуму на ядерному складі у ситуаціях спілкування "індивід – індивід" і на такті у висловленнях, звернених мовцем до малої групи осіб.

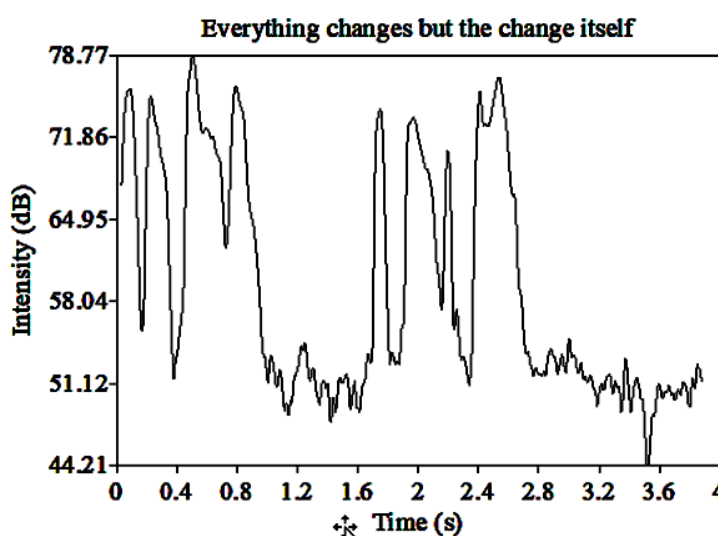

Рис. 3. Графічна інтерпретація амплітуди інтенсивності прислів'я "Everything changes but the change itself"

У другій інтоногрупі піки інтенсивності на такті зафіксовані у реалізаціях осіб, нижчих за статусом від індивіда або вищих від великої групи слухачів. Прислів'я, актуалізовані мовцями рівного з індивідом статусу, маніфестують рівномірний розподіл максимумів інтенсивності на ядерних складах першої та другої інтоногруп. Наприклад, у

прислів'ї ¹Everything 'changes § 'but the 'change itself (RN)

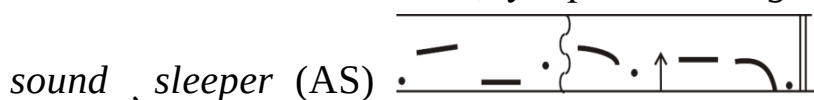

(див. рис. 3) підвищена гучність прислів'я, рівномірне розташування піків інтенсивності на ядерних складах обох інтоногруп і функціонування високого висхідного термінального тону на слові *changes* сприяють урочистості здійснюваного мовцем узагальнення й указують на піднесений настрій мовця.

Показники варіювання діапазону інтенсивності прислів'їв з КПФ впливу свідчать про переважне функціонування широкого діапазону в ситуаціях спілкування "індивід – індивід" й "індивід – велика група осіб". Натомість при зверненні нижчого за статусом мовця до малої групи осіб діапазон інтенсивності реалізацій актуалізується у межах розширеної, а при рівному зі слухачами статусі мовця – звуженої зони.

Оцінні прислів'я, озвучені індивідом вищого або рівного стосовно слухача статусу, позначені переважним функціонуванням широкого діапазону інтенсивності, а в ситуаціях публічного мовлення реалізації мовців із зазначеним статусом супроводжуються максимальною рекурентністю середнього діапазону. Цікаво, що для прислів'їв, озвучених мовцями з нижчим статусом, існує тенденція до розширення діапазону інтенсивності при зростанні кількості слухачів від середнього в ситуаціях "індивід – індивід" до розширеного у реалізаціях, спрямованих на малу групу осіб, і широкого – на велику. На відміну від цього, мовці вищого статусу зазвичай зменшують діапазон інтенсивності зі збільшенням аудиторії, що надає вимові прислів'їв більшої ваги й авторитетності. Підвищену частоту звуженого діапазону інтенсивності зареєстровано в актуалізаціях мовців, спрямованих на малу групу рівних з ними за статусом осіб.

Уживання узагальнювальних прислів'їв у ситуаціях "індивід – індивід" та "індивід – велика група осіб" мовцями рівного або нижчого від слухача статусу супроводжується підвищеною частотою середнього діапазону інтенсивності. За тих же статусів мовців у разі звернення до малої групи осіб має місце переважання широкого діапазону інтенсивності. Відповідно, у прислів'ї *A¹good conscience §¹makes a¹*

sound , sleeper (AS) (див. рис. 4), зверненому мовцем до малої групи рівних з ним за статусом осіб, за рахунок розширеного діапазону інтенсивності висловлення схвалення мовцем гідної поведінки молодой привабливої дівчини звучить достатньо

емоційно й категорично. У свою чергу, прислів'я, актуалізовані мовцями з вищим статусом стосовно слухача, маркуються звуженим

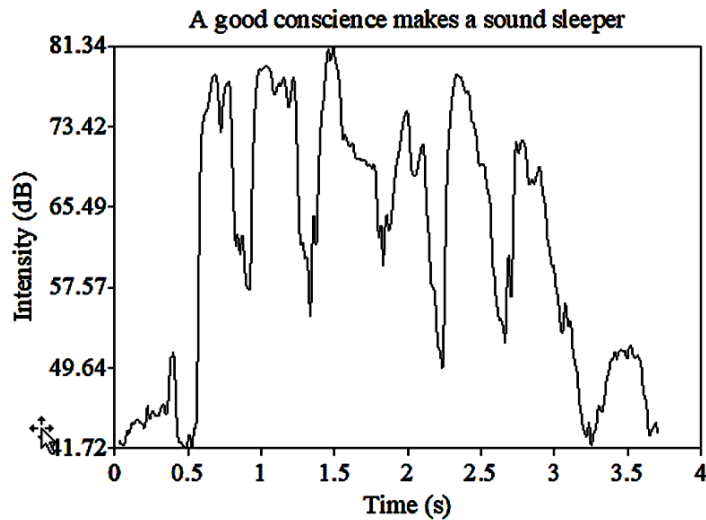

Рис. 4. Графічна інтерпретація амплітуди інтенсивності прислів'я "A good conscience makes a sound sleeper"

діапазоном інтенсивності при зверненні до індивіда або малої групи осіб, і широким у ситуаціях публічного мовлення. Отже, результати проведеного електроакустичного аналізу усних реалізацій англійських прислів'їв з різними КПФ демонструють безпосередню залежність показників діапазону інтенсивності та локалізації максимуму інтенсивності від КПФ прислів'я, кількості слухачів та комунікативно-рольового статусу мовця. Загалом максимум інтенсивності локалізується виключно на тактах та ядерних складах інтоногруп. При цьому висловленням із КПФ впливу властива його локалізація на ядерному складі першої та другої інтоногруп, КПФ узагальнення характеризується локалізацією максимуму інтенсивності в межах першої інтоногрупи або на такті другої, а КПФ оцінки демонструє найбільшу варіативність цього показника. Варто відзначити, що актуалізація максимуму інтенсивності на такті типова для осіб з нижчим або рівним статусом щодо слухачів, у той час як у мовців з вищим статусом ним маркований майже виключно ядерний склад.

Переважаючим функціонуванням середнього та широкого діапазонів інтенсивності позначені прислів'я з КПФ узагальнення, натомість висловленням з КПФ впливу та оцінки властива більша варіативність. Цілком зрозумілою є тенденція до розширення діапазону зі збільшенням кількості слухачів. При цьому комунікативно-рольовий статус слухача також впливає на вибір діапазону інтенсивності – так, мовці з вищим статусом, порівняно з іншими, для реалізації конкретних КПФ часто застосовують її вузький діапазон.

Оскільки інтонація прислів'їв демонструє яскраво виражену варіативність, пов'язану із актуалізацією різних КПФ та дією низки

РОЗДІЛ І. КОГНІТИВНИЙ, СИНЕРГЕТИЧНИЙ, КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ І ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТИ МОВИ ТА МОВЛЕННЯ

соціопрагматичних факторів, перспективним є подальший розгляд специфіки інтонаційного оформлення висловлень різних типів з урахуванням впливу зазначених факторів.

Література

1. Корень О.В. Системно-функціональні особливості англійських прислів'їв: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 "Германські мови (англійська)" / О.В. Корень. – Харків, 2000. – 20 с.
2. Цеплитис Л.К. Анализ английской речевой интонации / Л.К. Цеплитис. – Рига: Зинатне, 1974. – 270 с.

Джерела ілюстративного матеріалу

AS.: Christie A. *Affair at Styles* / [Електронний ресурс] / A. Christie. – Режим доступу: http://rs178.rapidshare.com/files/84667608/Complete_Detective_Novels_by_Agatha_Christie.ra.

Cycl.: Cussler C. *Cyclops* / [Електронний ресурс] / C. Cussler. – Режим доступу: <http://greylib.align.ru/bookdetails.php?book=600&lang=1>.

RN.: Kennedy J.F. Remarks in Nashville at the 90th Anniversary Convocation of Vanderbilt University. Nashville, Tennessee, May 18, 1963 / [Електронний ресурс] / J.F. Kennedy. – Режим доступу: <http://www.jfklibrary.org/Historical+Resources/Archives/Reference+Desk/Speeches/JFK/003POF03Vanderbilt05181963.htm>.

SCh.: Churchill W. "Some Chicken; Some Neck". Speech in the Canadian Parliament, December 30, 1941 / [Електронний ресурс] / W. Churchill. – Режим доступу: <http://www.winstonchurchill.org/learn/speeches/speeches-of-winston-churchill/106-preparation-liberation-assault>

Матвеева И.В.

*Нижегородский государственный лингвистический университет
им. Н. А. Добролюбова*

ОЦЕНОЧНЫЙ ПОТЕНЦИАЛ НЕМЕЦКИХ И РУССКИХ ПОСЛОВИЦ ПОЛЯ «ДЕНЬГИ»

The author presents the results of the contrastive analysis of the German and Russian proverbs denoting the concept "money". Different types of such proverbs represent evaluation of different situations standard for the peculiar linguocultural community. It has been revealed that it's not a rare case for the proverbs to have implicit evaluation of reality. Such an understanding is inferred from their semantics and background knowledge.

При сравнении пословиц разных языков происходят сравнения разных языковых изображений мира, проявления разных языковых

ментальностей. Разные типы пословиц представляют собой оценочные суждения и выражают оценочное значение через отношение к принятому лингвокультурным сообществом заведенному порядку вещей, то есть стандарту, норме. Наиболее адекватным для выявления особенностей оценки в немецких и русских пословицах является нормативный подход к определению оценочного значения, из которого следует, что хорошее означает соответствие норме, которая принята лингвокультурным сообществом, то есть идеализированной модели мира, а плохое – то, что не соответствует этой модели [1, с. 181; 2]. Такое определение представляется наиболее адекватным существу феномена оценки.

Проведем анализ паремий в плане выявления оценочного прагматического содержания, значимого для лингвокультурного сообщества. Нами выявлено несколько групп пословиц на основе единства интегрального значения.

Первую группу составляют пословицы, призванные выражать обобщенное значение обычности. В этих пословицах констатируются обычные для данного этнического сообщества, принятые им нормы поведения, образ действий. В их семантической структуре выделяются интегрирующие семы «это обычно», «так бывает», «так принято», которые объединяют данные паремии общим значением «норма»: *Vor dem Pfennig zieht man den Hut. Wo der Pfennig spricht, hört man andere Rede nicht. Кто украдет рубль, того отдадут под суд, а кто тысяч двести, того держат в чести. Кто долго спит, тот денег не скопит. Какова работа, такова и плата.* Вторая группа пословиц также характеризуется определенным доминантным признаком. В них репрезентируется такое рационально обработанное знание, которое не подвергается сомнению. Семантическая структура данных пословиц связана с выражением интегрирующего значения, связанного с семантическим компонентом «несомненно»: *Das Fragen kostet kein Geld. Es ist nicht alles Gold, was glänzt. Не в деньгах счастье. В деньгах родства нет. Деньги, что вода.*

Эти две группы пословиц констатируют свойства предметов, явлений, человека и предполагают общеизвестность того или иного явления, события, свойства. В них оценочный компонент значения не содержится в семантической структуре пословичного знака. Вне ситуации трудно определить, негативно или позитивно оценивается информация,

репрезентуемая такими пословицами: она выводится из семантической структуры пословицы, ее приходится извлекать, опираясь на весь смысл пословицы, на фоновые знания и ассоциации. Внутренняя форма пословицы, как правило, содержит знание, связанное с конкретной ситуацией. Это знание как буквальное значение пословичного знака может совпадать (1) и не совпадать (2) со значением пословицы: (1) *Reich an Gold, reich an Sorgen. Goldene Ketten sind auch Ketten.* (2) *Morgenstunde hat Gold im Munde.* Щербата денежка, да гладок калач. Кто рано встает, тому Бог подает. Поскольку в пословичной картине мира отражается мир не так, как он есть, а так, каким хочет видеть его человек, то оценка, выраженная в пословичных суждениях, призвана воздействовать на адресата, повлиять на него так, чтобы он соответствовал идеализированной модели мира.

Пласт в пословичных картинах мира составляют пословицы с императивами «можно / нельзя». Этот семантический компонент связан с установкой, с предписанием «так должно / не должно быть». Именно в таких пословицах находит яркое выражение так называемое «нравственное сознание» этноса, его этнокультурные приоритеты. Предписание, как известно, связано с оценкой, поскольку установка «можно / нельзя» не может быть дана без оценочной квалификации. Предпочтительность того или иного поступка, свойства, или их отрицательная характеристика, выраженные в пословицах, свидетельствуют о согласии / несогласии с ними субъекта назидания. Из этого логически следует, что согласие (принятие) соотносится с тем, что этнос считает возможным, должным, желательным, то есть с оценкой «хорошо», несогласие – с тем, что нельзя, невозможно, нежелательно, то есть с оценкой «плохо»: *Mit Verwandten iß und lach, aber nie Geschäfte mach.* Не оставляй денег детям: глупый проживет, а умный сам наживет. Не имей сто рублей, а имей сто друзей. Оценочное значение пословиц-императивов и пословиц-предписаний, связанных с рекомендацией действовать в соответствии с принятыми нормами, извлекается из отношения к понятию «норма». В пословичной картине мира соответствие норме представляет собой должное, а не

действительное, то есть то, к чему этнос стремится и что оценивается как «хорошо».

Пословицы-предписания актуализируют заведенный порядок вещей и соотносятся с понятием «должное»: *Wie die Arbeit, so der Lohn. Какова работа, такова и плата.*

Можно выделить пословицы с эксплицитно выраженным оценочным значением посредством объективно-оценочных слов хороший/ хорошо, отличный/ отлично, плохой/ плохо, идеальный/ идеально, нормальный/ нормально, которые называются «аксиологическими словами» [3, с. 14]: *Es ist ein guter Pfennig, der hundert einbringt. Деньги – хороший слуга, но плохой хозяин.* Особенность оценочных категорий состоит в том, что «хорошо» и «плохо» не являются такими же характеристиками предметов и явлений, как *твердый, белый или много*, а выражают отношение оценивающего субъекта.

В данной группе пословиц оценка может быть эксплицирована в пословичном тексте оценочно-характеризующими словами типа «*ehrlich*», «*dumm*», «*щербатый*», «*дурак*», «*скотина*», и др. *Ein ehrlicher Pfennig ist besser als ein gestohlener Taler. У дурака в горсти дыра.* Особый интерес в рамках данной группы представляют паремии, в которых оценочная семантика реализуется посредством определенного образа: *Geld ist die Seele des Geschäftes. Денежки – что голуби: где обживутся, там и поведутся.*

Оценочная квалификация в немецких и русских паремиях поддерживается и формальной структурой пословиц. Приведем группу немецких и русских паремий, в структуре которых использованы компаративы прилагательных (наречий) «хороший (хорошо)» и «плохой (плохо)», создающие прагматически обусловленную ситуацию выбора. Категория сравнения внутренне связана с категорией оценки, поскольку сами компаративы «лучше» и «хуже», предполагая выбор из определенного количества альтернатив, в конечном итоге носят оценочный характер: *Ein ehrlicher Pfennig ist besser als ein gestohlener Taler. Уговор дороже денег.*

Выявлено, что в подавляющем большинстве пословиц немецкого и русского языков используется компаратив «лучше» - «*besser*». Лишь незначительное количество паремий содержат компаратив «хуже»: *Хуже*

всех бед, когда денег нет. Такая структурная организация паремий подтверждает ориентированность человеческого сознания на позитивное. Кроме того, модель «ориентироваться на лучшее при оценке» является универсальной, поэтому находит яркое выражение в паремиологическом фонде, являющемся концентрированной формой выражения ценностных приоритетов.

В русских пословицах наименования денежных знаков используются с ласкательно-уменьшительными суффиксами – денежка, копеечка: *Ближняя копеечка дороже дальнего рубля. Денежка дорогу прокладывает.* Ласкательно-уменьшительные суффиксы приносят в коннотативный компонент пословицы эмотивность, отражая эмоциональное отношение к объекту высказывания, в немецком эмотивность никак формально не выражена.

Итак, оценочная квалификация эксплицитно выражается «аксиологическими словами» типа хороший / хорошо, плохой / плохо. Кроме того, оценка эксплицируется в пословичном тексте оценочно-характеризующими словами, имплицитно содержащими в своей семантической структуре семы «хорошо» и «плохо». Но чаще в паремиях оценка не эксплицирована, она выводится из семантической структуры пословицы с опорой на весь её смысл и на фоновые знания.

Литература

1. Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека / Н. Д. Арутюнова. – М.: «Языки русской культуры», 1999. – 896 с.
2. Бредис М. А. Отражение ценностных ориентиров в паремиологии (на материале пословиц русского, латышского, литовского, немецкого и английского языков о дружбе и деньгах) // Вестник Новгородского государственного университета им. Ярослава Мудрого. – 2014. – №77. – С. 102–104.
3. Кумахова Д. Б. Оценочная категоризация действительности в пословичной картине мира (на материале кабардино-черкесского и русского языков) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.21 / Д. Б. Кумахова. – Нальчик, 2011. – 20 с.

Мойсеюк Ю.М.

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

СИМВОЛІКА ЩИТА І ГЕРБОВИХ ФІГУР В АНГЛІЙСЬКІЙ ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

The article touches upon the shield symbols and their role in heraldry. It interprets the main figures and describes their classification. The provided examples from the British novels and poems illustrate some peculiarities of heraldic shield symbolism.

Основою для створення герба слугує щит, який змінював свою форму разом зі зміною тактики бою. Слово-символ **щит** зазвичай трактується як символ захисту та укриття. Приклад бачимо у романі Т. Мелорі «Смерть Артура», де Сер Балін обмінюється щитами з іншим лицарем, геральдичні символи якого невідомі широкому загалу, і внаслідок цього опиняється під загрозою, але якби він тримав свій власний щит, на нього б ніхто не наважився посягнути: *She said, 'O knyght Balin, why have ye lefte your owne sheld? Allas! Ye have put yourself in grete daunger, for by your sheld ye shold have ben knowen...* ' [3, с. 88].

Проте захисна функція не завжди спрацьовує: герой розколює щит супротивника, щит не захищає свого власника, і цей символ може перетворитися на анти-символ, як у відомому перекладі давньоанглійської поезії А. Теннісоном: *He with his Brother, Edmund Atheling, Gaining a lifelong Glory in battle, Slew with the sword-edge There by Brunanburh, Brake the shield-wall, Hew'd the linden-wood, Hack'd the battle-shield* [5, с. 347].

Слово-символ **щит** здатне функціонувати в текстах як власна назва: *My missus has to buy the kids' clothes down the jumble sale and if she wants a pair of nylons they come off the Green Shield stamps* [4, с. 136].

При описі символіки щита прийнято називати правою частиною те, що ми бачимо зліва, і навпаки. Положення щита також має символічне значення – він буває зображений перевернутим. Такі щити означали, що їхні володарі мертві: *'Ryght so sir Launcelot departed, and whan he com to the Chapell Perelus he alight downe and tyed his horse unto a lytyll gate. And as sone as he was within the chyrche-yerde he sawe on the frunte of the chapel*

many fayre ryche shyldys turned up-so-downe, and many of tho shyldis sir Launcelot had sene knyghtes bere byforehande [3, с. 167].

Щит буває розділений на декілька частин, кожна з яких називається полем. Цей принцип називається діленням щита і припускає, що щит може бути розділений прямими або фігурними лініями, що виходять із певних точок щита і йдуть у певних напрямках. Лінія розподілу може бути єдиною або таких ліній може бути багато, але всі вони повинні бути проведені пропорційно. Чотири основні поділи щита (розтин, перетин, скіс праворуч і скіс ліворуч) можуть поєднуватися найрізноманітнішими способами. З виокремленням менших частин поля утворюються головні (почесні) та другорядні геральдичні символи, які геральдисти називають фігурами. До почесних геральдичних фігур належать *chief* (глава), *bend* (перев'яз), *pale* (стовп), *fess* (пояс), *chevron* (кроква або шеврон), *cross* (хрест) [3, с. 26]. Кожна з фігур несе своє символічне навантаження. Так, у Т. Мелорі лицар Паломід носить зубчастий (*indented*) герб, тобто щит поділений *per fess* (за лінією поясу) або *per chevron* (за лінією крокви), що відображає його двоїсту натуру, боротьбу добра і зла в його душі, більше того – він мусульманин, що викликало підозру в християнському світі Середньовіччя, але він один із кращих лицарів, і ця двоїстість відбита в його гербі. Різновид перев'язу (*bend sinister*) вважається серед герольдів символом незаконнонародженості, і, ймовірно, Т. Мелорі, створивши вигаданий герб для Мордред, не випадково помістив на щит перев'яз: *for he beryth a shyld of sylver and blacke bendis* [6, с. 211]. Всі відомі легенди артуріанського циклу підтверджують, що Мордред був позашлюбним сином Артура.

Другорядних геральдичних фігур існує понад три сотні: *inescutcheon* (щиток або серце щита), *quarter* (вільна частина), *bars* (брусок), *label* (турнірний комір), *roundel* (коло або монета), *lozenge* (ромб) тощо. Символ хреста, зображений зі вкороченими кряями, вважається другорядним символом. Таких різновидів хреста у геральдиці існує біля чотирьох сотень: *the cross botonny*, *the cross flory*, *the cross moline*, *the cross potent*, *the cross patée or formée*, *the cross patonce*, *the cross crosslet* [3, с. 41].

На щиті зображають також гербові фігури, які умовно називають негеральдичними, хоча більшість із них ніде, крім гербів, не зустріти.

Вони поділені на три групи: природні, штучні та фантастичні (легендарні) [2, с. 217–218; 3, с. 185].

До природних символів відносять зображення людей (а також янголів, святих, демонів), частин людського тіла, тварин, птахів, комах, рослин, стихій, річок, гір та подібних явищ. Найпопулярнішими в геральдиці були зображення звірів і птахів, які символізували чесноти лицарів. При блазонуванні кожного зоосимвола або антропоморфного символа неодмінно вказують його поставу на щиті. Кількість таких постав обмежена і при тлумаченні може бути суттєво важливою. Так, лева на варті (*lion guardant*) можна протиставити сплячому левові (*lion dormant*) [1, с. 117; 2, с. 89]. Штучними символами прийнято називати різноманітні предмети, створені людиною: знаряддя праці, кораблі, будівлі, музичні інструменти, але найбільшу частину цієї групи символів займає зброя – шоломи, мечі, стріли, арбалети, сокири тощо. Фантастичні (легендарні) символи представлені переважно зооморфними фігурами з античної та середньовічної міфології: кентавр (*centaur*), одноріг (*unicorn*), фенікс (*phoenix*), саламандра (*salamander*) тощо.

Отже, щит як символ укриття захищає свого власника. Перевернутий щит позначав смерть лицаря. Поділом щита утворюються головні (почесні) та другорядні геральдичні символи. На щиті зустрічаються також гербові фігури, поділені на три групи: природні, штучні та фантастичні (легендарні).

Література

1. Геральдика мира / авт.-сост. О. И. Бортник, И. В. Резько. – Минск: Харвест, 2008. – 190 с.
2. Похлебкин В.В. Словарь международной символики и эмблематики / В.В. Похлебкин. – М: Международные отношения, 2001. – 482 с.
3. Слейтер С. Геральдика. Иллюстрированная энциклопедия / С. Слейтер. — М.: Изд-во Эксмо, 2005. – 548 с.
4. Rendell R. The best man to die / R. Rendell. – L.: Arrow Books Ltd, 1981. – 326 p.
5. The Poetic and Dramatic Works of Alfred Lord Tennyson. – Whitefish: Kessinger Publishing. – 2004. – 412 p.
6. The Works of Sir Thomas Malory. – Oxford: Clarendon Press, 1967. – 362 p.

Федун Л.М.

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА В ПЕРЕКЛАДІ

The abstract focuses on the issues of protecting the data shared in the process of translation. Considerations on the ways the information can be stolen and ways of the data protection from cyber-crimes have been also distinguished.

Інформаційна безпека наразі є надзвичайно актуальною темою. Протягом останніх років спостерігається багато значних порушень кібернетичної безпеки. Це змушує звернути увагу на стан безпеки комп'ютерних технологій, не обмежуючись задля цього лише зміною паролів електронної пошти та соціальних мереж.

З метою забезпечення захисту інформації 25 травня поточного року набуває чинності нове законодавство про захист даних у ЄС – Загальні правила захисту даних (GDPR), що свідчить про неабияке занепокоєння світового співтовариства питаннями кібербезпеки.

Характер перекладацької діяльності вимагає, щоб текст оригіналу надсилався електронними засобами зв'язку для забезпечення належного виконання завдання з перекладу. В умовах, де часто відбувається електронний обмін та передача даних, ризик потенційного випадкового порушення безпеки та розкриття інформації є значним та реальним. Попередження можливості свідомого нападу хакерів з метою отримання доступу до конфіденційної інформації є ще більш складним завданням, оскільки для запобігання цьому слід вжити спеціальних контрзаходів [1, с. 71].

Зазвичай, коли постає питання про інформаційну безпеку перекладацької діяльності, відповіддю є те, що вона забезпечується підписанням Угоди про нерозголошення даних (NDA) всіма перекладачами та всіма замовниками, і ці положення, як правило, можна знайти майже у всіх контрактах. Тим не менше, порушення інформаційної безпеки працівниками та замовниками складає значну частку порушених справ про шпигунську діяльність, тому, ймовірно, NDA не дуже ефективні, коли йдеться про захист інформації.

Як ми пересвідчилися останнім часом, загальновизнано, що хакери можуть успішно втручатися як у державні, так і корпоративні мережі, і внаслідок цього часто випадково розкривається велика кількість приватних даних. Нещодавно, наприклад, компанія Equifax визнала, що вразливість додатків на одному з їхніх веб-сайтів призвела до порушення безпеки даних приблизно 143 мільйонів споживачів: номерів соціального страхування, дат народження, адрес, номерів водійських прав. Довгострокові наслідки цього можуть бути досить проблематичними для тих осіб, чия інформація була розкрита.

Загроза з боку кіберзлочинців та шахраїв, а особливо необережне використання технологій при передачі та обробці даних, є дуже реальною. Тому для запобігання ненавмисних та випадкових витоків інформації всі дані, відправлені для перекладу, повинні контролюватися від початкового запиту до завершального етапу, а також слід забезпечити обґрунтовану та безпечну практику передачі даних, щоб гарантувати захист інформації від будь-яких сторонніх серверів [2, с. 131].

Існує два основних способи витоку конфіденційної перекладацької інформації: по-перше, інформація може бути викрадена «транзитом» на шляху її передачі через незахищені загальнодоступні точки доступу Wi-Fi, або під час її зберігання на незахищених «хмарних» серверах. Про такі ризики вже широко відомо, і очевидно, що в більшості випадків відповідальність покладається на слабкі захист та спостереження. Проте менш відомим є те, як поводяться з даними, що вводяться користувачами, програми машинного перекладу онлайн. Цей ризик нещодавно був оприлюднений інформаційним агентством NRK, яке повідомило, що співробітники державної нафтової компанії Statoil знайшли текст, який було введено в одну з таких програм, і який може бути доступним для всіх, хто здійснює пошук (Google). Також була виявлена у вільному доступі конфіденційна інформація: імена, електронні листи, номери телефонів та інші надзвичайно конфіденційні дані при обміні електронною поштою. У цьому випадку був незначний розголос, оскільки в «Загальних положеннях та умовах» постачальника послуг машинного перекладу чітко зазначено, що конфіденційність не гарантується і інформація може бути загальнодоступною.

РОЗДІЛ І. КОГНІТИВНИЙ, СИНЕРГЕТИЧНИЙ, КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ І ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТИ МОВИ ТА МОВЛЕННЯ

Одним зі способів, за допомогою яких перекладачі можуть пом'якшити ризики безпеки та документувати контроль за процесом і технологіями, дотримуватися суворих процедур для забезпечення інформаційної безпеки, є отримання сертифікату ISO 27001. Він надає клієнтові сертифіковані гарантії того, що перекладач має перевірені протоколи безпеки інформації, а також захищає інформацію клієнта від втрати або крадіжки та забезпечує захист ланцюжків передачі даних від хабарництва та корупції. Інші сертифікати, такі як ISO 9001 та ISO 13611:2014, також гарантують клієнтові наявність процедур управління якістю та безпекою.

Безпека інформації – це не просто IT-безпека. Інформаційна безпека стосується як технічних, так і процесуальних аспектів. Метою є захист інформації від несанкціонованого доступу, а також надання потрібної інформації уповноваженим особам в потрібний час. Є багато причин для використання інформації, збереженої різними службами на «хмарках», але за умови, що вони відповідають узгодженим вимогам безпеки. Оскільки все більше «хмарних» послуг пропонуються в галузі перекладу, то їх постачальники також повинні запропонувати відповідні зрозумілі та логічні стандарти безпеки.

Найновітніші системи управління перекладами настільки ж безпечні, як і середовища, в яких вони використовуються. Тому апаратні засоби, засоби безпеки та процеси, що виконуються людьми в центрах обробки даних, відіграють вирішальну роль у забезпеченні безпеки даних. Використання складних брандмауерів веб-додатків, периметричних мереж, алгоритмів виявлення відмови в обслуговуванні – все це зберігає цінну інформацію найбільш безпечно. Коли елементи фізичної безпеки в центрі обробки даних поєднуються з потужною системою управління інформаційною безпекою, що надає ISO 27001, постачальники мовних послуг можуть бути впевнені, що вони добре контролюють свої дані та, найголовніше, дані, які їм довіряють клієнти.

Таким чином, інформаційна безпека охоплює багато галузей та включає в себе організацію виробничих процесів та засобів контролю доступу та безпеки даних; якість та нагляд за ланцюжком передачі даних; інформаційні технології, що використовуються для передачі та обміну

даних; пильність команди спеціалістів ІТ та проектів з управління безпекою даних; знання щодо критично важливих даних; класифікацію всіх проектів за вимогами безпеки, оскільки різні проекти потребують неоднакового рівня захисту даних.

Література

1. Максимов С.Є. Практичний курс перекладу (англійська та українська мови): навч. посібник. – 2 вид., випр. і доп. / С.Є. Максимов. – К.: Ленвіт, 2012. – 203 с.
2. Мирам Г.Э. Профессия: переводчик. – 4-е изд. / Г.Э. Мирам. – К.: Эльга, Ника-Центр, 2006. – 160 с.

Хотько Н.А.

Брестский государственный университет имени А.С. Пушкина

КУЛЬТУРНЫЙ КОНТЕКСТ ИНОЯЗЫЧНОЙ КОММУНИКАТИВНОЙ СРЕДЫ

The process of foreign language communication always presupposes cross-cultural interaction and certain cultural context that is undoubtedly predetermined by social and cultural features and peculiarities of the communicators. The key to the efficiency within such an interaction is the profound knowledge and deep understanding of this sociolinguistic phenomenon which is a complex system including a vast specter of psychological and socio-cultural characteristics. Socio-cultural awareness, tolerant perception and attitude of the communicants to each other's cultural differences are viewed as necessary prerequisites to the successful intercultural interaction.

Любой язык как лингвистическая система призван выступать средством коммуникации. Исследования показали, что в ежедневном акте коммуникации человека слова составляют 7%, звуки и интонации 38%, неречевое взаимодействие 53% [2]. Очевидно, что первостепенное значение имеет не столько сам язык как знаковая система, сколько совокупность множества вербальных и невербальных факторов, которые во многом определяют процесс коммуникации.

Способность к выбору и реализации программ речевого общения и поведения всегда осуществляется «на фоне культурного контекста».

Это является особенно актуальным при формировании и развитии иноязычной коммуникативной компетенции, так как иностранный язык является, в первую очередь, средством межличностного взаимодействия в рамках диалога культур и межкультурных взаимоотношений.

С. Дж. Савиньен трактует коммуникативную компетенцию в рамках «экспрессии, интерпретации и обсуждения содержания», с учетом психолингвистических и социокультурных перспектив в области исследования овладения иностранным языком [3, с. 1]. Участники межкультурной коммуникации восприимчивы не только к культурологическому содержанию языка, но и к социальным правилам относительно использования языка. Таким образом, вместе с культурологическими знаниями крайне необходима и культурологическая восприимчивость. Культурологическая осведомленность необходима для корректной интерпретации социолингвистических и социокультурных реалий и явлений в конкретной ситуации в иноязычной среде. Незнание социокультурного контекста и отсутствие стратегий по восполнению информационных пробелов могут оказаться сдерживающими факторами при межкультурной коммуникации. Знание норм, ценностей, правил общения необходимо для выбора адекватной и корректной тактики речевого поведения. В качестве конечного этапа формирования коммуникативной компетенции рассматривается способность и готовность коммуникантов оперировать необходимыми знаниями и адаптировать свое поведение к поведению, адекватному или максимально близкому к носителям языка.

А.Я. Касюк выделяет наличие в культуре двух сторон: объективной и субъективной. Объективная культура – это всевозможные институты и артефакты культуры, такие как экономическая система, социальные обычаи, политические структуры и процессы, виды искусства и ремесла. Субъективная культура – это психологические черты культуры, включающие ценности и образцы мышления. Вот эта субъективная культура и представляет собой огромную трудность. Сталкиваясь за границей с непониманием и неясностью, люди пытаются судить по образцам поведения, присущих их собственной культуре [1]. Это обуславливает тот факт, что многие исследователи признают сегодня

главной причиной непонимания при межкультурном общении не различие языков, а различие национальных сознаний коммуникантов. В публикациях последних лет (Дж. ван Эк, И.Я. Лернер, Е.И. Пассов и др.) подчеркивается мысль о необходимости прививать коммуникантам не только опыт поведения и мышления в другой культуре, но и опыт восприятия новой для них социокультурной среды.

Культурное самоопределение личности формируется по мере ее вхождения в социокультурное пространство: от семьи до мирового социума и основывается на процессах рефлексии, самоанализа и саморегуляции. В результате индивид осознает свою принадлежность к определенному социокультурному пространству, которое определяет его ценностные ориентации, мораль, поведение, отношение к другим людям. При соприкосновении с другим «чуждым ему» социумом, человек осуществляет сравнение, сопоставление и анализ новых для него социокультурных явлений и пытается постичь их ценностно-смысловые ориентации. Это может привести к наслоению, взаимозамене одних реалий, собственных, другими, «иными», либо к их столкновению и противостоянию, т.е. полному неприятию чуждого, непохожего, отличного от своего, родного. Оба случая указывают на неспособность индивида осуществлять межкультурную коммуникацию, на несформированность поликультурной личности, которая была бы способна и готова воспринять и осознать поликультурность и многоязычность мирового социокультурного пространства. Безусловно, социокультурные реалии должны быть не просто восприняты, они должны быть осмыслены и пропущены через призму собственных ценностных ориентаций. Однако представляется необходимым ориентировать потенциальных коммуникантов на то, чтобы воспринимать и свою и любую другую культуру как данность, как целостную и единую совокупность национальных и культурных ценностей.

Неоспорим факт существования коммуникативных барьеров, в значительной мере сдерживающего как межличностное, так и деловое общение. Коммуникативный барьер понимается как препятствие, основанное на полном незнании или приблизительном понимании лингвистических или культурных реалий. Таким образом, языковой барьер является далеко не единственной преградой, которую приходится

преодолевать представителям разных культур для реализации эффективного коммуникативного взаимодействия. Речь идет о наличии культурного барьера, который также значительно затрудняет успешную коммуникацию.

Одной из причин данного феномена является сформированная в рамках собственной культуры прочная иллюзия своего видения мира, образа жизни, менталитета как единственно возможного и, главное, единственно приемлемого.

Зачастую учащиеся не готовы и не способны реализовывать полноценное межкультурное взаимодействие в силу сложившихся в их сознании социальных и национальных стереотипов. Представление об иной культуре базируется не на основе достоверных знаний и опыта, а является следствием сложившихся в обществе стереотипных представлений и чьих-то субъективных взглядов. Таким образом, индивид вступает во взаимодействие с представителем другой культуры уже имея несколько искаженное представление, а зачастую, и предвзятое отношение, что не только значительно осложняет процесс межкультурной коммуникации, но и приводит к «конфликту культур». Другой причиной данного явления является неспособность или, скорее нежелание, принять уникальность, непохожесть и самобытность другого культурно-национального социума и признать его полноценное право на существование и деятельность по созданию и обогащению собственного культурно-исторического наследия.

В заключение хочется подчеркнуть, что глубокое и осознанное изучение социокультурного наследия изучаемой страны, ее этноколорита и самобытности, воспитание поликультурной личности, развитие межкультурной восприимчивости способствуют формированию национальной толерантности учащихся, что в свете событий, имеющих место в современном мире, представляется крайне актуальным и жизненно важным. Диалог культур предполагает не критическую оценку двух культур, а определение уникальности и своеобразия каждой из них. Познание культуры чужой страны является не конечной целью, а скорее фактором, ведущим к более глубокому пониманию и осмыслению своей родной социокультурной специфики. Приобщаясь к социокультурной

действительности страны изучаемого языка, осваивая его социальные образцы поведения и социально-речевые штампы, учащиеся анализируют, сопоставляют, сравнивают их с той картиной мира, которая уже сформирована в родном языке, что ведет к более глубокому и осмысленному познанию своей страны, ее месту в мировом социокультурном пространстве, к формированию национального самосознания. При этом обучаемые получают возможность «культурно самоопределиться» и прийти к осознанию себя в качестве активных, адекватных и компетентных субъектов диалога культур.

Литература

1. Касюк А.Я. Социокультурный аспект и его учет в процессе обучения иностранным языкам / А.Я. Касюк. – Точка доступа: // <http://old.muh.ru/content/skonfdo7.htm>
2. Столяренко Л.Д. Основы психологии / Л.Д. Столяренко. – Ростов н/Д.: Изд. «Феникс», 1995. – 736 с.
3. Savignon S.J. Communicative Language Teaching: Linguistic Theory and Classroom Practice // Interpreting communicative language teaching. Context and concerns in teacher education / S.J. Savignon. – New Haven & London: Yale University Press., 2002. – 243 p.

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ТА ЛІНГВОСТИЛІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РІЗНОЖАНРОВИХ ТЕКСТІВ

Кійко Ю.Є.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

КОРЕЛЯЦІЯ МІЖ ЕВІДЕНЦІЙНІСТЮ Й ЕПІСТЕМІЧНОЮ МОДАЛЬНІСТЮ У СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

Epistemic modality and evidentiality are closely interrelated. If the first one expresses the attitude of the speaker to information in terms of its authenticity, then the second indicates the source of information on which the speaker speaks. The concept of epistemic modality is somewhat broader than the notion of evidentiality.

У лінгвістичній науці ХХІ століття значно поживавилось дослідження такої семантичної категорії як евіденційність, яка в деяких мовах виступає як граматична категорія з добре розвинутою морфологічною системою (пор. [3; 5; 6; 9; 10; 16; 18 та інші]). Запропонований у 1947 році Ф. Боасом термін набув поширення лише наприкінці ХХ століття. У фаховій літературі спостерігається однаковість лише в тому, що з евіденційністю асоціюють джерело інформації. У сучасному лінгвістичному просторі використовують паралельно також терміни засвідченість / незасвідченість, інференційність / неінференційність, переповідність / непереповідність, дистантність / недистантність, конфірмативність / неконфірмативність тощо.

Евіденційність вважається ще мало дослідженим лінгвальним явищем, що зумовлює різні погляди на її сутність. Це виявляється вже при самому окресленні предмета категорії, адже евіденційність може виражатися лексичним і граматичним кодуванням. А. Айхенвальд [10], наприклад, обмежує цю категорію виключно граматичними евіденційними маркерами. Ще Франц Боас при першому визначенні цієї категорії мав на увазі певні афікси, що вказують на джерело інформації як ознаки її достовірності. Граматично виражену евіденційність можна розглядати як евіденційність у вузькому розумінні. Як яскравий приклад часто наводять північноамериканську мову туюка, в якій розрізняють

п'ятичленну систему евіденційності. Тут розрізняють (1) знання з власного візуального досвіду мовця, (2) знання про факт через почуте, (3) умовивід на основі певних показників, (4) знання від іншої особи і (5) логічний висновок (пор. [11]): 1) *díiga aré-wi* "Він грав у футбол" (я це бачив) [футбол грати-3-я особа претерит візуальність]; 2) *díiga aré-ti* "Він грав у футбол" (я про це чув, але цього не бачив) [футбол грати-3-я особа претерит невізуальність]; 3) *díiga aré-yi* "У мене є докази, що він грав у футбол, але я цього не бачив" [футбол грати-3-я особа претерит інференційність]; 4) *díiga aré-yigi* "Мені сказали, що він грав у футбол" [футбол грати-3-я особа претерит повідомлення]; 5) *díiga aré-hīyi* "Можна логічно припустити, що він грав у футбол" [футбол грати-3-я особа претерит висновок].

У процесі аналізу цього мовного явища науковці почали розглядати його широко, адже через різну будову мов евіденційність як семантичне явище може виражатися і лексично, що притаманне флективним мовам (пор. [22]). Таке тлумачення евіденційності можна назвати евіденційністю у широкому розумінні.

Емпіричні студії на матеріалі різних мов дають підстави розрізняти такі основні види евіденційності: пряма (сенсорна) і непряма (через посередництво). Останню, в свою чергу, поділяють на інференційну (таку, що логічно виводять) і репортативна (квотативна, цитація). Незважаючи на термінологічні розбіжності, на сьогодні закріпилися саме ці три види евіденційності: пряма, репортативна й інференційна [6; 15; 23].

У зв'язку з евіденційністю часто згадують іншу категорію – епістемічну модальність. Явище модальності, як зазначає більшість науковців, надзвичайно складне та багатоаспектне [8; 12; 17 тощо]. Як показує критичний аналіз наукової літератури, жодна мовна категорія не викликає так багато жвавих дискусій, як категорія модальності. За визначенням В.М. Ярцевої, "модальність – функціонально-семантична категорія, що виражає різноманітні види ставлення до дійсності, а також різні види суб'єктивної кваліфікації того, про що повідомляють" [4, с. 303]. О.О. Селіванова тлумачить категорію модальності як "категорію мови і мовлення, що виражає реальні / ірреальні відношення висловлювання до дійсності, цільову настанову мовця або суб'єктивну

кваліфікацію ним повідомлення" [7, с. 462]. Не можна не погодитися з часто цитованою думкою Ш. Баллі [1, с. 44], що модальність – це душа речення і немає висловлювань без модальності (пор. також [2]). Адже будь-яке висловлювання може імплікувати певну оцінку, ставлення мовця, що експлікується лексико-граматичними чи просодичними засобами.

Попри різноманіття підходів і визначень категорії модальності більшість мовознавців сходиться на думці, що модальність є не складником пропозиції висловлювання, а чимось додатковим, що супроводжує пропозицію, і її можна класифікувати на підвиди залежно від різних граматично-формальних критеріїв: деонтичну, епістемічну та інші.

На сьогодні можна окреслити два погляди на питання щодо відношення між епістемікою і евіденційністю. Одні дослідники [12; 13; 23]) вважають, що евіденційність входить до епістемічної модальності, оскільки обидві категорії відображають оцінку мовцем істинності пропозиції, що простежується особливо в інференційному значенні [21, с. 85–86], і крім того, в окремих мовах евіденційні й епістемічні маркери мають спільне походження. Інші науковці [14; 16] схиляються до думки, що оцінка мовцем істинності пропозиції і вказівка на джерело інформації близькі, проте незалежні категорії, оскільки вони по-різному описують пропозицію. Е. Лейс [19, с. 18] підкреслює, що стосовно німецьких модальних прислівників ці дві категорії семантично різні явища: вони мають або епістемічне, або евіденційне значення. При граматичному вираженні евіденційності з подвійним дейксисом, наприклад, у німецьких модальних дієслів, мовець як кодує джерело, так і виражає свою оцінку інформації. С. Чанг і А. Тімберлейк [14] зазначають, що епістемічне значення характеризує ситуацію щодо актуального й інших можливих світів, а евіденційне значення – лише щодо актуального світу з урахуванням при цьому джерела інформації мовця.

Не можна не погодитися з думкою В.А. Плунгяна, що з огляду на різнотипну будову мов немає підстав об'єднувати чи повністю розмежовувати ці дві категорії [6, с. 325]. Між ними є певні перетини, адже можна вказувати на джерело і виражати імпліцитно або експліцитно певну оцінку. До того ж маркери евіденційності й елементи епістемічної модальності не завжди є ознаками істинності інформації про подію

(пор. [20]). І, врешті решт, перетин евіденційності й епістемічної модальності неминучий у процесі комунікації, адже учасники комунікації ставлять перед собою різні цілі і використовують для їх досягнення різні засоби.

Отже, епістемічна модальність і евіденційність тісно пов'язані між собою. Якщо перша виражає ставлення мовця до інформації з погляду її достовірності, то друга позначає джерело інформації, на якому ґрунтуються висловлювання мовця. При цьому поняття епістемічної модальності дещо ширше за поняття евіденційності.

Література

1. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка / Ш. Балли. – М. : УРСС, 2001. – 416 с.
2. Виноградов В. В. О категории модальности и модальных словах в русском языке / В. В. Виноградов // Труды Ин-та русского языка АН СССР. – М. : Наука, 1950. – Т. 2. – С. 38–89.
3. Козинцева Н. А. К вопросу о категории засвидетельствованности в русском языке : Косвенный источник информации / Н. А. Козинцева // Проблемы функциональной грамматики. Категории морфологии и синтаксиса в высказывании. – СПб. : Наука, 2000. – С. 226–240.
4. Лингвистический энциклопедический словарь / гл. ред. В.Н. Ярцева. – 2-е изд., доп. – М. : БРЭ, 2002. – 685 с.
5. Ніка О. І. Евіденційність як категорія модусу у староукраїнських текстах / О. І. Ніка // Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика: Зб. наукових праць. – К. : Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2008. – Вип. 18. – С. 51–59.
6. Плунгян В.А. Общая морфология / В. А. Плунгян. – М. : Наука, 2000. – 384 с.
7. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2010. – 844 с.
8. Категорія суб'єктивної модальності / В.М. Ткачук. – Тернопіль, 2003. – 240 с.
9. Храковский В. С. Эвиденциальность, эпистемическая модальность, адмиративность // Эвиденциальность в языках Европы и Азии / В. С. Храковский. – СПб.: Флинта, 2007. – С. 600–632.
10. Aikhenvald A. Y. Evidentiality / A. Y. Aikhenvald. – Oxford : Oxford University Press, 2004. – 452 p.

Мізін К.І.

*ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний
педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*

**ЛЕКСИКОГРАФІЧНІ VS. ФРАЗЕОГРАФІЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ
КОРПУСНОЇ ЛІНГВІСТИКИ В УКРАЇНІ**

The thesis outlines the main methodological advantages of corpus linguistics that can be used to strengthen an empirical component in linguo-methodology to study idiomatic phraseology. It shows that digital corpora can serve as empirical basis for phraseology studies in speech as well as a reliable basis for applied studies in the fields of lexicography vs. phraseography and linguo-didactics. The value of corpus approach for phraseography is that followers of anthropo-linguistic disciplines, by analysing several phraseological units, can find out some specific worldview and outlook features relevant to certain language communities.

Корпусна лінгвістика зародилася в західноєвропейському мовознавстві у 80-х роках минулого століття, запропонувавши нові можливості для емпіричного вивчення явищ мови. За цей час значною мірою змінилася методологія цієї лінгвістичної дисципліни, оскільки невідпинним є поступ цифрових технологій. Зрозуміло, що відставання пострадянського мовознавства у цій галузі відбулося свого часу саме через обмежені технічні можливості або взагалі через відсутність останніх. Та й нині науковці, зокрема представники української лінгвістики, не особливо рвуться до підсилення емпіричного складника методології своїх праць за допомогою цифрових баз даних, бо в українському мовознавстві ще й досі вдалий або ж і невдалий лінгвістичний аналіз можна підкріпити апеляцією до авторитету відомих учених у галузі лінгвістики, філософії, логіки, психології тощо.

Власне, затеоретизованість пострадянського мовознавства є однією з тих характеристик, якою воно відрізняється від західноєвропейської vs. американської лінгвістики. Тотальне захоплення лінгвофілософськими тирадами у гуманітарних науках і нині є тією спадщиною, яка являє собою серйозну перешкоду на шляху до практичного впровадження результатів досліджень, оскільки за теорією не залишається місця практиці. Що стосується мовознавчих праць, зокрема кандидатських і докторських

дисертацій у галузях лексикології і фразеології, то тут навіть солідні лексикографічні й фразеографічні напрацювання оформляються у вигляді додатків, залишаючись невідомими для широкого кола дослідників. Така тенденція спричинила значне відставання української лексикографії / фразеографії не лише у плані заповнення численних лакун, але й у плані помітного відставання лексикографічної / фразеографічної практик від мовної свідомості сучасного мовця, тобто частина значень мовних одиниць у так званих сучасних словниках є деактуалізованою.

Ця проблема безпосередньо стосується і укладання «паперових» частотних словників, дані яких українські лінгвісти й досі використовують у своїх дослідженнях. Однак такі словники вже на момент їхнього виходу друком містять неактуальні дані, оскільки процес укладання частотного словника триває роками, а статистичні дані змінюються постійно. Тому абсолютно абсурдною є ситуація, коли українські дослідники вимушені послуговуватися словниками, яким двадцять, тридцять або й більше років. Чи можна результати й висновки праць, у яких автори спираються на ці словники, уважати науково обґрунтованими та надійними? Очевидно, що дані подібних словників доцільно залучати лише у діахронічних дослідженнях.

У таких випадках на допомогу має прийти корпуснобазований підхід у лінгвістиці, оскільки вивчення цифрових лінгвокорпусів може, по-перше, інтенсифікувати контекстний аналіз у мовознавчих дослідженнях з метою визначення актуальних (нових) смислових відтінків мовних одиниць, а по-друге, надати актуальні дані щодо частотності вживання словоформ / колокацій. До того ж, мовні корпуси містять зразки контекстного вживання лінгвоспецифічних vs. лінгвоунікальних слів, еквіваленти яких відсутні, як правило, у мовах-рецепторах. Переклад контекстного оточення цих зразків може допомогти досліднику відшукати у мові-рецепторі хоч якісь відповідники для таких слів [див., детальніше: 1].

Література

1. Мізін К.І. Контрасти німецького національного характеру: концепти FERNWEH і HEIMWEH / К.І. Мізін // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія : зб. наук. праць. – Одеса : МГУ, 2017. – Вип. 29, т. 2. – С. 67–69.

Архипов Д. В.

Брестский государственный университет имени А.С. Пушкина

**ЛЕКСИКО-ГРАММАТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ
АНГЛОЯЗЫЧНОГО ИНТЕРНЕТ-ДИСКУРСА**

Due to the intensive introduction of the Internet into the life of the society, a special type of discourse is formed – the Internet discourse. Being a type of electronic discourse, the Internet discourse has its own features and its own peculiarities. Lexical and grammatical peculiarities of the Internet discourse are the subject of the research.

Жизнь современного общества невозможно представить без компьютера, информационных технологий и общения в Интернете. Общение в Интернете давно уже определяется исследователями (Д. Кристал, А.Е. Войскунский, Е.Н. Галичкина и др.) как особый вид дискурса и дискурсивной практики. Можно говорить о том, что оно содержит в себе признаки всех видов дискурса (деловой, научный, рекламный, бытовой и т.д.), не принадлежа, тем не менее, полностью ни к одному из них.

В настоящее время выделяют WEB-дискурс, дискурс электронной почты, дискурс асинхронного (конференции, форумы, гостевые комнаты) и синхронного (игры, чаты, ICQ) общения в Интернете. Важно отметить, что WEB-дискурс и дискурс электронной почты очень близки к письменной речи, в то время как в синхронном и асинхронном общении проявляются особенности нового вида дискурса, который объединяет в себе признаки устной и письменной речи, что позволяет выделить его как новую полиаспектную разновидность речи. Отличительной особенностью интернет-коммуникации является также и тот факт, что с одной стороны она осуществляется при помощи компьютера, а с другой – она остаётся традиционным способом письменного общения, только каналом общения выступает не бумага, а электронный сигнал.

Таким образом, под интернет-дискурсом понимается общение в интернет-сетях. Объектом исследования в данной статье стали лексика и грамматика англоязычного интернет-дискурса. Материалом послужили интернет-форумы, а также различные англоязычные чаты.

Лексика интернет-дискурса обладает чертами как устной, так и письменной разновидности языка. К её отличительным чертам можно отнести элементы языковой игры, употребление разговорных и сленговых оборотов, фразеологизмов, коннотативных и характеризующих слов и выражений.

Нельзя не обратить внимания и на использование большого количества аббревиатур и акронимов. Это, в основном, служит средством экономии времени и усилий в процессе общения. Но также может выступать маркером принадлежности к определенной группе, средством засекречивания информации или способом сокрытия явно неприличного выражения: 'PLZ' = 'please', 'THX' = 'thanks', 'MSG' = 'message', 'QT' = 'cutie', '2NITE' = 'tonight' и др.

При этом аббревиации зачастую подвергаются не только отдельные слова или словосочетания, но и целые предложения, например: 'IMHO' = 'in my humble opinion', 'TTY' = 'talk to you later', 'ICWUM' = 'I see what you mean', 'HAND' = 'have a nice day', 'FYI' = 'for your information' и др.

Кроме того, в интернет-коммуникации часто используются и новые (сугубо компьютерные) виды аббревиатур: клавиатурные, цифровые, «звуковые»: 'L8R' = 'later', 'SUM1' = 'someone', 'ki\$\$', 'sk%l' и др.

Вообще, процесс постоянного образования неологизмов в интернет-дискурсе является его яркой отличительной чертой. Наиболее продуктивным способом образования новых слов является сокращение. В качестве неологизмов-усечений можно привести такие примеры как: 'peeps' = 'people', 'def/ deffo' = 'definitely', 'fav' = 'favoutite', 'g-d' = 'God', 'bf' = 'boyfriend', 'atm' = 'at the moment' и др.

Наряду с сокращениями, фонологические неологизмы также составляют довольно значительную группу в асинхронной коммуникации. Как правило, они служат средством передачи интонации: 'verrrrrry' = 'very', 'helloow' = 'hello' и многие другие. Встречаются также и символы, которые были заимствованы из языков программирования, например, употребление восклицательного знака в начале предложения для выражения отрицания: '!right' = 'not right'. Порой новые комбинации знаков приобретают в языке Интернета новые значения: '%-' = 'confused', ':-o' = 'shocked' и др.

Говоря о характерных грамматических особенностях англоязычного интернет-дискурса, можно отметить:

- частое опущение глаголов-связок: ‘every1 feeling good’, ‘how u doing?’, ‘I his friend’;
- отсутствие инверсии подлежащего и вспомогательного глагола или глагола-связки в вопросительных предложениях: ‘any1 here?’, ‘u ok?’, ‘any1 want 2 chat?’, ‘where u from?’;
- практически отсутствие употребления каких-либо видо-временных форм глагола, кроме группы Indefinite, даже если при этом нарушаются правила грамматики: ‘just met him’, ‘rains hard now’.

На синтаксическом уровне можно отметить использование эллиптических предложений, а также большое количество различных эмфатических конструкций: ‘the difference?’ = ‘What’s the difference?’, ‘Nervous!’ = ‘I am nervous’, ‘Bad idea’ = ‘It’s a bad idea’ и др.

Отличительной особенностью пунктуации интернет-дискурса также является отсутствие апострофа: ‘lets go with us’, ‘im pretty cool’ и многократные повторы восклицательного или вопросительного знака для придания дискурсу экспрессивности.

Фонетические признаки в традиционной письменной речи, вообще, часто заменяются в интернет-общении неординарным использованием правописания и пунктуации, а эмфаза – использованием заглавных букв, повторов, «звёздочек»: ‘ooops’, ‘no more!!!!’, ‘I SAID NO!’, ‘the *real* prіce’ и т.д. «Звёздочки», как правило, используются для выделения слова, реже – для обозначения воображаемого действия ли выражения лица, хотя для этого чаще используют скобки.

Таким образом, интернет-дискурс, несмотря на свой статус новой формы языкового взаимодействия, является средством выражения письменной (разговорной) речи. Отступление от норм письменной речи носит компенсаторный характер. Нарушения правил пунктуации, отход от лексических и грамматических норм связаны с необходимостью введения в интернет-общение типизированных эмоциональных реакций, а также являются способом экономии времени и усилий в процессе общения. Несмотря на то, что анализу языковых особенностей интернет-дискурса уже посвящено значительное количество исследований, его изучение

остаётся очень актуальным, поскольку интернет-технологии находятся в процессе постоянного обновления, а вместе с ними столь же интенсивно меняется и язык интернет-коммуникации.

Литература

1. Галичкина Е.Н. Компьютерная коммуникация : Лингвистический статус, знакомые средства, жанровое пространство / Е.Н. Галичкина. – Волгоград : Парадигма, 2012. – 322 с.
2. Computer-Mediated Communication. Linguistic, Social and Cross-Cultural Perspectives / Ed. by S.C. Herring. – John Benjamin's Publ. Co., 2004. – P. 15–37.
3. Crystal D. Language and the Internet / D. Crystal. – Cambridge : Cambridge University Press, 2001. – 272 p.
4. Crystal D. The Language Revolution / D. Crystal. – Cambridge : Policy Press, 2004. – 248 p.
5. Danet B. The Multilingual Internet: Language, Culture, and Communication Online (Eds.) / B. Danet, S. Herring. – New York: Oxford University Press, 2007. – P. 109–158.

Зинцова Ю.Н.

*Нижегородский государственный лингвистический университет
им. Н. А. Добролюбова*

**ОСОБЕННОСТИ РЕАЛИЗАЦИИ АСПЕКТУАЛЬНЫХ
ЗНАЧЕНИЙ НЕПРЕДЕЛЬНЫХ ГЛАГОЛОВ НЕМЕЦКОГО ЯЗЫКА**

The article under consideration is aimed at describing means of expressing aspectual potential of German non-terminative verbs. The characteristic of the action means typifying the up-to-date German language verb lexemes is carried out through the analysis of their word-formative structure.

Изучение способов действия в немецком языке основано на исследовании семантики глагольной лексемы (или ее отдельных лексико-семантических вариантов). Семантическая структура глагольной единицы содержит компоненты, отражающие характер действия, в частности, его предельности / неопределенности, результативности / нерезультативности, которыми выражаются коммуникативные намерения говорящего [2, 3, 5, 7].

Способы действия как значения определенных разрядов глагольной лексики относятся к сфере, связанной с понятием предела. Лексическое значение *непредельных* глаголов не предполагает, что обозначаемое ими действие естественно прекращается при наступлении определенного предела. В семантической структуре таких глаголов нет значения завершенности, результативности, напротив, они передают всегда значение начала действия [1, с. 17; 4, с. 319].

Выделение и определение способов действия непредельных глаголов в немецком языке связано с известными трудностями. Значение непредельности не имеет таких многообразных разновидностей, как значение предельности, поэтому существующие классификации непредельных глаголов по способам действия нередко являются произвольными и не охватывают всех глаголов. Сюда, в первую очередь, относятся вербальные единицы, не участвующие в образовании предельных способов действия и имеющие значение данного в определенный период или постоянного отношения. Такие глаголы, как правило, не обозначают ни конкретно-процессных, ни кратных действий.

Непредельные глаголы немецкого языка, имеющие в своей семантической структуре сему «движение воды / жидкости», также можно распределить по некоторым группам в зависимости от способа протекания действия – характера движения жидкости.

1. Выделяются глаголы *эволютивного* способа действия, которые обозначают действия, характеризующиеся процессным развитием, поступательностью, движением, но без направленности на конечный результат или конечную цель: *fließen* (течь, литься), *strömen* (течь, струиться), *fluten* (течь (сплошным потоком)) [6].
2. К *многоактному* (мультипликативному) способу действия относятся все глаголы, обозначающие действия, расчлененные на неограниченно повторяющиеся отдельные акты, или «кванты»: *sickern* (стекать каплями), *träufeln* (капать) [6].
3. Группа *итеративных* способов действия непредельных глаголов выражает повторяемость действия исходного глагола, как правило, по отношению к одному периоду времени. Этим они семантически близки к многоактному способу действия, но отличаются от него дополнительными признаками и меньшей расчлененностью действия. Глаголы итеративных

способов действия представляют собой отдельную словообразовательную группу, которая, кроме итеративного значения, обладает *количественно-интенсивными* оттенками. В их образовании участвуют приставки, и в качестве их производящих основ выступают неопределенные глаголы.

В рассматриваемой группе способов действия выделяются дополнительные подгруппы в зависимости от оттенка, подчеркивающего характер протекания действия:

- *прерывисто-смягчительный* способ действия, выражающий прерывистость и неполноту действия, а также его нерегулярную кратность: *süffeln* (попивать (маленькими глотками));

- *процессно-смягчительный* способ действия, к которому относится также небольшая группа глаголов, передающих конкретно-процессный и ослабленный характер действия исходного глагола: *wesseln* (накрапывать); *процессно-длительный* способ действия указывает на длительный и итеративный характер действия исходного глагола: *einwässern, erweichen* (размачивать);

- *осложненно-интенсивный* способ действия передает подчеркнутую интенсивность процессно-итеративного характера действия: *auskochen* (выпаривать) [6].

Данное выше описание способов действия охватывает лишь небольшую группу глагольных лексем, обозначающих движение жидкости. Однако на примере этой небольшой группы становится возможным выявить многообразие средств выражения способов глагольного действия в немецком языке, что свидетельствует о том, что категория предельности – неопределенности в немецком языке играет доминирующую роль в аспектуальной характеристике глагольного действия.

Литература

1. Аликова С.В. Дихотомия предельность/неопределенность и категория вида немецкого глагола / С.В. Аликова // Филологические науки. Вопросы теории и практики. – Тамбов: Грамота, 2011. – № 4(11) – С. 16–18.
2. Матвеева И.В. Парадигматические характеристики компонентов поля персональности в современном немецком языке / И.В. Матвеева // Актуальные проблемы германистики, романистики и русистики. – 2011. – №1. – С. 98–103.

3. Плисов Е.В. Слово в пространстве диалога культур: вопросы номинации / Е.В. Плисов // Вестник Нижегородского государственного лингвистического университета им. Н.А. Добролюбова. – 2013. – №21. – С. 211–215.
4. Смирницкий А.И. Морфология английского языка / А.И. Смирницкий. – М.: Издательство литературы на иностранных языках, 1959. – 440 с.
5. Шамне Н.Л. Семантика немецких глаголов движения и их русских эквивалентов в лингвокультурологическом освещении / Н.Л. Шамне. – Волгоград: Изд-во Волгоградского государственного университета. – 2000. – 392 с.
6. DUDEN. Deutsches Universalwörterbuch / hrsg. u. bearb. vom Wiss. Rat und Mitarb. d. Dudenred. unter Leitung von Guenther Drosdowski. – Mannheim, Wien, Zuerich: Dudenverl. – 1989. – 1816 S.
7. Prokopjewa N. Über die geschichtlichen Begriffe und die Begriffsgeschichte / Н.А. Прокопьева // Вестник Нижегородского государственного лингвистического университета им. Н.А. Добролюбова. – 2010. – №10. – С. 211–216.

Ильичева И.Л.

Брестский государственный университет имени А.С. Пушкина

ПАРАМЕТРЫ МУЛЬТИМОДАЛЬНЫХ МЕДИЙНЫХ ТЕКСТОВ

Modern media texts are created on the basis of the entire range of linguistic expressive means and modes of multimodality. These features lead to the circumstance that modern textual reality, without abolishing traditional theories, requires integrative interpretations capable of explaining new aspects or new types of mass communication texts – mixed, creolized, polycode , hypertexts, multimedia texts, the essential characteristics of which are associated with the development of information.

Лингвистика текста как отдельная отрасль научного знания с момента ее появления и по настоящее время стремилась к выявлению типологии существующих и вновь появляющихся типов текстов и исчерпывающему описанию их релевантных признаков. В первое десятилетие XXI века в современном блоке языковедческих наук начинает отчетливо прослеживаться новое направление – медиалингвистика –

новый актуальный вектор исследовательского интереса, являющийся полидисциплинарным и по составу дисциплин симметричным лингвистике как общей теории языка.

Новый научный поиск обусловлен качественно новым этапом развития социума, связанным с наступлением эпохи информационного общества, увеличением каналов распространения информации, развитием медийных рынков, изменивших статус СМИ, совершенствованием компьютерных технологий, изменением культурных кодов, позволяющих создавать медиатексты на принципиально новой основе.

В наиболее полном виде концепции медиатекста сформулировали в своих исследованиях Т. Ван Дейк, М. Монтгомер, А. Белл, Н. Фейерклаф, Р. Фаулер. В теорию российского медиатекста внесли свой вклад такие ученые, как В.В. Богуславская, Н.С. Валгина, С.Н. Деляев, Т.Г. Добросклонская, И.П. Лысакова, В.Ю. Кожанова, В.Г. Костомаров, А.Д. Кривоносов, Ю.В. Рождественский, С.И. Сметанина, Г.Я. Солганик. С 2003 года медиалингвистика как самостоятельное научное направление оформляется в Республике Беларусь, что связано с выходом в свет монографии В.И. Ивченко «Дискурс белорусских СМИ. Организация публицистического текста». Особенностью белорусских исследований является тесная связь медиалингвистики с проблемами дискурсного анализа СМИ.

Сегодня под медиатекстом исследователи понимают конкретный результат медиапроизводства, медиапродукт – сообщение, содержащее информацию и изложенное в любом виде и жанре медиа (газетная статья, телепередача, видеоклип, рекламное сообщение, фильм и пр.), адресованное массовой аудитории.

Для создания медиатекстов используется весь спектр языковых выразительных средств и модусов мультимодальности, что приводит к тому обстоятельству, при котором современная текстовая действительность, не отменяя традиционных теорий, требует интегративных интерпретаций, способных объяснить новые аспекты или новые типы текстов массовой коммуникации – смешанных, креолизованных, поликодовых, гипертекстов, мультимедиатекстов, сущностные характеристики которых связаны с развитием информационных. В связи с этим возникает вопрос, можно ли говорить о

том, что теория медиатекста претендует на самостоятельную нишу в рамках теории текста или стремится отпочковаться от нее?

В настоящее время немало пишут о том, что предложенные в лингвистике признаки являются недостаточными при объяснении текстов, функционирующих в массовой коммуникации. Оспариваются такие критерии, как форма существования текста, вербальный характер текста, законченность отдельных произведений, авторство, обязательное наличие заголовка или сверхфразовых единств и др. Вместе с тем, на наш взгляд, следует говорить не столько о недостатках классической теории, сколько о том, что современная текстовая действительность, не отменяя традиционных теорий, требует интегративных интерпретаций, способных объяснить новые аспекты или новые типы текстов массовой коммуникации – смешанных, креолизованных, поликодовых, гипертекстов, мультимедиатекстов, сущностные характеристики которых связаны с развитием информационных.

Для того, чтобы детально изучить сущность креолизованных текстов и инструментарий для их создания обратимся к трактовке понятия медиатекст.

В своих работах Т.Г.Добросклонская указывает, что «при переносе классического текста в сферу массмедиа текст получает новые смысловые оттенки и медийные добавки» [1]. Полностью разделяя данный подход, С.Ю.Сорокин подчеркивает, что медиатекст приобретает расширительное толкование и – в итоге – выходит за пределы знаковой системы языка, приближаясь к семиотическому пониманию текста [2].

Как справедливо указывает В.Е. Чернявская, «традиционное «монокодовое» определение текста, ограничивающее его последовательностью языковых знаков, предполагает установление внутритекстовых отношений между семантикой языковых элементов [3]. Подход к текстуальности как к градуальному подвижному феномену заставляет видеть текст как социально-языковое и культурно-языковое явление, целостность которого может быть объяснена только при учете его широких зависимостей».

Современные медиатексты как по форме создания, так и по форме воспроизведения являются мультимодальными (Н.В. Чичерина), креолизованными (Н.С. Валгина, Л.Г. Кайда), поликодовыми (В.Е. Чернявская), интегрирующими в едином смысловом пространстве

разнородные компоненты (вербальные, визуальные, аудитивные, аудиовизуальные и другие). И даже традиционные публикации трудно обозначить только как вид письменной речи, поскольку важным элементом газетного текста выступает визуальная составляющая, его графическое, шрифтовое, цветовое оформление.

Итак, медиатекст – интегративный многоуровневый знак, объединяющий в единое коммуникативное целое разные семиотические коды (вербальные, невербальные, медийные) и демонстрирующий принципиальную открытость текста на содержательно-смысловом, композиционно-структурном и знаковом уровнях.

На сегодняшний день система СМИ, продуцирующая большой поток медиатекстов, достаточно чётко дифференцируется по каналу коммуникации: печатные, радио- и телевизионные и Интернет-СМИ. Каждый из этих каналов обладает своим характерным набором медийных признаков, оказывающих существенное влияние как на содержание медиатекста, так и на форму его воспроизведения.

На основе типологизации медиатекстов, предлагаемой Т.Г. Добросклонской, и с учетом перечисленных выше параметров медиатексты могут быть классифицированы: 1) по категории автора: авторские и коллегияльные; 2) по форме создания и форме воспроизведения: мономодальные (мономодусные) и полимодальные (полимодусные); 3) по каналу распространения: тексты печатных СМИ, тексты радио, телевидения, Интернет; 4) по функционально-жанровым признакам: информационные, аналитические, художественно-публицистические и рекламные [1].

Мультимедийные возможности предоставления информации в Интернете в совокупности с пожеланиями массовой аудитории в визуализации получаемых сведений ускорили и усилили стремление автора к использованию различных кодирующих систем. Такая тенденция привела к возникновению такой устойчивой жанровой характеристики как модусная мультимодальность.

Таким образом, можно сделать вывод о том, что, довольно сложно досконально изучить сравнительно новое и развивающееся явление, особенно учитывая определенное несовершенство и недостаток «инструментария». Поиск альтернатив доминирующим на сегодняшний

день контент-аналитическим методам исследования материалов массовой коммуникации является актуальной методологической задачей. Распространенные сегодня количественные исследования имеют весьма ограниченные возможности при определении смысла конкретных сообщений, не учитывают их контекстуальные параметры и не в полной мере пригодны для изучения структуры медиатекста и приемов его формирования.

Литература

1. Добросклонская Т.Г. Вопросы изучения медиа-текстов (опыт исследования современной медиаречи) / Т.Г. Добросклонская. – 2-е изд. – М.: Едиториал УРСС, 2005. – 288 с.
2. Сорокин Ю.А. Креолизованные тексты и коммуникативная функция / Ю.А. Сорокин, Е.Ф. Тарасов // Оптимизация речевого воздействия. – М.: Наука, 1990. – С. 180–186.
3. Чернявская В.Е. Интертекстуальность и интердискурсивность / В.Е. Чернявская // Текст – Дискурс – Стил. Коммуникации в экономике: сб. науч. ст. / отв. ред. В.Е. Чернявская. – СПб.: Изд-во СПб. ГУЭФ, 2003. – С. 23–42.

Красавіна В.В., Решотко О.А.

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

МОТИВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ЛЕКСИЦІ (НА МАТЕРІАЛІ ДОСЛІДЖЕННЯ ФІТОНІМІВ)

The paper reviews motivational processes in vocabulary exemplified by phytonisms. It is proved that motivational feature defines the inner form of the word, an associative connection between semantic elements of the denotat and a corresponding lexical meaning is realized on the level of motivation. Inner form also helps to establish the etymology of language units.

Мотиваційні процеси у лексиці постійно привертають увагу мовознавців. Витоки їх вивчення знаходимо ще в античній риториці (Квінтіліан, Сократ, Платон та ін.). У XIX ст. В. Гумбольдт та О. Потебня ввели поняття внутрішньої форми слова, яке стало базовим у лексиці, Ф. де Соссюр – поняття мотивованих і немотивованих слів, мотиваційних відношень тощо. Нині виокремилася така галузь, як мотивологія, що

вивчає лексико-семантичні явища мотивації слів. Мотивація у лінгвістиці розглядається в різних аспектах, тому має неоднозначне трактування.

Лексико-семантична система мови базується на основі смислових відношень між лексичними одиницями та характері їх взаємодії. Явище мотивації є одним із різновидів системних відношень. Мотиваційна ознака декларує внутрішню форму слова, але не розкриває при цьому всіх її необхідних сторін. Народ виділяє у предметі якусь суттєву для нього ознаку й робить її представником усього денотата. Як стверджував відомий мовознавець О. Потебня, «слово виражає не весь зміст поняття, а одну з ознак, саме ту, яка видається народному поглядові найважливішою» [2, с. 167]. Сучасний український лінгвіст С. Єрмоленко зазначає: «У кожного народу – своя мовна картина світу, тобто в мові виявляється ментальність, і водночас мова формує, забезпечує оригінальний погляд на світ представників різних народностей. Універсальні, загальні закони людського мислення не заперечують, а, навпаки, підтверджують існування конкретних етнічних мовних картин світу, специфіку сприймання кожним народом навколишнього світу й відображення цього сприймання в певних комплексах понять та у відповідних психолінгвальних діях» [1, с. 391].

Первинні слова мають свою внутрішню форму, яка відображає специфічні риси означуваних денотатів. На сьогодні у більшості слів вона затемнена, втрачена, що пов'язано із фонетичними, морфологічними, семантичними змінами, які відбувалися в процесі історичного розвитку мови. Етимологічні дослідження допомагають відновити внутрішню форму слів, яка виступає посередником між планом змісту і планом вираження, тобто лексичним значенням і матеріальною мовною оболонкою.

У кожній мові є як мотивовані, так і немотивовані слова. Ілюстративним матеріалом для нашого дослідження послужили фітоніми – найдавніший пласт лексики. Як відомо, носії різних мов часто використовують неоднакові ознаки, називаючи ту саму реалію. Розглянемо, наприклад, внутрішню форму номінації *підсніжник*. У Вікіпедії зазначено: «*Підсні́жник звичайний, підсніжник білосні́жний (Galanthus nivalis)* – багаторічна трав'яниста цибулинна рослина.

Усі представники роду мають квітки білого забарвлення, що відображено в науковій назві *Galanthus* – з грецького *гала* (молоко), *антос* (квітка), (колір квітів цієї рослини нагадує молоко)» [3]. Порівняймо, в українській – *підсніжник*, в російській – *подснежник*, в білоруській – *падснежник*, мотиваційна ознака спільна – «проростає під снігом», в польській – *przebiśnieg* «пробийсніг», в англійській *snowdrop* (*snow* – сніг, *drop* – крапля) «снігова крапля», у німецькій – *Schneeglöckchen* (*Schnee* – сніг, *Glöckchen* – дзвоник, зменш.-пест.) «сніговий дзвіночок». У слов'янських мовах назва квітки пов'язана з часом появи, а в германських – з формою і кольором, але внутрішня форма номінації в досліджуваних мовах ясна й прозора.

Спостерігаємо випадки спільної мотивації. Візьмемо, наприклад, ботанізм *соняшник* – «вид трав'янистих рослин родини Айстрові (лат. *Helianthus* – сонячна квітка, з грецької *helios* – сонце, *anthos* – квітка)» [4]. У росіян – *подсолнечник*, білорусів – *сланечнік*, поляків – *słonecznik*, у німців – *Sonnenblumen* (*Sonnen* – сонця (мн.), *blumen* – квіти) – «сонячні квіти», в англійців *sunflower* (*sun* – сонце, *flower* – квітка) – «сонячна квітка». Асоціація однакова – пов'язана із сонячним світилом. Порівняймо ще одну назву фітоніма: *дзвоники* – «рід трав'янистих рослин із родини Дзвонкових (латинська родова назва *Campanula* утворена від *campanula* («маленький дзвін», «дзвоник») – зменшеної форми слова *campana* («дзвін»))» [5]. Російською називаються колокольчики, білоруською – *званочки*, польською – *dzwonki*, німецькою – *Glockenblumen* (*Glocken* – дзвін, *blumen* – квіти), англійською – *bellflower* (*bell* – дзвін, *flower* – квітка). За основу назви тут взята асоціація за подібністю, оскільки форма квітки, пелюстки якої зрослися, нагадує маленький дзвін.

Отже, можемо констатувати, що назви фітонімів в основі найменування мають як різні, так і спільні асоціації в народів індоєвропейської групи мов, що допомагає зрозуміти особливості національної ментальності, специфічні риси мислення носіїв мови. Вочевидь, мотиваційна ознака визначає внутрішню форму слова, саме на рівні мотивації здійснюється асоціативний зв'язок між семантичними елементами денотата й відповідним лексичним значенням. Внутрішня форма допомагає також з'ясувати етимологію мовних одиниць.

Література

1. Єрмоленко С.С. Нариси з української словесності (стилістика та культура мови) : [навчальний посібник для студентів гуманітарних спеціальностей вищих закладів освіти] / С.С. Єрмоленко. – К. : Довіра, 1999. – 432 с.
2. Потебня А.А. Язык и народность / Мысль и язык / А.А. Потебня. – К. : СИНТО, 1993. – 192 с.
3. Підсніжник / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org>.
4. Соняшник / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org>.
5. Дзвоники / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org>.

Кузьмичева А.А.

*Нижегородский государственный лингвистический университет
им. Н. А. Добролюбова*

ИРОНИЯ В РЕЧИ

(на материале немецкого языка)

The article studies the role of the prosodic structure of ironic utterance in the German language, analyzing integral and differential characteristics of the prosodic structure in the ironic narrative utterance and specifies the pitch range, intensity of the speaker's voice, temporal parameters of speech and its relations with emotional subjective attitude of the speaker to the content of the utterance.

Интонацию относят к древнейшему обязательному компоненту структуры любого предложения. Как сверхсегментное средство она накладывается на синтаксическую структуру и лексический состав предложения, вследствие чего является основным просодическим средством дифференциации модально-эмоциональных значений. Модальная или эмоциональная функция интонации признается как отечественными, так и зарубежными лингвистами [1; 6; 7]. В каждом высказывании заключена определенная эмоция, которая отражает эмоциональное состояние говорящего или его желание воздействовать на слушающего. Модально-эмоциональные значения включают в себя всю гамму реально существующих в языке субъективно-эмоциональных и оценочных оттенков отношения говорящего к содержанию своего высказывания, таких как: раздражение, тревога, радость, удивление,

восхищение, злость, ирония и др. Ирония, представляя собой перенос значения, основанный на контрастном противопоставлении формы выражения и формы содержания мысли [2], характеризуется активным интересом к ней со стороны исследователей. Средства выражения иронии в речи влияют на содержание высказывания, вызывая несоответствие его формы и содержания [4]. Такие средства могут появляться в речи в совершенно неожиданном, непривычном сочетании, вызывая при этом у слушающего недоумение относительно несогласованности коммуникативной интенции высказывания и его модальной оболочки. Таким образом, просодические средства, накладываясь на синтаксическую структуру, служат либо дополнительным, либо единственным средством выражения модально-эмоционального отношения.

Большинство лингвистов выделяет следующие компоненты интонации: частота основного тона голоса (мелодический компонент), интенсивность (динамический компонент), длительность (темпоральный компонент), паузы, тембр [3; 5]. Все компоненты интонации тесно взаимодействуют между собой. При этом все они, кроме пауз, являются обязательными, так как не бывает высказывания, произнесенного без какой-либо высоты голоса, темпа и интенсивности.

Для определения роли просодических средств в реализации значения «иронии» было проведено экспериментально-фонетическое исследование. Исходным языковым материалом исследования послужили высказывания, взятые в контексте из современных романов на немецком языке: Л. Фейхтвангер «Лже-Нерон», Я. Вассерман «Каспар Хаузер», Г. Зудерман «Честь» и др., – обладающие экспрессивным потенциалом. Запись экспериментального материала была проведена в студии звукозаписи института фонетики и речевой коммуникации университета им. Мартина Лютера города Халле-ан-дер-Заале (Германия) на цифровой носитель. Экспериментальные высказывания были реализованы квазиспонтанно в заданной экстралингвистической ситуации и с заданной коммуникативной установкой. Дикторам предлагалось прочитать текст нейтрально (без модально-эмоционального маркера «иронично»), например: *«Vielleicht haben Sie das nächste Mal mehr Glück», sagte der Professor Fuchs beim Abschied.* / «Возможно, в следующий раз вам повезет больше», сказал

профессор Фукс на прощание (здесь и далее перевод автора статьи. – А. К.); и иронично (с присутствием в тексте маркера «иронично»), например: «*Vielleicht haben Sie das nächste Mal mehr Glück*», *meinte der Professor Fuchs ironisch beim Abschied.* / «Возможно, в следующий раз вам повезет больше», сказал профессор Фукс иронично на прощание.

На этапе аудиторского анализа были отобраны высказывания с высокой эмоциональной насыщенностью, соответствующие произносительным нормам современного немецкого языка. Далее при помощи программы PRAAT проводился инструментально-акустический анализ инициальных высказываний по следующим параметрам: темпоральные (длительность всего высказывания, фонационного периода, ядерного слога, пауз и др.), динамические (средняя интенсивность высказывания, интенсивность ядерного слога, максимальный и минимальный пики интенсивности высказывания и др.) и тональные (высота тона в начале высказывания, тональный диапазон фразы, направление движения тона во всем высказывании, на ядерном слоге и др.).

Рассмотрим особенности просодической структуры ироничного высказывания в немецком языке на примере повествовательных высказываний. Ироничные повествовательные высказывания в немецком языке характеризуются повышением среднего показателя тонального диапазона высказывания на 29,01%, а также увеличением высоты тона в начале высказывания на 9,02%, увеличение максимального пика частоты основного тона на 15,09% и среднего уровня частоты основного тона высказываний на 7,20% по тональному компоненту. Отличительной особенностью ироничного повествовательного высказывания по темпоральному компоненту выступает увеличение всех показателей данного компонента просодической структуры, кроме темпа высказывания, который замедляется во всех высказываниях на 7,79%. Диапазон интенсивности высказываний также увеличивается в среднем на 12,79%, что происходит за счет увеличения интенсивности ядерной, предъядерной и заядерной частей высказываний.

Таким образом, при нейтральном прочтении повествовательные высказывания имеют значение простой констатации факта, для которых характерны такие признаки, как, например, слабое синтагматическое

ударение на последнем слоге, стабильный мелодический рисунок, увеличение длительности пауз. Ироничные высказывания, в свою очередь, характеризуются более отчетливым проявлением и ярким взаимодействием просодических средств, как, например, изменяются темп высказывания, длительность и ритмичность, происходит резкое повышение и спад частоты основного тона, наблюдается эмфатическое удлинение гласного на ядерном слоге. Таким образом, чем более ярко выражена эмоциональная насыщенность фразы, тем больше расширяется диапазон частоты основного тона, замедляется темп речи и повышается голос на отдельных участках высказывания, что происходит за счет субъективного отношения и эмоционального состояния говорящего.

Литература

1. Кузьмичева А.А. Тональный компонент высказывания как просодическое средство реализации иронии в немецком языке / А.А. Кузьмичева, Н.В. Жаренова, С.Н. Саможенов // Вестник Нижегородского государственного лингвистического университета им. Н. А. Добролюбова, 2015. – Вып. 31. – С. 31–41.
2. Плисов Е. В. Семантико-прагматические пометы в одноязычных (толковых) словарях (на примере помет *scherzhaft*, *ironisch*, *spöttisch*) / Е. В. Плисов // Актуальные проблемы германистики и романистики : сборник научных статей. – Смоленск : СГПУ, 2003. – С. 173–181.
3. Anders L.Ch. Ontogenetische Entwicklung von Stimme und Sprache / L.Ch. Anders // Lemke S. Sprechwissenschaft/Sprecherziehung: ein Lehr- und Übungsbuch. Reihe Leipziger Skripten / unter Mitarbeit von Ph. Lüssing. Frankfurt a/M – Berlin – Bern – Bruxelles – N. Y. – Oxford – Wien: Peter Lang Verlag, 2009. – S. 32–43.
4. Hartung M. Ironie in der Alltagssprache. Eine gesprächsanalytische Untersuchung / M. Hartung. – Radolfzell: Verlag für Gesprächsforschung, 2002. – 198 S.
5. Neuber B. Prosodische Form-Funktion-Relationen. Überlegungen zur Wahrnehmung und Interpretation der „Musik“ des Sprechens / B. Neuber // Zeitschrift Deutsch als Fremdsprache. München – Berlin, 2001. – B. 2. – 38. – S. 99–104.
6. Cunico L. Developing Empathy in Nursing Students: a Cohort Longitudinal Study [Electronic resource] / Laura Cunico, Riccardo Sartori, Oliva Marognolli, Anna M. Meneghini // Journal of Clinical Nursing. – 2012. – Vol. 21 (13–14). – P. 2016–2025. – Access mode: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1365-2702.2012.04105.x/full>. (last access 23.11.2016).

7. Dökmen Ü. A New Measurement Model of the Empathy and Developing Empathy by Using Psychodrama / Ü. Dökmen // Journal of Education Faculty of Ankara University. – 1988. – № 21. – P. 155–168.
8. Оксфордский толковый словарь по психологии / Под ред. А. Ребера, 2002 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://vocabulary.ru/dictionary/487/word/sochuvstvie> (last access 18.11.2016).
9. Deutsches Universalwörterbuch Deutsches Universalwörterbuch. 3. neu bearb. u. erw. Aufl. / Hrsg. u. Leitung von G. Drosdowski. – Mannheim u. a.: Dudenverlag, 1995. – 1816 S.
10. Diccionario de la Lengua Española [Electronic resource]. – Access mode: <http://dle.rae.es/?id=EmzYXHW> (last access 18.11.2016).
11. Longman Exams Dictionary. – L.: Pearson Education Ltd., 2006. – 484 p.

Плисов Е. В.

*Нижегородский государственный лингвистический университет
им. Н. А. Добролюбова*

ОСОБЕННОСТИ ИЗУЧЕНИЯ НЕМЕЦКОГО РЕЛИГИОЗНОГО ЛЕКСИКОНА В ИСТОРИЧЕСКОЙ СЕМАНТИКЕ

The article examines the main approaches to the analysis of the religious lexicon in the history of the German language. The main interest is focused on the historical and semantic approach, the analysis of the etymology of lexical units, the specificity of their borrowing and assimilation, functioning in translated and authentic German texts.

В настоящее время язык религии изучается с лингвистических, лингвокультурологических, теологических позиций. Религиозный лексикон чаще всего рассматривается с позиций семантики и прагматики функционирующих в нем элементов [2]. Одним из основных подходов в германистике является рассмотрение религиозного лексикона с позиций исторической семантики [5], в этой связи представляется целесообразным сделать обзор существующих концепций.

В немецком языкознании религиозная лексика стала объектом исследования со времени составления первых лексикографических источников, в XIX в. формируется несколько аспектов изучения религиозной лексики: осмысление религиозного лексикона с позиций лексикологии, изучение влияния христианства на развитие немецкого языка, обоснование религиозного языка как специального языка.

Религиозная лексика включается в словарь братьев Гримм. Согласно концепции этого словаря религиозные слова регистрируются наряду с другими словами немецкого письменного языка на основе литературных источников с учетом диахронического подхода [4].

Наряду с лексикологическим подходом обсуждается влияние христианства на немецкий язык с целью более полного представления истории немецкого языка [3, с. 72–77]. Основой христианской лексики, по мнению исследователей, в древневерхненемецкий период является язык церкви и монастырей, в том числе письменные памятники той поры, которые были в распоряжении церкви [12, с. 109]. Заимствования этого периода изучаются с позиций этимологии, исторической фонетики, лингвистической географии и др. Например, Т. Фрингс выделяет несколько этапов в формировании *Germania christiana*: древнейший греко-латинский этап с ареалом распространения вдоль Рейна и Дуная, готский этап в районе Дуная, галльско-франкский этап вдоль Рейна, южно-немецкий этап VI-VII вв. После VII в. наблюдается также внутренняя дифференциация между англосаксонским церковным языком на севере и южно-немецким ирландским влиянием [7]. По мнению В.М. Жирмунского, это свидетельствует не только о деятельности двух христианских миссий, но и о столкновении двух культурных традиций. В качестве одного из примеров автор приводит конкурирующие северное слово *heilag* (святой), новое слово, образованное от *heil* (букв. *целительный*), и южное *wîh* (от готского *weihs* в древневерхненемецком *wihan* – *weihen*), старое языческое слово, приспособленное к новому церковному понятию [1, с. 37].

В целом считается доказанным, что в христианском лексиконе древневерхненемецкого периода развития немецкого языка заимствованные значения составляют более половины заимствований морфологической структуры и семантической мотивированности иноязычных слов в древневерхненемецких памятниках (*Abrogans*, *Benediktinerregel*, *Tatian*), за ними следуют заимствованные слова и передача чужого понятия средствами родного языка [13, с. 14]. Г. Мозер в своих работах привлекает внимание исследователей к вопросам существенных признаков религиозного языка [13, с. 14]. Он показывает

развитие религиозного языка от древневерхненемецкого периода через средневерхненемецкий к нововержненемецкому с помощью семантического анализа христианского лексикона. На основе этого анализа он относит религиозный язык к специальным языкам, к которым он причисляет также язык политики, экономики, техники [12, с. 198]. Правда, в противопоставлении к ним религиозный язык, не однородный в семантическом и синтаксическом отношении в своих более узких областях (языке богословия, языке немецкого перевода Библии, языке проповеди, молитвы и литургии) [10, с. 12], проявляет некое глобальное семантическое единство, поскольку слова из области человеческого ориентированы на сферу трансцендентного (*Herr, Himmel, allmächtig*). Сверхъестественное выражается многократно только через метафоры, символы, аллегории [14]. Другой важный специфический признак религиозного языка заключается, по мнению Г. Мозера, в тенденции к архаизации, в поддерживаемой церковью традиции к сохранению содержания веры, в том числе на языковом уровне. Многие религиозные слова представляются архаичными (*Heiland, Fronleichnam, Sündflut*), но тем не менее попытки введения новых языковых форм для закрепленных традицией бытования религиозных текстов вызывают со стороны большинства верующих скептическое отношение. Внутри религиозного языка Г. Мозер выделяет объект своего семантического исследования – некий *Durchschnittssprache der Religion*, т.е. те книжные языковые единицы, которые функционируют во всех областях религии, а не только в специальном языке богословия, или в языке проповеди, или в богослужебном языке [13]. Методологически важным является тот факт, что с семантического обоснования существования специального религиозного языка начинается собственно лингвистическое осмысление этого явления.

Вопросам существенных признаков религиозного языка посвящены также отдельные исследования процесса секуляризации религиозного языка [11]. Например, слова с исконным религиозным значением расширили сферу употребления и являются сегодня семантически разнородными, реализуя различные значения в религиозной и в светской коммуникации (*Feier, Fest, Messe, Opfer, Andacht, nüchtern*). На процесс

секуляризації релігійного мови звертає увагу, В. Дикман, аналізуючи використання релігійних понять в часи націонал-соціалізму [6, с. 87, 89] (см. активно використовувані в ідеології цього часу мовні одиниці *Apostel, Auferstehung, Bekenntnis, Erlöser, ewig, Glaube, Gläubigkeit, heilig, Mission, Opfer, Orden, Sünde* і др.).

В останніх роботах цього напрямку використовується також семасіологічний підхід, який характерний, в частині, для М. Фуса, який визначає релігійну лексику як слова, денотати або коннотати яких є компонентами трансцендентно мотивованої ідеології або мають стосунок до цих компонентів [9, с. 20–21]. Для складання релігійного глосарія автор використовував не тільки існуючі словники, але всі релігійні семантичні одиниці обраних мовних одиниць були верифіковані з залученням давньверхньонімецьких і давньсаксонських текстів.

Аналізу підлягають окремі лексеми, існуючі в релігійній сфері комунікації або позначають релевантні для цієї сфери предмети і поняття [8, с. 118–120]. Наприклад, М. Рейн досліджує в історичному аспекті дієслово *bekehren*, описує історію поняття в іудаїзмі (в пророцтві і інших давньоєврейських текстах), його перехід в грецький мовний світ і особливості слововжиття, запозичення в латиномовне західне християнство і, нарешті, запозичення слова і поняття в давньверхньонімецькій мові; вчений відслідковує семантичні трансформації *bekehren* аж до пізнього середньовіччя [15].

Аналізу з позицій історичної семантики підлягають давньоєврейські запозичення, наприклад, частотні літургічні вигуків (вигуків) *Amen, Halleluja, Hosanna* або імена Бога *JHWH / JHW / JH* [16]. При аналізі цих асимілюваних мовних одиниць встановлюється не тільки їх вихідне значення і контекстуальний фон в давньоєврейській мові, але і умови запозичення, обґрунтовується необхідність цього процесу, описуються смислові трансформації при переміщенні в інший контекст, зміни значення в результаті (і як наслідок) асиміляції.

Таким образом, очевидной представляется включенность религиозной лексики и религиозных текстов в орбиту германистических исследований на всех этапах развития науки о языке. Применение методов сравнительно-исторического языкознания положило основу изучения немецкого религиозного лексикона, этимологии лексических единиц, особенностей их заимствования, ассимиляции, функционирования в переводных и аутентичных немецких текстах. В ходе анализа было установлено, что ведущая роль при этом отводится исследованию семантики религиозной лексики с исторических и структурных позиций, а также в рамках социологии языка.

Литература

1. Жирмунский В. М. История немецкого языка / В. М. Жирмунский. – М.: Изд-во литературы на иностранных языках, 1948. – 277 с.
2. Плисов Е. В. Язык и религия в проблемном поле германистики: научные мероприятия и направления поиска / Е. В. Плисов, Ю. Н. Зинцова // Вестник Нижегородского государственного лингвистического университета им. Н. А. Добролюбова. – 2013. – № 23. – С. 164–168.
3. Bach A. Geschichte der deutschen Sprache / A. Bach. 9. Aufl. – Heidelberg: Quelle und Meyer, 1970. – 534 S.
4. Deutsches Wörterbuch von Jacob Grimm und Wilhelm Grimm auf CD-ROM und im Internet / Kompetenzzentrum für elektronische Erschließungs- und Publikationsverfahren in den Geisteswissenschaften, Universität Trier // URL: <http://www.woerterbuchnetz.de/DWB?lemma=auferstehung>. Дата обращения: 01.03.2016.
5. Die althochdeutsche und altsächsische Glossographie: ein Handbuch / hrsg. von R. Bergmann und S. Stricker. – 2 Bde. – Berlin; New York: de Gruyter, 2009.
6. Dieckmann W. Information oder Überredung. Zum Wortgebrauch der politischen Werbung in Deutschland seit der Französischen Revolution / W. Dieckmann. – Marburg: Elwert, 1964. – 189 S.
7. Frings Th. Antike und Christentum an der Wiege der deutschen Sprache / Th. Frings // Berichte über die Verhandlungen der Sächsischen Akademie der Wissenschaften zu Leipzig. – 1949. – H. 97, 1. – S. 11–13.
8. Fritz G. Historische Semantik / G. Fritz. – Stuttgart; Weimar: Metzler, 2006. – 197 S.

9. Fuß M. Die religiöse Lexik des Althochdeutschen und Altsächsischen / M. Fuß. – Frankfurt am Main: Peter Lang, 2000. – 434 S.
10. Goertz H. Deutsche Begriffe der Liturgie im Zeitalter der Reformation. Untersuchungen zum religiösen Wortschatz zwischen 1450 und 1530 / H. Goertz. – Berlin: E. Schmidt, 1977. – 500 S.
11. Langen A. Zum Problem der sprachlichen Säkularisierung in der deutschen Dichtung des 18. und 19. Jahrhunderts / A. Langen // Kaempfert M. (Hg.) Probleme der religiösen Sprache. – Darmstadt, 1983. – S. 94–117.
12. Moser H. Deutsche Sprachgeschichte. Mit einer Einführung in die Fragen der Sprachbetrachtung / H. Moser. – 6. Aufl. – Tübingen: Niemeyer, 1969. – 227 S.
13. Moser H. Sprache und Religion. Zur muttersprachlichen Erschließung des religiösen Bereiches / H. Moser. – Düsseldorf: Schwann, 1964. – 82 S.
14. Paus A. Die Analogie als Prinzip religiöser Rede. Antrittsvorlesung, gehalten am 8. März 1973 an der Theologischen Fakultät der Universität Salzburg / A. Paus. – Salzburg; München: Pustet, 1974. – 28 S.
15. Rein M. Conversio deutsch: Studien zur Geschichte von Wort und Konzept „bekehren“, insbesondere in der deutschen Sprache des Mittelalters / M. Rein. – Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2012. – 560 S.
16. Seybold K. Der Segen und andere liturgische Worte aus der hebräischen Bibel / K. Seybold. – Zürich: TVZ, 2004. – 134 S.

Стрижевич Е. Н.

Брестский государственный университет имени А.С. Пушкина

ОСОБЕННОСТИ МЕДИАТЕКСТА РЕГИОНАЛЬНЫХ ИНТЕРНЕТ СМИ

In the article, the specific character of the regional media texts in online media is defined. It is emphasized that the media text in regional online media has properties of hyper textuality, multimedia and interactivity. The most popular in the structure of informative genres of media texts are the open paragraphs that have an announcing character and have their specific peculiarities.

Сегодня, в эпоху тотальной информатизации общества невозможно представить жизнь современного человека без Интернета и современных средств коммуникации, с помощью которых люди оперативно узнают самые свежие и актуальные новости и могут в кратчайший срок

информировать друг друга о тех или иных событиях. Развитие сетевых и мультимедийных технологий обусловило трансформацию современного информационно – коммуникативного пространства. Следствием данной трансформации является многократное увеличение скорости создания и распространения информации, в том числе и в региональных СМИ.

В связи с развитием современной медиасферы Интернет является не просто каналом передачи информации, а новым типом взаимодействия и создания текстов [1]. Интернет стал не только средством общения и передачи информации, но и средством манипуляции общественным сознанием. Вся информация, которая распространяется в Интернете, представляет собой медиапространство, поскольку адресатом информации является именно массовая аудитория. Процесс передачи информации рассматривается как коммуникативный процесс, а медиатекст, в свою очередь, является обобщающим понятием для системы текстов массовой коммуникации, распространяемых через СМИ. Региональные интернет СМИ как средство массовой коммуникации формируют новые требования к созданию медиатекстов, которые не вписываются в рамки традиционных представлений о тексте. Многообразие типов медиатекстов диктует необходимость исследования технологий их создания.

Анализ текстов массовой коммуникации позволяет делать выводы относительно языковой компетенции говорящих и тенденций в развитии литературных языков. Большинство исследователей сходятся в том, что уровень массовой коммуникации придает понятию «текст» новые смысловые оттенки, которые обусловлены медийными свойствами того или иного средства массовой информации.

Особенностью медиатекста является то, что он интегрирует в единое коммуникативное целое разные семиотические коды: вербальные и невербальные. Сегодня медиатекст может быть включен в разные медийные структуры и приобретает известные универсальные черты. Основными категориями медиатекста являются медийность, массовость и поликодовость. Медиатекст объединяет в себе материалы всего современного масс-медиа. В современных условиях изучение специфики создания базового текста приобретает особое значение в условиях информационного бума в интернет пространстве. Текст, который

предназначен для розміщення в інтернет СМІ необхідно адаптувати для системи швидкого перегляду або розгорнутого читання в залежності від переваг аудиторії. Що стосується структури медіатекста регіональних інтернет СМІ, то вона представлена в двох варіантах – це короткий і розширений. Короткий варіант медіатекста розміщується на головній сторінці і включає в себе різне кількість елементів. В свою чергу розширений варіант також не має чітко встановленої структури, але будується в певному порядку.

В регіональних інтернет СМІ медіатекст має властивості гіпертекстуальності, мультимедійності і інтерактивності, що сприяє його формуванню як інформаційно – комунікативної структури. Процес написання тексту для інтернету СМІ передбачає вміння максимально зберігати інформативну складову, структурувати інформацію, виділяти найголовніше, акцентуючи увагу інтернет аудиторії на найважливіших положеннях. Концепція медіатекста як об'ємного багаторівневого явища доповнюється стійкою системою параметрів, яка дозволяє максимально точно описати той або інший медіатекст з точки зору особливостей його виробництва і каналу поширення.

Всі медіатексти мають особливі специфічні лексичні особливості, до яких можна віднести відсутність складної термінології навіть в статтях про науковий потенціал регіону, про його економічний стан. Також спостерігається широке використання оцінної лексики і при цьому тональність абсолютно позитивна. Також можна підкреслити, що для медіатекстів, які розраховані на молодіжну аудиторію, характерно використання сленгу. Разом з тим важливо підкреслити, що в глобальному медіапросторі звертає на себе увагу ряд важливих фактів: в різних мовних культурах в один і той же період дублюються одні і ті ж теми в актуальних медіатекстах, стійко повторюються позначення одного і того ж референта, дублюються змістові і комунікативні акценти. Ці факти мають місце в медіадискусі, незважаючи на той факт, що вони характерні для культурно специфічного дискурсу і властиві різним рівням розглянутих явищ. Особливу інформаційну навантаженість в медіатексті несе початок повідомлення, тобто

первый абзац или предложение. Задача данного фрагмента привлечь внимание читателя и представить в сокращенном виде самую актуальную информацию, которая позволяет читателю быстро сориентироваться в содержании сообщения. В медиатекстах региональных интернет СМИ наибольшую популярность в структуре информационных жанров получили те абзацы, которые носят анонсный характер. Они предполагают создание эмоционального информационного заряда и максимальное погружение в особенности рассматриваемого материала. Необходимо отметить, что базовый текст в системе интернет СМИ сегодня рассматривается как единица динамичная, которая функционирует в условиях реальной коммуникации.

Современные процессы перехода от мономедийных к мультимедийным вещательным платформам выводят медиатекст на новый информационно – коммуникационный и эмоциональный уровень и способствует формированию у него таких свойств как гипертекстуальность, интерактивность и мультимедийность. Данные свойства отличают медиатекст интернет СМИ от традиционного, что позволяет создавать внутреннюю динамику текста, его визуализацию и эмоционализацию.

Медиатексты можно типологизировать по регулярно освещаемым средствами массовой информации темам: политика, спорт, экономика и культура. Однако данная классификация является не столько универсальной, сколько национально – специфической. Так, например, в белорусских СМИ чаще всего освещают события, связанные с экономикой и сельским хозяйством, различные происшествия, в то время как в английских СМИ освещается жизнь королевской семьи.

Несмотря на то, что все медиатексты общедоступны, в действительности каждая статья в СМИ адресована вполне конкретной целевой аудитории. При таком подходе медиатекст ориентируется на социальный и речевой опыт аудитории, для которой он написан, то есть используется лексика, прецедентные имена, речевые обороты, которые свойственны для его аудитории.

Литература

1. Добросклонская Т.Г. Медиалингвистика: системный подход к изучению языка СМИ / Т. Г. Добросклонская. – М. : Флинта-Наука, 2008. – 530 с.

Фёдоров В. В.

Камчатский государственный университет имени Витуса Беринга

ЛЕКСИКА АНГЛОЯЗЫЧНОЙ ПРЕССЫ ВОСТОЧНОЙ АЗИИ

The article describes the lexicon of the English language Eastern-Asiatic journalism which demonstrates two contrary tendencies: the aspiration for maximal similarity to its Anglo-American counterpart and the creation of specific “Asiatic content”. The article presents the classification of oriental lexemes found in the discourse of such type.

Исследование англоязычного восточноазиатского газетно-журнального дискурса позволяет предположить, что доминирующая позиция лингвистических характеристик, присущих англо-американской прессе, в условиях кросскультурного контакта не означает, что они будут выполнять функцию подавления языковой личности пишущего, являющегося носителем иного менталитета. Напротив, наблюдения показывают, что в восточноазиатской газетно-журнальной публицистике на английском языке идет интенсивный процесс нативизации этих характеристик. В этом процессе выделяются две диалектически связанные тенденции. С одной стороны, в англоязычной периодике стран Восточной Азии происходят адаптационные процессы, которые позволяют увидеть доминантность вербальных средств её оформления, присущих печатным СМИ Великобритании и США (*адаптация*). С другой стороны, наблюдается определённое сопротивление носителей восточных языков, авторов публикаций, этому влиянию (*резистенция*). *Адаптация* предполагает перенос лингвистических средств оформления англо-американского газетно-журнального дискурса в англоязычную периодику восточноазиатских стран, тогда, тогда как *резистенция* – появление в восточноазиатской газетно-журнальной публицистике на английском языке лингвистических средств её оформления, принципиально отличающихся от стандарта оформления англо-американской печати.

Очевидным проявлением адаптации является использование большинства лексем, встречающихся в англо-американском журналистском дискурсе, в англоязычной прессе восточноазиатских стран. В первую очередь, это касается прецизионной лексики и лексики

общего вокабуляра. Единственным отличием второй группы единиц является наличие среди них ориентализмов. Вопрос о том, являются ли лексемы подобного рода показателем адаптации или проявлением резистенции, очевидно, должен решаться на основе выявления их наличия в лексикографических источниках и сопоставления показателей их частотности в англо-американской периодике и в англоязычной прессе восточноазиатских стран.

Анализ употребительности китайских и японских заимствований в английском языке, проведённый Г. Кэнноном, показал, что в английском языке ассимилировались такие китайские лексемы как: *Cantonese, chopstick, chopsuey, chow mein, fan-tan, ginseng, ginkgo, green tea, (adj.) gung ho, Jap, japan, Japanese, (adj.) Japanese, japonica, judo, jujitsu, kaolin, ketchup, kowtow, kumquat, nankeen, oolong, pekoe, pongee, samisen, sampan, (v.) shanghai, Shinto, Shintoism, Shintoist, shogun, Taoism, tea, tycoon, typhoon, yang, yen, yen, yin* [3, с. 3–33]. Как справедливо замечает З.Г. Прошина, в этот список попали японские слова, заимствованные из китайского языка, в некоторых случаях через латинский язык (*ginkgo, japonica, judo, jujitsu, samisen, Shinto, shogun, tycoon, yen*), что осложняет картину употребительности чисто китайских заимствований [1, с. 238]. В перечень японских заимствований вошли такие единицы как: *aikido, Atari, bushido, geisha, hara-kiri, high profile, judo, jujitsu, karate, kimono, low profile, mikado, ninja, nisei, obi, origami, Pac-Man, sake, samisen, samurai, shiatsu, Shinto, shogun, teriyaki, torii, tycoon, Walkman, yakitori, yen* [2, с. 200–201]. Единственной корейской лексемой, вошедшей в два из восьми исследуемых словарей, стало слово *tae kwon do* [1, с. 239]. Все названные лексемы являются *ассимилированными ориентализмами*, поскольку они соответствуют критериям полной ассимиляции слова, и могут рассматриваться как проявление адаптации газетно-журнальной публицистики на английском языке Восточной Азии к стандарту оформления печатной периодике, принятому в Великобритании и США.

В тоже время, подсчёты их частотности свидетельствуют, что широкое хождение на страницах англоязычной прессы Восточной Азии имеют только несколько из них: *chopstick, ginseng, gung ho, ketchup, kimono, kowtow, obi, pekoe, sake, tea, typhoon, yen*. При этом гораздо

большее распространение имеют *неассимилированные ориентализмы*, не регистрируемые словарями современного английского языка. Среди них явно выделяются две группы единиц: *неассимилированные специализированные ориентализмы* и *неассимилированные ориентализмы-экзотизмы*. К числу первых относятся лексемы, обладающие высокой частотностью, которые воспринимаются авторами газетно-журнальных текстов как привычный атрибут общественно-политического дискурса. Убедительным доказательством этому является их преимущественное использование без какого-либо особого оформления (курсив, кавычки, пояснительная глосса и т.п.). Среди них находим такие китайские, японские и корейские слова как: *amae* «зависимость от благоволения другого человека», *anime* «японский мультфильм», *ashikiri* «приём на учёбу или работу только тех, кто набрал большое количество баллов», *benkyo* «снижение цен», *bon kasha* «журналист», *chong* «чувства/связи», *chongbu* «правительство», *chakupjachok* «национальная независимость», *chohое* «планёрка», *daitouren* «лидер», *danwei* «предприятие, производственный коллектив», *deng* «порядок», *dufei* «член бандитской группировки», *duji* «конкуренция», *foci* «служащий», *gaige* «перестройка», *gaokao* «общенациональный экзамен, сдаваемый для поступления в учреждения высшего образования», *guanxi* «личные связи, коррупция в широком смысле слова», *juche* «чучхэ, собственный путь развития КНДР», *him* «власть», *Kimilsungism-Kimjongilism* «Кимерсенизм-Кимчениризм», etc.

Основу второй группы, *неассимилированных ориентализмов-экзотизмов*, составляют лексические единицы, встречающиеся в единичных контекстах, и воспроизводящие фонографическую форму единицы языка-источника. Их отличительными признаками являются: отсутствие в словарях английского языка, окказиональное речеупотребление, специальное графическое оформление, обязательное наличие пояснительных элементов в тексте публикации и т.п.: ‘And she did not have the registered permanent residence, or *hukou*, in Beijing’ (Global Times, July 15, 2010); ‘Sugar cane was introduced to the island from China about 400 years ago, and sugar cane products ranging from vinegar to “*shouchu*” (distilled spirits) are available’ (China Daily, July 17, 2010); ‘I

decided to take a pointer from these men known as “*bang-ye*” (Mr Bare Arms)’ (China Daily, July 27, 2010); ‘Typically, *hutong* are lanes, formed by rows of courtyard houses arranged one after another after the other on either side of the path’ (Global Times, August 18, 2011); etc.

Вполне очевидно, что как *неассимилированные специализированные ориентализмы*, так и *неассимилированные ориентализмы-экзотизмы* являются проявлением резистенции восточноазиатского англоязычного журналистского дискурса, вырабатывающего собственные вербальные средства оформления.

Литература

1. Прошина З.Г. Английский язык и культура народов Восточной Азии / З.Г. Прошина. – Владивосток: Изд-во Дальневост. ун-та, 2001. – 467 с.
2. Cannon G. Japanese Borrowings in English / G. Cannon // American Speech. – 1981. – Vol. 56 (3). – P. 200–201.
3. Cannon G. Chinese Borrowings in English / G. Cannon // American Speech: A Quaterly of Linguistic usage. – 1988. – Vol. 63 (1). – P. 3–33.

Ярошук М.В.

Брестский государственный университет имени А.С. Пушкина

СПЕЦИФИКА ПЕРЕВОДА СТИЛИСТИЧЕСКИХ ФИГУР В АНГЛОЯЗЫЧНОМ МЕДИА-ДИСКУРСЕ

Mass media is influencing our life as well as changing and enriching our language. The article is dedicated to functional particularities of stylistic figures of speech in contemporary media discourse. The article also deals with the structure and functioning of stylistic figures in the aspect of media genres in both Russian and English languages. The role of the translation for the creation of pragmatic influence in media discourse is defined.

Медийный стиль, который является разновидностью публицистического стиля, отличается логичностью повествования, четкостью и сжатостью излагаемых фактов и событий, а также наличием терминологической базы из определенных областей, что сближает этот стиль с научным. С другой стороны, для данного стиля характерно использование эмоционально-оценочной лексики, авторской оценки того или иного события, что сближает данный стиль с публицистикой или даже

со стилем художественной прозы. Сегодняшние журналисты максимально стремятся установить контакт с современным читателем, создать в какой-то степени диалог, позволяющий воздействовать на читателя, внушать и передавать нужную информацию.

Поскольку в наше время языку прессы уделяется большое внимание, то важность данной проблемы достаточно ясна. Ведущей функцией газетных статей является воздействие с целью формирования общественного мнения путем сообщения о том или ином событии, что значительно влияет на выбор языковых средств, в том числе и образных. В англоязычном медиа-дискурсе используются различные стилистические фигуры речи, их передача на русский язык сопряжена с использованием различных переводческих трансформаций [1, с.67].

Анализ некоторых газетных статей дает возможность зафиксировать случаи употребления авторами различных стилистических фигур в пространстве данного типа текстов. Использование экспрессивных синтаксических конструкций в статьях подчинено в первую очередь основной функции данного типа газетных материалов – информированию. Важно также отметить, что наряду с выполнением основной информирующей функции конструкции экспрессивного синтаксиса в медиа-дискурсе выполняют и более частные функции, направленные на реализацию тех или иных авторских намерений, что позволяет говорить о полуфункциональности стилистических конструкций.

Таким образом, говоря о переводе стилистических фигур используются некоторые виды трансформаций. Чаще всего для данного типа дискурса характерен эквивалентный перевод. При помощи данной трансформации передаются риторические вопросы, а также вставные конструкции.

Риторический вопрос позволяет повысить общий тон высказывания, позволяет актуализировать смысл определенных частей высказывания.

And the question needs to be asked – what happens to those who don't have the luxury of having US or UK publishers and who are trying to break out into the English market? – Возникает вопрос: что происходит с теми, кто не работает с американскими или британскими издателями и кто из всех сил пытается пробиться на английский рынок? [2].

При переводе вставных конструкций наблюдается прием опущения стилистической фигуры. Вставные конструкции используются авторами для уточнения сообщаемой информации, используемой в статье.

The site – Exposed: The Secret Files – included the Internet suffix “.su” – an indication that it was originally from the Soviet Union. – Сайт под названием «Раскрыты: Секретные материалы» размещен на домине. su, что указывает на то, что он из бывшего Советского Союза [2].

При переводе данной конструкции переводчик отказался использовать вставную конструкцию, переосмыслив и используя синтаксическую информацию, что отражается в изменении порядка элементов в предложении. В данном случае, следует отметить, что автору перевода удалось передать основную мысль и намерение автора оригинальной статьи. Соответственно, можно говорить о достижении адекватности и сохранении прагматической функции при переводе.

Еще одной специфической особенностью перевода является перевод инверсий, которая используется в англоязычной статье не только для выделения важной информации, но и для повышения экспрессивности высказывания.

Titled – Demonstration of an ultralow profile cloak for scattering suppression of a finite-length rod in free space, their research, published in the New Journal of Physics, describes a cloak consisting of 66 μm – thick copper tape and 100 μm – thick flexible polycarbonate film that scatters and cancels out incoming waves. – Результаты этой научной работы приведены в статье под названием «Демонстрация сверхнизкопрофильного материала, предназначенного для рассеивания и нейтрализации света, излучаемого цилиндром конечной длины в свободном пространстве», которая была опубликована в журнале по физическим исследованиям [2].

В данном примере для автора статьи основным компонентом предложения было название статьи, которое он и вынес в препозицию к тексту для смыслового выделения. Но переводчик по-новому переосмыслил переводимый материал и предложил иной вариант, в котором инверсия не была сохранена, что вероятнее всего могло бы сделать предложение громоздким и не соответствующим нормам русского языка.

Таким образом, авторы данных статей используют различные стилистические фигуры. В системе английского медиа-дискурсы мы смогли выделить такие конструкции экспрессивного синтаксиса, как риторические вопросы, параллельные конструкции и инверсии. Наряду с ключевой функцией информирования, стилистические фигуры служат для реализации авторского намерения. Взаимодействие средств выражения категорий экспрессивности интенсивности создают прагматический эффект выразительности речи, усиленно воздействуя на получателя текста. При переводе образных лексических средств с одного языка на другой переводчики прибегают к различного рода трансформациям, чтобы сохранить образность, а также передать прагматический потенциал фигур речи, используемых в оригинальном тексте.

Литература

1. Киселева, А.В. Английский язык. Язык средств массовой информации / А. В. Киселева. – М.: МГИМО – Университет, 2008. – 216 с.
2. Newspaper articles [Electronic resource] / Newspaper articles Online Search. – Mode of access: <http://www.inosmi.ru/> – Date of access: 28.03.2016.

РОЗДІЛ III. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ МОВ І КУЛЬТУР

Галушко Н.Н., Дягель С. Н.

*Брест, Брестский областной лицей имени П. М. Машерова
Брестский Государственный Университет имени А. С. Пушкина*

ФОРМИРОВАНИЕ СОЦИОКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ УЧАЩИХСЯ ПРОФИЛЬНЫХ КЛАССОВ ПОСРЕДСТВОМ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

Formation of socio-cultural competence as an integral part of communicative competence is one of the priorities in teaching foreign languages. The article covers the interrelations of the socio-cultural component of foreign language teaching and intercultural elements. It deals with the problem of incorporating of the socio-cultural component into the learning process. Possibilities of information and communication technologies for developing a socio-cultural portrait of the country of the studied language have been analyzed.

Согласно концепции учебного предмета «Иностранный язык» изучение иностранных языков в Республике Беларусь предполагает среди прочего их дальнейшее функционирование в качестве инструмента всестороннего информационного обмена, взаимодействия национальных культур, усвоения личностью общечеловеческих ценностей. Принцип многоязычия и поликультурности, заявленный в концепции, реализуется путем формирования у учащихся коммуникативной компетенции, одним из компонентов которой является социокультурная компетенция. Большинство как отечественных, так и зарубежных ученых (И. Л. Бим, В. В. Сафонова, П. В. Сысоев, Я. ван Эк и др.) трактует понятие «социокультурной компетенции» как знание социокультурного контекста использования иностранного языка и умение в данном контексте общаться. В связи с этим особую актуальность приобретает проблема включения социокультурного компонента в процесс обучения иностранным языкам.

Социокультурный компонент содержания обучения иностранным языкам включает в себя фоновые знания по истории, географии,

литературе, знание реалий страны изучаемого языка (повседневной жизни, межличностных отношений, традиций), а также знание лексики, отражающей национально-культурную специфику. Чем обширнее страноведческие и лингвострановедческие знания учащегося, тем полнее его картина мира. Однако одних знаний фактов чужой культуры недостаточно для развития социокультурной компетенции. Важно научить учащихся понимать феномены другой культуры в сопоставлении со своей культурой, стимулировать эмоционально-чувственное отношение к ним и рефлексии собственных ценностей в ходе осмысления ценностей чужой культуры. Поэтому ряд ученых дополняет социокультурную компетенцию межкультурными элементами. В частности, П. В. Сысоев и С. Савиньен считают необходимым условием формирования социокультурной компетенции овладение социокультурными стратегиями, которые они подразделяют на две группы:

1) стратегии установления и поддержания межкультурного контакта (совокупность приемов, направленных на постижение ценностей изучаемой культуры в сопоставлении со своей, распознавание социокультурных пробелов и преодоление возможного кросс-культурного недопонимания).

2) стратегии создания социокультурных портретов страны изучаемого языка и участников межкультурной коммуникации (опознавание и интерпретация разных аспектов культуры изучаемого языка, работа с аутентичной литературой и видео-материалами, реферирование культуроведческих материалов и т. д.) [2].

Такой подход ставит перед учителем задачу развития межкультурной компетенции обучающихся на материале социокультурного компонента содержания обучения иностранному языку.

К сожалению, традиционная классно-урочная система и традиционные средства обучения не позволяют создать на уроке условия, максимально приближенные к естественной языковой ситуации для формирования личности, готовой к межкультурной коммуникации. Ввиду ограниченности временных рамок школьного курса иностранного языка до социокультурного развития учащихся часто не доходит очередь из-за

ориентации значительной части учащихся на овладение преимущественно языковой и речевой компетенциями, что связано с их намерением участвовать в централизованном тестировании.

Эта проблема может быть решена через интеграцию информационно-коммуникационных технологий (ИКТ) в практику обучения иностранным языкам. Аутентичная виртуальная интерактивная языковая среда сети Интернет сама по себе является эффективным средством развития социокультурной компетенции, а обеспечивающие к ней доступ информационно-коммуникационные технологии благодаря своим дидактическим свойствам способны в значительной степени обогатить образовательный процесс и социокультурный компонент содержания обучения иностранным языкам. Многоуровневость и мультимедийность интернет-ресурсов делает процесс отбора материала более вариативным, позволяя использовать разные виды носителей информации: тексты, изображения, графики, схемы, аудио- и видеофайлы с образцами речи носителей языка. Кроме этого, ИКТ обладают большим потенциалом для организации самостоятельной учебно-познавательной деятельности учащихся. Наиболее эффективно использование ИКТ в системе профильного обучения (10–11 классы), в частности для создания дистанционных курсов и модулей.

Брестский областной лицей имени П. М. Машерова осуществляет профильное обучение на III ступени общего среднего образования. Иностранный язык в качестве профильного предмета изучается в лицее в филологическом и экономическом профилях. В 2012 году в рамках реализации инновационного проекта учителями лицея (Галушко Н. Н., Кмец О. В.) в сотрудничестве со специалистами Брестского государственного университета имени А. С. Пушкина был разработан дистанционный курс «Социокультурный портрет Германии». Для создания курса была выбрана программная оболочка Moodle. Достоинством этой системы управления содержанием сайтом является возможность добавлять или удалять модули на различных уровнях системы. Не менее важно то, что эта оболочка разрабатывалась под концепцию активного учения, что предполагает взаимодействие всех участников учебного процесса [1].

Структура дистанционного курса «Социокультурный портрет Германии» включает в себя: 1) введение (цель и структура курса,

методические рекомендации для учащихся, сведения о создателях курса); 2) анкетирование «Мои ожидания от курса»; 3) входной тест для определения уровня сформированности социокультурной компетенции; 4) учебно-методическое обеспечение темы (руководство по работе над данной темой, глоссарий, ссылки на соответствующие ресурсы, мультимедийные учебные материалы, тесты для промежуточного и итогового контроля, задания на развитие речевой компетенции); 5) форум для обсуждений и консультаций. Курс охватывает такие темы культуроведческого характера как обычаи и традиции, система образования, наука и культура, государственное устройство Германии. Дистанционное обучение осуществляется в гибком режиме: учащиеся самостоятельно выбирают тему для изучения на определённом этапе, а также самостоятельно планируют свою учебную деятельность в рамках данной темы. Чтобы помочь учащимся эффективнее организовать свою работу, каждая тема снабжена подробным руководством, в котором чётко прописана последовательность выполнения заданий, в соответствии с принципом «от простого к сложному». С помощью него учащиеся могут сами контролировать и оценивать свою деятельность в рамках темы. В конце каждой темы учащимся предлагается выразить и аргументировать собственное мнение по предложенной проблеме. Учащиеся выполняют задания во внеурочное время, однако учитель может отслеживать абсолютно все этапы деятельности учащихся: время выполнения заданий, использование подсказок, допущенные ошибки и т.д. Это помогает учителю увидеть, какие задания были для учащихся наиболее сложными, на что следует обратить особое внимание.

Анализ итогов работы с дистанционным курсом показал, что он вносит элемент новизны и вариативности в образовательный процесс, способствует повышению интереса к предмету, помогает сделать обучение более доступным и наглядным, позволяет учащимся самостоятельно планировать и организовывать собственную деятельность. Приобщение учащихся к культуре, традициям и реалиям страны изучаемого языка в особой информационной среде обучения, отвечающей опыту и интересам современных школьников, способствует повышению уровня социокультурной компетенции учащихся. Учитель получает возможность моделировать социокультурное пространство

обучающихся: было замечено, что сформированные ранее, как правило, стереотипные представления о культуре Германии, поменялись в процессе работы с курсом, что способствует преодолению межкультурных различий и осуществлению межкультурного общения. Можно констатировать, что ИКТ обладают большим дидактическим потенциалом, позволяют включить социокультурный компонент в информационно-методическое обеспечение учебного процесса по иностранным языкам и выступают средством создания условий для межкультурного взаимодействия, организации самостоятельной учебно-познавательной и творческой деятельности обучающихся по овладению неродным языком и чужой культурой.

Литература

1. Дистанционное обучение в профильной школе : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Е.С. Полат [и др.] ; под общ. ред. Е.С. Полат. – М. : Издательский центр «Академия», 2009. – 208 с.
2. Сысоев П.В. Информационные и коммуникационные технологии в лингвистическом образовании : учеб. пособие / П.В. Сысоев. – М. : Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2015. – 264 с.

N. Kovalska, O. Kovalova

National Technical University of Ukraine “Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”, National University of Food Technologies

THE IMPORTANCE OF PHONETICS IN SOCIAL INTERACTION

The objective of the report is to raise awareness on phonetics within the teaching process. As a start, phonetics is fundamental for effective oral communication that is one of essential types of the language nature that can be inspiring and challenging. It has to be underlined that the sole purpose of learning phonetics can be regarded as the way to access language knowledge, competences and experience.

Ukraine applied for membership of the European Union and even the first steps show that joining the EU has given Ukraine wider opportunities to access to the world markets of educational services. Moreover, Ukrainian educational institutions have to be ready for international competition.

Social life is pervaded by language. Language is the principal means for the transmission of cultural knowledge, social perception, interaction, personal identification and stereotyping among others. Therefore, oral communication is one of essential types of the language nature that can be inspiring and challenging while being used as the basis for gaining communicative competence.

Communicative competence has become the language-learning objective and increasing currency in Ukraine during the last decades. National Curriculum and any language program take into account the cognitive and socio-cultural needs of the students. Nowadays language lecturers have to accept gaining communicative competence as their primary goal of the process of language learning and teaching [3, p. 68].

Oral communication in general is made up of four systems: the phonological, the morphological, the syntactic and the semantic, which together constitute the grammar structure of the language. While speaking students have to be aware of all the components mentioned above in order to maintain and display their communicative skills successfully.

Particularly, the essence of effective oral communication is based on the ability to apply the language knowledge adequately while being involved in interactions in any social context. While interacting the students have to demonstrate diversity in verbal communication that includes such elements of speech as pitch, stress / standard word stress, tempo and intonation.

The best results can be reached if lecturers identify improvement potentials, which are directly belonging to the process of social interaction that is realized through verbal communication involving paralinguistic elements of speech such as pitch, tempo of speech, unique rhythm, intonation, phrasal pause, standard word stress, vowel length, some consonant contrasts and through non-verbal communication using non-linguistic elements as gestures, facial expressions, body language (posture), etc.

The phonologic system deals with the analysis of the acoustic signal into a sequence of speech sounds that are distinctive for a particular language or dialect. In each language there is a particular subset of the phonemes or elementary units of sound which are produced by a human vocal tract. On the contrary, phonetics can be defined as a study of human speech and is one of the most challenging subjects students commonly face. In his book “The Practical

Study of Languages”, published in 1899, Henry Sweet emphasizes the importance of Phonetics. He says: “The main axiom of living philology is that all study of language must be based on phonetics”

The lecturers have to work more systematically on phonetic accuracy exactly at sound, word, and phrase level, and paying special attention to intonation, stress, liaison; control over structure (morphology and syntax); style (control of idioms and nuances; fluency (defined as continuity, absence of inappropriate pauses, absence of false starts).

Several approaches to boosting students’ phonetic skills can be distinguished. For instance, I. John Christlin Mathews and T.B. Gopinath in their article *Effective Methodologies to Teach Phonetics and Phonology to Improve Pronunciation in Second Language Learners and Professional Communication in Engineers* suggest that articulating different and difficult sounds inside the classroom along with other students provides them with auditory perception of different sounds. These sounds are later accompanied by meanings [1, p. 223]. Although the language is subjectively learnt, the unconscious awareness of discriminating sounds is acquired by the students. To facilitate usage along with subjective learning students can be tested by the lecturers to improve their efficiency and spontaneous conversing ability. They also claim that questioning sessions after each class in English must be made regular. Bozena Lechovska suggests an unambiguous view to writing transcription signs by learners. She considers the experience of active transcribing to be particularly valuable in the case of learners whose native language exhibits a relatively straightforward relationship between sound and spelling [4, p. 15].

We have worked out ways how to solve some problems of teaching phonetics that lecturers encounter with. First of all, students have certain breakdowns while using the language for communication because of its grammar. They might think phonetics is also a part of grammar and this might reduce their concentration. In this case the lecturers have to explain the basic concepts and importance of phonetics. Secondly, phonetic symbols might be slightly confusing as there are inclusions of odd looking symbols. The lecturer’s assignment is to motivate the students to pronounce certain words which are really interesting and have differences while pronounced by varied people. Then it is essential to follow the way of giving them the standard pronunciation of the word, to make the students use it in sentences.

Furthermore, students with excellent listening and reading ability will soon try to experiment their knowledge about phonetics by exploring new fields and genres which might include some problematic sources, too much of enthusiasm might result in misinterpretation of certain information. The solution here is in encouraging reading and speaking activities on various informative genres so students might not be deviated from the sole purpose of learning phonetics as the way to access language knowledge, competences and experience.

In conclusion, we would like to stress that applied phonetics should not be a neglected aspect in ESP teaching. No doubt, students will feel motivated by understanding how pronunciation affects their oral communication.

References

1. Christlin Mathews J. Effective Methodologies to Teach Phonetics and Phonology to Improve Pronunciation in Second Language Learners and Professional Communication / J. Christlin Mathews, T.B. Gopinath // *Engineers, International Journal of Civil Engineering and Technology*, 8(4), 2017. – P. 221–225.
2. Dziubalska-Kołaczyk K. Conscious competence of performance as a key to teaching English / Waniek-Klimczak, E. & P. J. Melia, 2002. – P. 14–18.
3. Kovalska N. Self-directed projects / N. Kovalska, N. Prisyazhnyuk // *Сучасні тенденції викладання іноземних мов у вищій школі: технології навчання: Матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції*. – 2012 р. – К.: НТУУ «КПІ». – P. 67–70.
4. Lechovska B. Teaching English Phonetic and Phonology in Colombia. – Universidad Industrial de Santander, Bucaramanga, Colombia. – 2016. – P. 15–17.

Кормільцина С.Ю., Яковенко Т.М.

Чернігівський національний технологічний університет

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ОПТИМІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У НЕМОВНОМУ ВІЗІ

The article highlights effectiveness of using modern innovative technologies for teaching English at higher technical schools with the aim of improving foreign language proficiency of specialists. Special attention is paid to the methods and ways of using innovative technologies with their further implementation in the educational process of teaching English to engineering students.

Реальністю сьогодення є розширення міжнародних зв'язків України та її інтеграція до світової спільноти. За таких умов усе більше уваги приділяється вивченню іноземних мов, причому це стосується всіх сфер життя, де іноземні мови є ключем для розвитку міжнародних відносин, проведення наукових конференцій, культурного обміну між представниками різних країн та обміну інформацією. Розширення професійних і культурних зв'язків України з країнами – членами Європейського Союзу, збільшення інформаційного потоку вимагають від сучасного випускника немовного вищого навчального закладу володіння іноземною мовою на рівні не нижче В2 (незалежний користувач). Означений мовний рівень відповідає сучасним європейським стандартам, тому перед освітньою системою загалом і перед вищими навчальними закладами зокрема стоїть невідкладне завдання пошуку та розроблення нових підходів із використанням іноземних мов з метою підготовки конкурентоспроможного фахівця на ринку праці, здатного вільно спілкуватися іноземною мовою та достойно виконувати поставлені до нього професійні вимоги.

Українська система освіти знаходиться на шляху реалізації Болонської системи, тому має й надалі залишатися потужним сектором економіки (для порівняння – у Європі освіта підвищує рівень доходу удвічі). Високий рівень володіння іноземною мовою молоддю призвів до феномену «когнітивної мобільності» (навчання через Інтернет), про який зазначав науковець Е. Тофлер.

Київським інститутом соціології наведено статистичні дані, за якими працедавці вважають, що випускникам ВНЗ не вистачає практичних професійних знань – 61%, уміння вирішувати практичні завдання – 36%, знання іноземних мов – 46%, аналітичних умінь – 9%.

Вважаємо, що безперервна освіта, на якій акцентується увага в Загально-європейських Рекомендаціях з мовної освіти, Рекомендаціях Ради Європи (2006), Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр., є основним критерієм до забезпечення якісної освіти та її модернізації. Підвищення якості освіти, безумовно, неможливе без дотримання восьми основних компетенцій: комплексу знань, умінь та навичок, які слід удосконалювати протягом життя; спілкування рідною мовою; спілкування іноземними мовами; математична грамотність (знання комп'ютерних програм); уміння навчатися самостійно; соціальні

та громадянські компетенції; креативність, новаторство та підприємництво; культурна сфера. До того ж ученим Е. Тофлером запропоновано три провідних умінь: вчитися, спілкуватися, вибирати. Комплексне поєднання основних компетенцій, про які йдеться у дослідженнях науковців, педагогів-практиків та експертів в освітній галузі, стане запорукою підвищення рівня якості освіти.

Таким чином, спілкування іноземними мовами є одним з основних факторів як іншомовної підготовки майбутнього фахівця, так і його професійного становлення. Викладання англійської мови в технічних вишах вимагає удосконалення, підвищення рівня ведення навчального процесу, впровадження зарубіжних навчальних комплексів у поєднанні з використанням інноваційних технологій як у навчальній аудиторії, так і поза її межами. Важливим фактором поглиблення пізнавальної активності студентів, удосконалення їхніх творчих здібностей, інтересів, умінь і навичок та інших інтелектуальних чинників є нові інноваційні технології.

Інноваційні технології в освіті – це перш за все інформаційні й комунікаційні технології, що нерозривно пов'язані з використанням комп'ютеризованого навчання. Ключовими аспектами у застосуванні інноваційних технологій є структура навчальних комп'ютерних програм, їх зміст та організація Web-простору. Саме Інтернет, глобальний поліфункціональний ресурс, як освітня технологія виконує інтерактивну функцію, створюючи умови для забезпечення ефективної комунікації між студентом (слухачем) і викладачем (тьютором) [3].

Нині у мовознавстві навіть сформувався окремий напрям – комп'ютерна лінгводидактика [1, с. 35–37], яка вивчає теорію і практику використання комп'ютерних і мережевих технологій у навчанні мови. Останніми роками все частіше піднімається питання про використання сучасних інформаційних та мультимедійних технологій. Мова йде не лише про нові технічні засоби, але і про нові форми й методи викладання, інноваційний підхід до процесу навчання. Оскільки основною метою вивчення іноземної мови є формування і розвиток комунікативної культури майбутніх фахівців, актуальності набуває навчання практичного опанування іноземної мови. На заняттях англійської мови за допомогою Інтернету можна вирішувати цілий ряд дидактичних завдань: формувати навички і умінь читання, використовуючи матеріали глобальної мережі;

удосконалювати уміння письмового мовлення студентів; поповнювати словниковий запас; формувати мотивацію до вивчення англійської мови. Інтенсивний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, вільний доступ до системи Інтернет, різноманітність комп'ютерного та програмного забезпечення надали можливість використання інтерактивних ресурсів у навчальному середовищі, що отримало назву E-learning. Інформаційні матеріали навчального курсу можуть бути опрацьовані викладачами та студентами у зручний для них час. Такий спосіб підготовки підвищує рівень отримання якісної освіти. Інновацією електронного навчання є створення платформи модульного об'єктно орієнтованого динамічного навчального середовища (MOODLE – Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment). Платформа MOODLE дозволяє викладачам створювати інтерактивні навчальні курси для студентів за оптимально організованою модульною системою. Різноманітні навчальні вправи та завантажена файлова інформація складають окремі модулі.

На сучасному етапі розвитку освіти модель навчання може існувати у поєднанні з використанням новітніх технологій навчання англійської мови, а саме мультимедійних засобів навчання та мультимедійних технологій навчання. Тому нові освітні тенденції мають утілюватися під керівництвом компетентного викладача, який здатний поєднувати викладання мови, застосовуючи нові методи та форми навчання. Технічні засоби і технології продуктивно змінюють можливості викладача, роблять заняття більш насиченим. За допомогою мультимедійних проекторів здійснюється матрична презентація матеріалу, яка частково звільняє студента і викладача від друкованого тексту, від постійного читання та вивчення напам'ять. Тому поява сучасної методики викладання із залученням мультимедійних технологій покращує та насичує процес навчання, дає можливість обробити та абсорбувати значно більший обсяг навчального матеріалу та відповідно підвищити практичний рівень володіння англійською мовою.

Для викладачів комп'ютерне (віртуальне) середовище слугує підґрунтям для розробки сучасних засобів навчання. Викладач отримує можливість постійного оновлення навчального матеріалу завдяки використанню у процесі навчання сучасних автентичних електронних документів та інших інтернет-ресурсів. Він може адаптувати й

доповнювати вже закладені у базу даних програмні матеріали, не тільки узгоджуючи їх із віковими особливостями і професійними інтересами студентів, але й інтегруючи зміст програм у соціокультурне середовище студентів. Також викладач за допомогою ІКТ надає студентам, з одного боку, більше автономії, а з іншого – "соціалізує" процес навчання, дозволяючи зробити його результат доробком багатьох зацікавлених осіб (через роздрук матеріалів, роботу в мережі Інтернет), а також створювати колективні творчі роботи студентів не тільки однієї групи, а навіть навчальних закладів, розташованих у різних містах і країнах. Використання на практиці інтернет-технологій сприяє оптимізації навчального процесу у немовних вишах [2].

Література

1. Бовтенко М. А. Компьютерная лингводидактика / М. А. Бовтенко. – М. : Флинта ; Наука, 2005. – 216 с.
2. Бондар С. В. Використання інтернет-технологій у системі автономного вивчення професійно-орієнтованої іноземної мови студентами немовних спеціальностей [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/ITZN/2013_2/782-2639-3-ED.pdf. – Назва з екрана.
3. Гостєва Т. Л. Дистанційні технології навчання іноземної мови [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://english.ucoz.com/publ/gosteva_t_l_distancijni_tekhnologii_navchanja_im/1-1-0-13. – Назва з екрана.
4. Інтернет-конференція : методические материалы [Електронний словник]. – Режим доступа : <http://wiki.iot.ru>. – Назва з екрана.

Сацук А.П.

Брестский государственный университет имени А.С. Пушкина

СОДЕРЖАНИЕ ИНОЯЗЫЧНОЙ КУЛЬТУРЫ КАК ЦЕЛЬ ОБУЧЕНИЯ НЕМЕЦКОМУ ЯЗЫКУ

The article is concerned with the problem of foreign culture. The article begins with the analysis of different aspects of foreign culture. The author introduces the questions of international communication.

Основная проблема высшей школы состоит в том, чтобы, осуществляя профессиональную направленность обучения в вузе,

обеспечить владение речевой культурой на иностранном языке с учетом профессионального интереса студентов и совершенствовать знания, навыки и умения, необходимые для выбранной профессии. Поэтому для целенаправленной подготовки студентов к их будущей деятельности необходимо прежде всего определить сферы этой деятельности – сферы профессионального общения учителя иностранного языка. В соответствии с социальным заказом к системе подготовки данного специалиста можно выделить две основные сферы общения учителя иностранного языка: профессионально-трудовую, включающую проведение уроков иностранного языка в школе, внеклассной работы по иностранному языку, а также профессионально-педагогическое совершенствование как в процессе самообразования, так и на специальных курсах повышения квалификации, и социально-культурную, в которую входит деятельность за пределами школы: общение с носителями языка, работа в качестве переводчика и т.п.

Таким образом, вся система обучения иностранному языку в педагогическом вузе приобретает четкую профессиональную направленность, которая находит свою отражение во всех ее подсистемах: целях, содержании, методах, средствах и формах подготовки учителя по иностранному языку.

Учитель иностранного языка должен владеть не только суммой знаний в области педагогики, психологии и специальными знаниями, но и навыками профессионального общения. Развитие профессиональной культуры общения – задача многоаспектная. Одним из ее существенных элементов является речевое развитие студентов. Вопросы техники речи, проблемы речевого общения в том или ином объеме входят в различные учебные дисциплины.

Однако как целостная, комплексная и самостоятельная проблема развития культуры устной речи студентов – германистов в научной и методической литературе не рассматривалась. В тоже время, культура устной речи учителя иностранного языка является главным орудием педагогического воздействия, а также образцом, по которому учащиеся строят свою речь.

Таким образом, роль и значение устной речи учителя иностранного языка чрезвычайно большое.

Иностранная культура – это то, что способен принести учащимся процесс овладения иностранным языком в учебном, познавательном, развивающем и воспитательном аспектах [1, с. 295].

Иностранная культура как цель обучения имеет социальное, лингвострановедческое, педагогическое и психологическое содержание, которое соотносится со всеми аспектами обучения и вытекает из содержания предмета иностранный язык. Однако в таком общественном виде иностранная культура не может являться целью обучения, так как овладение ею происходит не сразу, а постепенно. Поэтому в иностранной культуре выделяются сначала наиболее существенные ее разделы – компоненты цели, а затем они конкретизируются в объектах обучения. При этом важно решить две задачи:

1) выделить тот круг объектов, которыми можно овладеть за часы, отведенные на изучение иностранного языка;

2) установить оптимальное соотношение группы объектов, входящих в учебный, познавательный, развивающий и воспитательный аспекты [2, с. 59].

Полный перечень объектов обучения — это именно то, что должно быть представлено в программе по иностранным языкам, распределено по классам, воплощено в учебниках. На каждом уроке должно осваиваться определенное количество объектов социального, лингвострановедческого, педагогического и психологического содержания иноязычной культуры. Подобный подход делает обучение управляемым и дает возможность овладеть иноязычной культурой. Как и любая другая, она состоит из четырех элементов содержания:

1) знания о функциях, культуре, способах овладения языком как средством общения;

2) учебные и речевые навыки – опыт использования знаний;

3) умение осуществить все речевые функции;

4) мотивация – опыт, обращенный на систему ценностей личности.

Соотнеся элементы содержания иностранной культуры с аспектами обучения, можно определить компоненты иноязычной культуры как цели обучения:

1) учебный аспект – социальное содержание цели. Данный аспект включает овладение немецким языком как средством межличностного

общения, а так же приобретение навыков самостоятельной работы, как процесс совершенствования уровня иноязычной культуры;

2) познавательный аспект – лингвострановедческое содержание цели. Используется как средство обогащения духовного мира личности и реализуется преимущественно на основе рецептивных видов деятельности: чтения и аудирования;

3) развивающий аспект – психологическое содержание цели. В данный аспект входит главная цель – развитие речевых способностей, психических функций, умений общаться, определенного уровня мотивации, которую нужно настойчиво и систематически развивать специальными средствами, включенными в систему обучения;

4) воспитательный аспект – педагогическое содержание цели. Обучение иноязычной культуре является средством всех сторон воспитания [3].

В обществе культура выполняет несколько функций: гуманистическую, коммуникативную, познавательную, нормативную и информационную. С функциями культуры тесно взаимодействуют функции речевой деятельности. Ведь язык является основой хранения и передачи культуры от одних людей другим. Главной функцией речевой деятельности является коммуникативная: человек говорит для того, чтобы воздействовать на поведение, мысли, чувства, сознание других людей. В этом заключается и гуманистическая функция. На основе коммуникативной функции речевая деятельность приобретает функцию регулирования собственного поведения, организации и связывания других психических процессов. Для речевой деятельности характерна также эмоционально-выразительная функция, которая проявляется в использовании мимики, жестов, интонации, раскрывающих смысл высказывания. Наконец без речевой деятельности невозможно никакое познание [3].

Таким образом, сопоставив функции речевой деятельности и культуры, можно увидеть, что они тесно взаимосвязаны. Методологический смысл этого единства в том, что функциями речевой деятельности нельзя овладеть в отрыве от функций культуры и наоборот.

Литература

1. Федорова Л.М. Современные теории и методики обучения иностранным языкам / Л.М. Федорова, Т.И. Рязанцева – М. : Советская Энциклопедия, 2004. – 483 с.

2. Бергельсон М.Б. Межкультурная коммуникация : вопросы теории и практики / М.Б. Бергельсон // Вестн. Моск. ун-та. Сер. 19, Лингвистика и межкультурная коммуникация. – 2005. – №4. – С. 54–68.
3. Милосердова Е.В. Национально-культурные стереотипы и и проблемы межкультурной коммуникации / Е.В. Милосердова // ИЯШ. – 2004. – №3. – С.80–84.

Сыч М.А.

Брестский государственный университет имени А.С. Пушкина

ПРИМЕНЕНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА ЗАНЯТИЯХ ПО ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ В ВУЗЕ

The article deals with the application of innovative technologies for the optimization of the learning process in foreign languages. They are: the implementation of distance learning, electronic text-books, Internet resources, electronic dictionary. The transition from 'teaching' to 'learning' format is of great importance.

Современные требования к уровню подготовки выпускника позволяют определить такие компоненты результата изучения иностранного языка, как система умений и навыков: фонетически, грамматически, лексически, стилистически правильно, свободно излагать свои мысли на иностранном языке в письменной и устной форме, вести беседу на иностранном языке, владеть языковыми средствами, направленными на привлечение внимания слушающих, на обеспечение обратной связи, понимать на слух аутентичную монологическую и диалогическую речь, читать оригинальную художественную, научную и общественно-политическую литературу, интерпретировать текст, вступать в дискуссию по текущим проблемам культурной, научной, общественно-политической жизни общества на иностранном языке.

На сегодняшний день система образования все активнее использует информационные технологии и компьютерные телекоммуникации. Особенно динамично развивается система *дистанционного образования*, чему способствует ряд факторов, и прежде всего – оснащение образовательных учреждений мощной компьютерной техникой и развитие сообщества сетей Интернет.

Лекционно-семинарная форма обучения в современных условиях теряет свою эффективность – практика доказала, что почти 50% учебного времени тратится впустую. Изучая зарубежный опыт, можно выделить следующий важный аспект: преподаватель выступает не в роли распространителя информации (как это традиционно принято), а в роли консультанта, советчика, иногда даже коллеги обучаемого. Это дает некоторые положительные моменты: студенты активно участвуют в процессе обучения, приучаются мыслить самостоятельно, выдвигать свои точки зрения, моделировать реальные ситуации.

В данной статье речь пойдет о внедрении технологии дистанционного обучения и использовании мультимедийных средств на занятиях по иностранному языку в ВУЗе.

Как правило, в дистанционной форме обучения применяются *электронные учебники*. Достоинствами этих учебников, на наш взгляд, являются: во-первых, их мобильность, во-вторых, доступность связи с развитием компьютерных сетей, в-третьих, адекватность уровню развития современных научных знаний. С другой стороны, создание электронных учебников способствует также решению и такой проблемы, как постоянное обновление информационного материала. В них также может содержаться большое количество упражнений и примеров, подробно иллюстрироваться в динамике различные виды информации. Кроме того, при помощи электронных учебников осуществляется контроль знаний – компьютерное тестирование.

На современном этапе дистанционное обучение является очень популярной формой образования в мире.

Рассмотрим отличия электронного учебника (ЭУ) от обычного. Как правило, электронный учебник представляет собой комплект обучающих, контролирующих, моделирующих и других программ, в которых отражено основное научное содержание учебной дисциплины. ЭУ часто дополняет обычный, а особенно эффективен в тех случаях, когда он:

- обеспечивает практически мгновенную обратную связь;
- помогает быстро найти необходимую информацию (в том числе контекстный поиск), поиск которой в обычном учебнике затруднен;
- существенно экономит время при многократных обращениях к гипертекстовым объяснениям;

- наряду с кратким текстом показывает, рассказывает, моделирует и т.д. (именно здесь проявляются возможности и преимущества мультимедиа-технологий) позволяет быстро, но в темпе наиболее подходящем для конкретного индивидуума, проверить знания по определенному разделу.

К недостаткам ЭУ можно отнести то, что восприятие с экрана текстовой информации гораздо менее удобно и эффективно, чем чтение книги, т.е. речь идет о меньшей физиологичности восприятия с дисплея.

Следующий аспект, требующий упоминания – использование *интернет-ресурсов* при обучении иностранному языку.

Возможности использования интернет-ресурсов огромны. Глобальная сеть Интернет создаёт условия для получения любой необходимой учащимся и преподавателям информации, находящейся в любой точке земного шара: страноведческий материал, текущие новости, статьи из газет и журналов, необходимую литературу и т.д.

На занятиях по английскому языку с помощью Интернета можно решать целый ряд дидактических задач: формировать навыки и умения чтения, используя материалы глобальной сети; совершенствовать умения письменной речи студентов; пополнять их словарный запас; формировать устойчивую мотивацию к изучению английского языка. Кроме того, работа направлена на изучение возможностей интернет-технологий для расширения кругозора молодежи, налаживания и поддержания деловых связей и контактов со своими коллегами в разных странах.

Студенты могут принимать участие в различного рода тестированиях, в конкурсах, олимпиадах, проводимых по сети Интернет, участвовать в чатах, видеоконференциях и т.д. Обучающиеся могут получать информацию по проблеме, над которой работают в данный момент в рамках проекта.

Все большее применение в системе обучения иностранному языку находит использование электронных словарей. *Электронный словарь* – словарь в компьютере или другом электронном устройстве. Позволяет быстро найти нужное слово, часто с учётом морфологии и возможностью поиска словосочетаний (примеров употребления), а также с возможностью изменения направления перевода (например, англо-русский или русско-английский). Внутренне устроен как база данных со

словарными статьями. Электронные словари не стоит путать с компьютерными словарями, предназначенными не для пользователей, а для компьютерных программ, работающих с текстами на естественных языках.

Электронный словарь соединяет в себе функции поиска интересующей информации, демонстрации языковых закономерностей и дает возможность освоить учебный материал с помощью специальной системы упражнений.

Все современные электронные словари используют звуковые средства мультимедийных персональных компьютеров для воспроизведения произношения.

На наш взгляд, часы, отведенные на самостоятельно-управляемую работу (СУР), предполагают в основном самостоятельное изучение предметов или отдельных разделов дисциплин студентами. Мы должны помочь им приспособиться к новым условиям обучения, мобилизовать их силы и возможности на преодоление затруднений; помочь обнаружить свои неиспользуемые возможности, эффективно применять усвоенную информацию постепенно приближаться к руководству собственным обучением. Важной целью современного преподавателя является «научить учиться», т.е. переход обучения от формата «teaching» к формату «learning». В этой связи можно говорить о переменах в методике обучения иностранным языкам на современном этапе. Происходит принципиальная замена парадигмы «преподаватель – студент – учебник» парадигмой «студент – учебник – преподаватель». Это совершенно новая роль преподавателя, который из абсолютного авторитета в аудитории превращается в консультанта, который организует и направляет учебный процесс. При этом роль студента становится весьма активной, из объекта учебной деятельности он становится более активным субъектом образования.

**РОЗДІЛ IV. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ
ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА**

Бахур И.Н.

Брестский государственный университет имени А.С. Пушкина

КОНФЛИКТ ИДЕНТИЧНОСТЕЙ В РАССКАЗЕ

Д. ЛАХИРИ «ТОЛКОВАТЕЛЬ БОЛЕЗНЕЙ»

The given article presents the analysis of the short story by J. Lahiri “Interpreter of Maladies”. The author of the story tries to trace the difficulties that arise when Indian and American identities of Indian immigrants meet together. The main characters of the story will have to make a very difficult decision how to live in the world where they constantly have to choose between Indian ancestry and American way of life.

Джумпа Лахири – литературный псевдоним американской писательницы бенгальского происхождения Ниланьяны Судесна. В возрасте трех лет ее привезли в США, и писательница считает себя американкой. Но, несмотря на это, родители довольно часто возили Ниланьяну к родственникам в Калькутту, чтобы девочка не забывала свою исконную Родину. Писательница получила хорошее образование. Она изучала английскую литературу в Барнард-колледже в Нью-Йорке, английский язык, сравнительное литературоведение и писательское мастерство в Бостонском университете, получила степень доктора философии. В 1997–1998 гг. Д. Лахири обучалась в Центре изобразительных искусств в Провинстауне, преподавала писательское мастерство в Бостонском университете и Школе дизайна в Род-Айленде.

Чтобы добиться признания на писательской стезе, Д. Лахири пришлось пройти довольно долгий путь, но в 1999 г. был издан ее дебютный сборник рассказов «Толкователь болезней», удостоенный нескольких литературных наград, включая Пулитцеровскую премию. В сборник вошли девять рассказов, повествующих о различных эпизодах из жизни индийских иммигрантов в Америке. Каждый рассказ – это

попытка писательницы разобраться в причинах, из-за которых ее персонажи оказываются в сложной жизненной ситуации. Герои предстают перед читателем в момент непростого жизненного выбора. Д. Лахири считает, что ключом к пониманию происходящего является двойственность природы ее персонажей. С одной стороны, они отказываются от своего индийского наследия, пытаются влиться в американскую жизнь. С другой стороны, исконная индийская составляющая их «я» подсознательно влияет на их поведение, поэтому они не всегда готовы полностью следовать канонам американской жизни. Колебание между двумя полюсами их идентичности и является причиной того, что они оказываются в сложных жизненных ситуациях. По мнению писательницы именно от того, как каждый персонаж решит для себя эту дилемму, и зависит их будущее.

Так, например, рассказ с одноименным со сборником названием «Толкователь болезней» знакомит нас с американской семьей индийского происхождения. Рэй и Мина Дэс приехали в Индию со своими тремя детьми навестить родителей. Они наняли местного гида мистера Кейпэси, чтобы осмотреть достопримечательности. Наряду с обязанностями гида мистер Кейпэси работает переводчиком в кабинете врача, помогая местным жителям, которые не знают английского языка, объяснить доктору симптомы своих недугов. Миссис Дэс работа мистера Кейпэси в качестве толкователя болезней кажется романтической, что, в свою очередь, пробуждает в последнем романтические чувства по отношению миссис Дэс. В мечтах мистер Кейпэси начинает придумывать, как будут развиваться их отношения, ведь во время экскурсии он замечает, что романтическая привязанность четы Дэс давно угасла. Он видит в миссис Дэс родственную душу. «Он задумался, возможно, миссис и мистер Дэс так же плохо подходили друг другу, как и он со своей женой. Возможно, у них также было мало общего, кроме троих детей и десятилетия совместной жизни. Он распознал некоторые признаки, такие же, как и в его собственном браке – ссоры, безразличие, затянувшееся молчание» [1, с. 53]. Но, несмотря на свою работу в качестве переводчика, мистер Кейпэси не смог правильно истолковать интерес миссис Дэс к себе. Ее привлекла работа мистера Кейпэси в качестве помощника доктора, поскольку она надеялась получить от него совет. Кульминацией рассказа является момент, когда миссис Дэс признается мистеру Кейпэси, что ее сын Бобби – ребенок не от мужа, а от другого мужчины. Для Мины это признание – попытка поделиться тайной, которая гложет молодую женщину на протяжении уже восьми

лет. Она надеется, что признание облегчит ее терзания, и она перестанет чувствовать себя так ужасно. Она видит в мистере Кейпэси отца и этим признанием как бы просит у него помощи и совета. Мина надеется, что «толкователь болезней» сможет объяснить и ее боль. Он же, в свою очередь, несмотря на свои навыки переводчика, так и не может верно истолковать ее признание, найти нужные слова, чтобы облегчить ее боль. Мистер Кейпэси спрашивает главную героиню: «То, что вы чувствуете, миссис Дэс, в действительности является болью или чувством вины?» [1, с. 66]. Это заявление мистера Кейпэси развеивает ореол, который Мина создала вокруг его образа толкователя болезней, и полностью разрушает то хрупкое взаимное притяжение, которое формировалось на протяжении начального этапа повествования.

Данный рассказ демонстрирует, насколько сложно найти понимание представителям одной и той же национальности, выросшим в различных социальных условиях. Хотя Мина и мистер Кейпэси являются индийцами по происхождению, но их разделяет огромная культурная пропасть. Мина, как, впрочем, и ее муж Рэй, хотя и являются индийцами, были рождены и воспитаны в Америке. На это указывают многие детали повествования. Они ведут себя как настоящие американцы, разговаривают на английском языке без акцента, одеваются по-американски. При этом Рэй настолько занят собой, что практически не обращает внимание на то, как изменилась по отношению к нему Мина. В рассказе мистер Дэс постоянно носит на шее камеру, чтобы делать фотографии. Эта деталь очень символична. Она подчеркивает тот факт, что Рэй абстрагируется от своей семьи. Он смотрит на мир сквозь призму своего аппарата, не замечая реальную пропасть, которая растет между ним и его женой. Мистер Кейпэси, в свою очередь, из-за разницы взглядов на брак и взаимоотношения в семье и в силу своей типичной индийской идеологии не может понять глубину и сложность переживаний Миной. Она – одинокая домохозяйка и мать. Но мистер Кейпэси, вместо того, чтобы искать причины измены в самом браке, воспринимает поведение Миной по отношению к мужу как результат ее полного безразличия к внебрачным отношениям, характерного для американского образа жизни. Он считает ее поведение актом неверности и связывает ее боль и страдания с чувством вины. Мина, в свою очередь, не доверяет мнению мистера Кейпэси, ведь он всего лишь пожилой индийский мужчина. Она ищет убежище в своих материнских обязанностях. В самом конце рассказа читатель видит, как она утешает своего внебрачного сына Бобби, поранившегося во время экскурсии.

Данный рассказ раскрывает целый ряд проблем, существующих в обществе, и не только индийских иммигрантов. Во-первых, во взаимоотношениях Мины и мистера Кейпэси мы видим конфликт двух культур. В индийской культуре институт брака и семьи – символ единства на всю жизнь, проявление любви и уважения, в американской с ее более свободными взглядами, эта ячейка общества не рассматривается так патриархально. Одновременно, мистер Кейпэси, несмотря на свой профессиональный опыт, не может верно истолковать отчуждение, возникшее во взаимоотношениях семьи Дэс. Мина, оказавшись в эмоциональной и душевной изоляции, не в состоянии преодолеть свои терзания самостоятельно, и никто из персонажей рассказа не может ей помочь. Сам Рэй, смотрящий на мир сквозь призму фотоаппарата, отказывается видеть реально существующую проблему их семейных взаимоотношений.

Литература

1. Lahiri, Jhumpa. Interpreter of Maladies / J. Lahiri. – New York: Houghton Mifflin Harcourt, 1999. – 198 p.
2. The Short Stories of Jhumpa Lahiri [Electronic resource] / S. Waterman – CUNY Academic Works. – Mode of access: https://academicworks.cuny.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1234&context=cc_etds_theses. – Date of access: 14.01.2018.

Пікун Л.В.

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка

ДЗЕРКАЛЬНА ГРА ІДЕЯМИ ТА ОБРАЗАМИ «ФРАНКЕНШТЕЙНА» М.ШЕЛЛІ В РОМАНІ Д.КІЗА «КВІТИ ДЛЯ ЕЛДЖЕРНОНА»

The article focuses on the transformation peculiarities of the ideas and characters of “Frankenstein, or the Modern Prometheus” by M.Shelley in the novel “Flowers to Algernon” by D. Keyes. The aim of the article is the usage of the mirror play with cultural heritage as an analytical tool for comparative interpretation of these novels. The concept of mirror play with cultural heritage is used in the investigation as an analytical tool.

Слід зазначити, що творчість письменниці М. Шеллі має досить сучасне звучання. «Франкенштейн» став об'єктом численних наслідувань і дзеркально-ігрових модифікацій (Ф. Андахазі, «Френні К. Штейн» (2003)

Дж. Бентона, «Воскреслий Франкенштейн» (2005) Дж. Ковіно, «Журнал Віктора Франкенштейна» (2008) П. Акройда, «Теща Франкенштейна» (2009) Н. Александрової, «Франкенштейн. Блудний син» (2005), «Франкенштейн. Місто ночі» (2005), «Мертвий і живий» (2009), «Франкенштейн: Мертве місто» (2011) Д. Кунца та «Син жаху. Продовження Франкенштейна» (2017) В.А. Ченлера).

Історія написання твору свідчить про те, що роман з'явився у результаті гри. Атмосфера постійного інтелектуального пошуку, яка створювалася П.Б. Шеллі та Дж.Байроном під час влаштованого ними змагання, спонукала до імпровізації, а цікаві дискусії з поетами, врешті, допомогли здійснити задум М.Шеллі – написати твір, «який, звертаючись до наших потаємних жахів, породив нервові тремтіння; такий, щоб читач боявся озирнутися назад; щоб у нього захолинула кров у жилах й гучно калатало серце» [6, с. 7–8]. Тож роман «Франкенштейн» сам постає як дзеркальна гра культурним спадком.

З позиції гри культурним спадком викликають інтерес роздуми письменниці щодо початку написання та сутності твору. «Творці, і це доцільно відзначити, не створюють свої твори з нічого, а всього лише з хаосу; насамперед їм потрібен матеріал; вони можуть надати форму тому, де вона відсутня, але не можуть народжувати саму сутність. Усі винаходи й відкриття, не виключаючи винаходів у царині поезії, постійно нагадують нам про Колумба та його яйце» [6, с. 58]. Дослідники виділяють різні наукові та літературні джерела, що лягли в основу роману «Франкенштейн»: дослідження Дарвіна, розробки у галузі штучного відтворення травлення їжі тваринами та процесу кровообігу людини, погляди Годвіна, Локка, Руссо [7, с. 23–34, 2, с. 86–221]; філософські ідеї «Втраченого Раю» Мільтона [3, с. 213–224]. Підзаголовок твору «сучасний Прометей» маркує спробу письменниці розкрити низку загальнолюдських проблем крізь призму власного тлумачення стародавнього міфу.

На такій основі М. Шеллі сформувала свою культурологічну міфологему, яка, висвітлюючи такі питання людського буття, як можливість людини втручатися у закони природи і відповідальність науковця за своє відкриття, набула різних конфігурацій. Роман М. Шеллі заклав основу для сучасної міфотворчості, котра спостерігається в романі Д. Кіза «Квіти для Елджернона».

У центрі роману – герої, які беруть участь у дослідженні, спрямованому на виправлення однієї з помилок природи і створення нової, абсолютно виняткової людської особистості (we have taken one of nature's mistakes and by our new techniques created a superior human being [5]). Таким чином основний конфлікт твору будується на стосунках між дослідниками-науковцями (доктором Штраусом і професором Немуром) та піддослідним Чарлі Гордон, кому робиться операція на мозку. Головний мотив, який керує вчинками науковців, такий самий, як і у героїв-дослідників М. Шеллі Роберта Волтона та Віктора Франкенштейна – зробити неоціненну послугу людству [7, с. 30], відкрити непізнавані сили та залучити людство до глибоких таїн природи [там само, с. 47]. Науковці вважали, що перебуваючи поза суспільством, самотнім у величезному місті, без родичів і друзів, без потрібного для нормального життя розумового апарату, у Чарлі Гордона не було минулого, усвідомлення теперішнього та надій на майбутнє, тож його просто не існувало [5].

Втім успішно проведений експеримент виявився помилковим, адже не врахував головного – можливі негативні наслідки. Тож, як і у романі про Франкенштейна у творі Д. Кіза починає діяти притаманний романтизму іронічний дзеркально-ігровий ефект енантіоморфізму. Прометей, тобто «той, хто провіщає» або «мислить заздалегідь» перетворюється на Епіметея, того, хто «мислить після». Це спричинює багато проблем. Так, образ Прометея втілюється в персонажах Франкенштейна М. Шеллі та професора Немура і доктора Штрауса. Прагнучи будь-що втілити свій експеримент у життя, вони не в змозі передбачити його наслідки. Їхні добрі наміри у фатальний спосіб спрямовуються проти них, а науковий подвиг залишається неоціненим і незатребуваним. Д. Кіз приходить до такого висновку, що чистий розум сам по собі ні чого не вартий, гріш ціна знанням позбавленим людських почуттів [5].

До того ж науковці обох романів мислять себе творцями людей, адже істота Франкенштейна і Чарлі Гордон сприймаються як оболонки, в які вдихнули нове життя. Це римський варіант трактування образу Прометея. Прометей, у сприйнятті Овідія, – творець людини, а не тільки її рятівник. В обох романах науковці як творці людини, наділеної інтелектом та усвідомленням своїх знань і вмінь, залишають своє творіння сам на сам із

собою. В обох романах відбувається дзеркальне перегравання біблійною історією про Бога, творця людського роду, і яблуко пізнання [5].

Наративна схема роману Д. Кіза нагадує оповідну стратегію роману М. Шеллі і складається із докладного і відвертого викладу подій та їх осмислення. Чарлі Гордон слабоумний чоловік тридцяти двох років здається зовсім не схожий на Роберта Волтона – молодого амбітного науковця-мандрівника. Однак обидва персонажі виконують роль першопроходців. Волтон намагається пройти шляхами, де не ступала нога людини на північному полюсі. Чарлі Гордон – людина, яка наважується пройти експеримент по зміні розумових здібностей. Обидва ці герої прагнули знання, багато читали і займалися самоосвітою. Роберт Волтон зізнається, що хоча йому вже 27 років, але він менш освічений ніж п'ятнадцятирічні школярі [7, с. 17]. Чарлі Гордон значно відстає від своїх однолітків за рівнем освіти. Він намагається бути схожим на студентів коледжу, хоча він значно старший за них [5]. Також на початку обох романів обидва герої перебувають у схожому психологічному стані. Вони зображуються в бентежному переломі нового життя, але переживають через свою інтелектуальну обмеженість.

Проте подальший розвиток головного героя роману «Квіти для Елджернона» відбувається вже за іншою схемою ніж Роберт Волтон. Після операції Чарлі важко зрозуміти, чи відбуваються з ним якісь зміни, але читачу стає очевидно, що Чарлі щоразу точніше та повніше починає висловлювати свої думки у щоденнику, його словниковий запас збільшується, а грамотність покращується.

Особистісний розвиток головного героя відбувається в декількох напрямках: студіювання наук, пізнання себе та вивчення інших людей. Засвоївши базовий загальноосвітній рівень, Чарлі відчуває потребу у поглибленому вивченні наук [5]. Тож своїм нестерпним бажанням Чарлі Гордон починає нагадувати іншого персонажа М.Шеллі – Віктора Франкенштейна, адже він прагнув пізнати секрети зовнішньої оболонки речей та внутрішню сутність природи й таємниці людської душі [7, с. 35].

Віктора Франкенштейна та Чарлі Гордона зближує подібне критичне ставлення до інших науковців, через обмеженість сфери їхньої компетенції. Віктор Франкенштейн перевершив своїх учителів, бажаючи пройти второваною стежкою та вийти на новий шлях аби відкрити незвідані сили та залучити людство до таємниць природи [7, с. 46]. Урешті-решт Чарлі Гордон

чинить так само. Він у своїх наукових дослідях перевершує своїх попередників доктора Штрауса і професора Немура, знаходить помилку в їх дослідженнях. Франкенштейн та Чарлі Гордон – це герої, які еволюціонують від ствердження пріоритету розуму до відмови від його абсолютизації.

На шляху самопізнання та вивчення оточуючого середовища Чарлі Гордона подібний до образу істоти з роману «Франкенштейн». Обидва герої відчують себе загубленими душами, які шукають притулок і тих, кому вони зобов'язані своїм життям: істота – свого творця, а Чарлі – батьків. Автори змальовують своїх персонажів самотніми на життєвому шляху. Істота М. Шеллі та Чарлі Гордон Д. Кіза самотужки вивчають себе і навколишній світ. Навіть книжка, яка справила на героїв особливе значення виявляється однією й тією ж – «Втрачений рай» Дж. Мільтона. Обидва герої приходять у цей світ аби творити добро, але опинилися в людському суспільстві з його жорстокістю та забобонами і це породжує лютю і агресію.

Наведений аналіз романів М. Шеллі «Франкенштейн, або Сучасний Прометей» і Д. Кіза «Квіти для Елджернона» унаочнюють варіант міжкультурного спілкування художніх творів різних епох, коли один твір віддзеркалюється в іншому. Відбувається літературна гра, в якій за основу береться константа риса певного вихідного матеріалу, що має асоціативно-символічний образ у читацькій свідомості та запускаються механізми кодування та розкодування духовно-ідеологічних детермінант, філософсько-естетичних доктрин культурно-історичної епохи, творчого методу, потенційних можливостей тексту. Кожна сприймаюча культурно-історична епоха знаходить свій код для розуміння. Аксіологічні домінанти вихідних традиційних характеристик змінюються, семантика «вихідного повідомлення» культурного спадку збагачується.

Література

1. Нанси Ж.-Л. В компании Бланшо / Ж.-Л. Нанси // Бланшо М. Ожидание забвения. – С.Пб.: Амфора, 2000. – 176 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://fil.wikireading.ru/84066>
2. Соловьева Н.А. У истоков английского романтизма / Н.А. Соловьева. – М.: Издательство Московского университета, 1988. – 230 с.
3. Gilbert S.M. The Madwoman in the Attic: The woman writer and the nineteenth century literary imagination / S.M. Gilbert, S. Gubar. – New Haven, Lnd.: Yale University Press, 1984. – 719 p.
4. Hindle M. Introduction / M. Hindle // Shelley M. Frankenstein. – Lnd. Etc.: Penguin Books, 1985. – P. 7–42.

5. Keyes D. Flowers for Algernon / D. Keyes. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://royallib.com/read/Keyes_Daniel/Flowers_for_Algernon.html#0
6. Shelley M. Frankenstein / M.Shelley. – Lnd. Etc.: Penguin Books, 1994. – 273 p.
7. Shelley M. Frankenstein / M.Shelley. – Lnd. Etc.: Penguin Books, 1994. – 215 p.

Росстальна О.А.

Національний університет “Чернігівський колегіум” імені Т.Г. Шевченка

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ТЕМИ КОХАННЯ У НОВЕЛІ Т.ГАРДІ «ЛЕДІ АЙСЕНВЕЙ»

The main topic of the short story is under analysis. The themes of social inequality, the relationship between men and women, parents and children, and the problems of marriage are interpreted in the narrative through the symbolic names and allusions. The typical for Hardy's narrative opposition of “own” and “stranger” is one of the main composite elements of the short story.

Новела «Леді Айсенвей» (1890) – п'ята з історій, що входять до збірки «Група благородних дам». Теми соціальної нерівності, взаємовідносин чоловіків та жінок, батьків і дітей та проблеми шлюбу – провідні для попередніх творів збірки – по-іншому інтерпретуються в новелі.

В основі сюжету твору – історія представниці благородної вессекської родини Марії Хеймеа. За перебігом подій твору вона стає дружиною заможного голландського підприємця Андерлінга. Проте почуття молодих людей різні по своїй суті, що пояснюється передусім різницею їх походження та соціального становища. Андерлінг, що живе у Південній Америці, – чужоземець у Вессексі та Англії, а відтак йому мало відомі неписані закони поведінки спільноти, в якій він опиняється. Така відчуженість підкреслюється за допомогою символічності прізвища героя, перша частина якого співзвучна з німецьким словом “ander” – “чужий”, “інший”.

На відміну від Марії, яка успадкувала статки, Андерлінг сам добився успіху та заробив гроші. Готовність продати свої плантації у Гвіані та віддати дружині гроші демонструють ставлення чоловіка до багатства та життя взагалі, яке суттєво відрізняється від того, що прийняте в колі Марії. Для Андерлінга гроші – не спадок минулого, який

треба оберігати та передавати нащадкам, а засіб задоволення потреб та бажань.

Кохання голландця має характер васального поклоніння. Марію натомість приваблює пристрасть чоловіка до неї та влада, яку вона дає. Проте при всій пристрастності та чесності Андерлінг – пасивний персонаж. Віддаючи дружині своє серце, він віддає їй право приймати рішення та діяти на власний розсуд. Герой сподівається, що почуття такі ж важливі для Марії, як і для нього. Проте честь та гордіня виявляються більш значущими для жінки. Вона йде від чоловіка, дізнавшись про те, що він вже одружений з іншою. Марію найбільше вражає не двоєженство Андерлінга, а той факт, що всі можуть дізнатися про її сором, адже відкриття нелегітимності шлюбу означає ганьбу та зневагу суспільства.

Беручи з чоловіка слово ніколи її не турбувати та проголошуючи його померлим, Марія намагається захистити свою репутацію та соціальне становище.

Почуття Андерлінга нагадують муки байронічного героя. Він страждає так саме сильно, як кохає. Подібно до байронівського Чайльд-Гарольда, Андерлінг, відкинутий Марією, стає вигнанцем та програє майно в азартні ігри “in the Continental hells” [3, с. 67]. Підкреслимо важливість елементу “in the Continental hells” в потенційному протиставленні рідного та чужого для Андерлінга світів. Пристрасть до Марії та любов до сина, якого жінка народжує після повернення додому, не дає герою повернутися до свого світу. Він прирікає себе на загибель у світі чужому.

Марія, приховуючи правду, намагається покращити соціальне становище за рахунок шлюбу з лордом Айсенвеєм. Отримавши на додачу до грошей Андерлінга титул баронеси Айсенвей, Марія, на її думку, досягає бажаного становища в суспільстві. Проте, засуджуючи Андерлінга за двоєженство, жінка будує своє нове життя на такій самій брехні, а тому неочікувана поява колишнього чоловіка – серйозна загроза для неї.

Андерлінг, який порушує обіцянку та повертається після смерті першої дружини під іншим іменем, робить це з благородною метою. Він хоче заслужити прощення Марії та вдруге взяти з нею шлюб, що буде законним. Проте передусім чоловік хоче бачити свого сина. Відтак він

наймається садівником у маєток лорда Айсенвея та починає відвідувати церкву.

Незважаючи на зневагу до Андерлінга, жінка не соромиться використати його для своїх цілей. Не маючи дітей у шлюбі з Айсенвеєм, баронеса планує народити від першого чоловіка. Народження потенційного спадкоємця титулу та статків лорда Айсенвея стає для Марії проблемою суто практичного характеру, яка не має жодного відношення до кохання чи сумління. В цьому жінка подібна до свого чоловіка та героя новели «Барбара з дому Гребів» лорда Апленттауерса. І перший, і другий вважають шлюб лише обставиною, необхідною для продовження роду. На відміну від них, Андерлінг вбачає в народженні дитини вияв щирості почуттів. Така різниця у світобаченні найяскравіше виявляється в останньому діалозі Андерлінга та Марії. Витриманий у комедійно-патетичному тоні, діалог перетворює сцену вмирання Андерлінга на фарсове дійство, суміш драматичного конфлікту нерозуміння та мелодрами. Створений як стилізація прийому «хто про що», який використовувався в античних комедіях, діалог по суті не є ситуацією спілкування між двома людьми, адже кожен з них говорить про своє.

В патетичних вигуках леді Айсенвей: “You must get well – you must!...But you must not die! О, you must not” [3, с. 73] домінує модальне дієслово “must” (повинен, мусиш), яке визначає характер її намірів. За її переконанням, чоловік мусить видужати, щоб вона могла втілити в життя свій план. Натомість мелодраматичне “Too late, my darling, too late!” [3, с. 73] Андерлінга – реквієм по коханню. Відмітимо співзвучність цього висловлювання з оригінальною назвою роману Т. Гарді “Tess” – “Too Late Beloved” [1, с. 208].

Прив’язаність Андерлінга до Марії – аналог хворобливої прив’язаності Барбари до лорда Апленттауерса. Сам Андерлінг називає дружину «жорстокою пані». Його благородство межує з культивуванням власних страждань. Не маючи сил боротися за своє кохання та щастя, герой перетворюється на маріонетку в руках жінки. Леді Айсенвей, гордовита та пихата, проте смілива й рішуча, є сильнішою за чоловіків, що її оточують. Саме героїня визначає долю всіх трьох персонажів чоловічої статі (Андерлінга, Айсенвея та сина). Відмітимо, що жоден з

чоловіків не називається в тексті твору на повне ім'я – всі вони представлені за прізвищами. Відсутність імені – спосіб номінації персоналії – символізує ту роль, яку чоловіки відіграли для Марії. Всі вони «заповнюють вільні ніші» в житті героїні. Шлюб із заможним іноземцем – спосіб реалізації в суспільстві, шлюб з лордом – утвердження соціального положення. Саме соціальні амбіції, що керують більшістю вчинків героїні, визначають її ставлення до кохання. Кохання-пристрасть Андерлінга, якій не має місця у світі родини Айсенвей та подібних до них, не може існувати як почуття лише однієї людини, а тому, трансформуючись у кохання-страждання, воно призводить до загибелі головного героя.

Література

1. Brady K. The Short Stories of Thomas Hardy / K. Brady. – New-York, St.Martin's Press, 1982. – xii, 235 p.
2. Gilmartin S. Thomas Hardy's Shorter Fiction / S. Gilmartin, R. Mengham. – Edinburgh, Edinburgh University Press Ltd, 2007. – 144 p.
3. Hardy T. Selected short stories / T. Hardy. – Hertfordshire, Wordsworth Edition Ltd, 1996. – 180 p.

Чередник Т.П.

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

НАЗВА ЛІТЕРАТУРНОГО ТВОРУ ЯК ЗАЯВКА ПРО ХУДОЖНІ НАМІРИ АВТОРА (ПОВІСТЬ Д.М. М'ЮЛОК «МАЛЕНЬКИЙ ПРИНЦ-КАЛІКА ТА ЙОГО ПЛАЩ ДЛЯ ПОДОРОЖЕЙ: ПРИТЧА ДЛЯ МОЛОДИХ І СТАРИХ»)

The story of a little prince as told by D.M. Mulock Craik, an English writer of the XIX century, possesses different features of transformation. The author created the story on the basis of a traditional folktale combining features of a folktale describing orphan's fate, Bildungsroman, a romantic story of opposing different life hardships, and a parable. The author shapes her story within the framework of the folktale genre, this fact being declared in the title. Still, all the traditional folktale elements are transformed in the story. The abstract is focused on the analysis of transformations available in the folktale-parable.

Британська літературна казка останнім часом знову стає об'єктом прискіпливої уваги науковців. Маємо згадати твори Дж. Роулінг, Ф. Пуллмана, К. Патерсон тощо. Але доба постмодерну оновила інтерес

до творів симбіотичного характеру попередніх епох (наприклад, ХІХ ст.), в яких форми мікшування різних традицій, стилів у межах художнього тексту не є чимось новознайденим.

Одною з презентанток подібної творчої практики сьогодні розглядають письменницю вікторіанської доби Діну Марію М'юлок (1826–1887), авторку поезій і романів для дітей та дорослих [8; 11]. Твори письменниці не перекладені українською, проте міс М'юлок вже згадується в українській версії історії англійської (і світової) дитячої літератури [2].

Метою даної статті є аналіз структуризації заголовку казковій повісті Д.М. М'юлок «Маленький принц-каліка та його плащ для подорожей: притча для молодих і старих» (1875) [12] та форми його художньої проекції на твір нібито традиційного жанру. Письменниця, використовуючи традиційну форму заголовку, інноваційно поєднала у повісті елементи різних художніх систем, набутки різних літературних стилів. У такий спосіб твір набув оригінальності і привертає увагу дослідників [3; 4].

Аналіз різних елементів структури повісті (а заголовок є таким елементом) дозволяє стверджувати, що Д.М. М'юлок шанобливо ставилася до традиції, але, спираючись на характер, логіку ситуації чи авторське розуміння перебігу подій, часто змінювала або просто імітувала форму її реалізації у творі.

Перш за все, звернемося до назви/заголовку повісті. За спостереженням О. Еткінда, «заголовок пов'язаний з текстом як ім'я з річчю... Весь текст у цілому, – пише дослідник, – ця багат шарова система означаючих, що є означуванним відносно до заголовку. Заголовок, як те, що означає, деяким чином відповідає тексту, як такому, що означається» [9]. Погоджуючись, що заголовок є формоутворюючою складовою змісту тексту твору, за допомогою якої те, що означає, стає частиною означуваного, проілюструємо процитовану думку спостереженням за формою структуризації заголовків-назв фольклорних казок [1; 6] та назви повісті англійської письменниці.

Традиційно у заголовку британської казки фігурувало ім'я головного героя твору («Джек – підкорювач велетнів», «Малюк Том і велетень Денбрас», «Малюк Брауні», «Чайлд Роланд»/«Юний Роланд»)

або *статус персонажа/ів* (король Іоанн, «Діти короля Ейлапа»). У заголовку твору Д.Мьюлок згадується статус головного персонажу. У тексті хлопчик частіше іменується або Маленьким Принцом чи просто Принцом.

Головний герой повісті має власне ім'я – Долор (від Долорес – імені матері), проте в назві повісті воно не згадується. В такий спосіб, на нашу думку, історія головного героя набуває ознак і типовості, і символізму, що підсилюється іменем, точніше, його значенням у жіночому та чоловічому варіанті (жіночий варіант – Марія Скорботна; чоловічий варіант – переклад із латини – біль, туга, страждання [5]). Авторка трансформує історію життя героя за допомогою гри з іменем, надаючи його героєві і, разом з тим, нібито приховуючи його. В такий спосіб уже в формулюванні назви твору зреалізовані обидва аспекти представлення авторського бачення історії життя головного персонажа. Статус згадується, а наявне ім'я згадується тільки на початку. Доля Маленького Принца є типовою, а історія принца Долора набуває символічності.

Згадування про *вік героя* у назві фольклорної казки також є традиційним (юний Поллард, малюк Том). Письменниця наслідує традицію. Так, історія героя казкової повісті Мьюлок починається з народження і хрестин маленького Принца. Авторка твору вибирає один етап з життя героя – його дитинство, що і позначено в заголовку. У дев'яти главах твору з десяти вміщений нібито натяк на вік персонажа («*маленький принц*»). Проте в кінці твору читач бачить *старого короля*, який відмовляється від влади і готується подорожувати до Чарівних гір, куди відправилися його батьки (евфімізований образ місця для життя після смерті). Оповідач/ка відмовляється розповісти про життя короля Долора, скоріш за все, тому, що це не є її художнім завданням. Однак еволюція-зростання описується в останній главі повісті, яка має усі ознаки відкритого епілогу.

Маємо відмітити, що Д.М. М'юлок внесла власні корективи щодо оновлення класичної форми презентації героя в назві твору. Так, у фольклорній казці увага читача майже ніколи не приверталася до проблем фізичного нездоров'я головного героя, крім тих випадків, коли героєм був традиційним для казки персонажем («Том – хлопчик-

мізинчик», «Малюк Брауні», «Крихітка фея»), якому його маленький зріст не заважав робити великі справи.

Поряд з іменем головного героя у традиційній казці часто згадувався його антагоніст («Чайлд Уінд та зачарована змія», «Юний Поллард і окландський вепр», «Король Іоанн, Кентерберійський абат і чабан»). В назві повісті Д. Мьюлок антагоніст Маленького принца-каліки не згадується, проте це не означає, що він відсутній. Дядько головного героя, реально виконуючи роль казкового злодія і реалізуючи його функції, в той же час в тексті не є акцентованим злодієм, оскільки авторка твору намагається зберегти в душі маленького читача віру у добро, яке є абсолютно непереможним.

У повісті «Маленький принц-каліка та його плащ для подорожей...» зреалізований класичний алгоритм опису історії життя хлопчика-каліки і сироти. У центрі – фізично немічна дитина, яка ще немовлям втратила батьків, потерпає від дядька, що узурпував владу, забравши корону і королівство. В кінці історії Принц стає королем, однак оповідач все одно називає його Маленьким принцом. Таким він залишається і в свідомості його Хрещеної.

Фея-вихователька є класичним персонажем-*помічником* у традиційній фольклорній казці. В житті Маленького принца нема матері, але це компенсується присутністю феї-хрещеної, яка поряд з героєм майже від його народження. На нашу думку, наявність певних персонажів навколо принца унаочнює реалізацію фемінно орієнтованої моделі художньої дійсності (мати – фея-хрещена – наглядка).

За логікою фольклорної казки, будь-які негаразди в житті героя мають бути компенсовані: хворий має стати здоровим, нещасний – щасливим, той, хто втратив, має знайти. Письменниця існуючу традицію переосмислює. Герой, навіть при наявності Хрещеної-феї, фізично залишається калікою, проте за допомогою плащу, її подарунку, хлопчик може долати будь-яку відстань і побачити те, що не бачить більшість людей на землі. Плащ – чарівна річ, що змінює життя героя, допомагає йому подорожувати та пізнавати світ. Згадка про чарівну річ у назві повісті відповідає традиції британських казок, проте функція цієї річі є дещо іншою. Плащ, який має вигляд або сприймається як ганчірка, непотріб, у кінці твору стає схожим на саван. У традиційній казці чарівна

річ має термін дії, в повісті Д.М. Мьюлок чарівна річ супроводжує героя протягом всього життя і має перенести його в місце упокоєння.

Ю.М. Лотман зазначав: «....будучи важливим механізмом пам'яті культури, символи переносять тексти, сюжетні схеми та інші семіотичні утворення з одного її пласта в інший. Пронизуючи діахронію культури, константні набори символів у значній мірі беруть на себе функцію механізмів єдності: здійснюючи пам'ять культури про себе, вони не дають їй розпастися на ізольовані хронологічні пласти.» [7, с. 242]. Саме за цим алгоритмом образ Маленького принца у повісті Д.М. Мьюлок втрачає однозначність, яка є традиційно домінуючою рисою характеристики персонажів фольклорної казки.

Мьюлок визначає жанрову належність власного твору («притча»). Згадуючи у заголовку про притчовий характер твору, письменниця пам'ятає, про те, що дидактизм та алегоричність є провідними рисами притчі. Алегоризм певним чином знайшов втілення у тексті твору. Водночас дидактичне авторське резюме, в якому читачу надаються конкретні поради щодо сприйняття певних аспектів життя, в повісті відсутнє. Більш того спостереження за текстом надають право казати про довільне трактування авторкою усіх характерних рис притчі. Письменниця певним чином грає з традицією. Це стосується героя, його позиції в творі, імені, всіх форм його представлення чи структурації історії його життя, характеристики оточення тощо. У тексті твору кілька разів лунає запитання оповідача, чи був Принц щасливим, проте жодного разу читач не почув відповіді. На нашу думку, незважаючи на анонсування притчового характеру повісті, письменниця відмовилась конкретизувати фінал історії свого героя, розширюючи коло можливих варіантів читацької рецепції щодо природи і змісту щастя Принца.

Підводячи підсумки, маємо зазначити, якщо формулювання назви можна сприймати як певну заявку про творчі наміри, а сам твір – як уже виконаний мистецький проект, то аналіз назви та характер комбінування структурних елементів у творі дозволяє відстежити і зрозуміти інноваційність авторських намірів і реалізацій. Д.М. М'юлок, спираючись на форму традиційної британської казки та дидактичної новели, створює оригінальний твір, в якому базовим є романтичний конфлікт, що розгортається на широкому тлі різнорівневих фольклорно-літературних

алюзійних матриц і тому зацікавленість в аналітичних розвідках щодо творів британської письменниці буде зростати.

Література

1. Англійські народні казки / Уклад., вступ. слово і переказ з англ. О.І. Тереха. – К.: Веселка, 1981. – 151 с.
2. Деркачова О. Літературна казка Великої Британії / О. Деркачова, С. Ушкевич – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pu.if.ua/depart/InitialTeaching/resource/file/%D0%9A%D0%B0%D0%B7%D0%BA%D0%B0%20%D0%92%D0%B5%D0%BB%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%96%D1%97.pdf>
3. Деркачова О. Структурні елементи чарівної казки у «Маленькому кульгавому принці» Д.М.М'юлок / О. Деркачова. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://urccyl.com.ua/fileadmin/user_upload/Visnyk/Visnyk_2013/Visnyk_2013_8.pdf
4. Деркачова О. «Маленький кульгавий принц» М'юлок як предтеча «Маленького Принца» Екзюпері / О. Деркачова // Література. Діти. Час: Вісник Центру дослідження літератури для дітей та юнацтва. Вип. 3. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан. – 2012. – С. 60–66. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bohdan-books.com/upload/iblock/61f/61fd37191871bdcc7edac71663ad1484.pdf>
5. Долорес / Вікіпедія – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D1%80%D0%B5%D1%81>
6. Крихітка фея та інші британські казки. – К.: Книжковий клуб «Клуб Сімейного дозвілля». – 2017. – 240 с.
7. Лотман Ю.М. Внутрі мыслящих миров. Человек – текст – семиосфера –
8. История / Ю.М. Лотман. – М.: Языки русской культуры, 1996. – 464 с.
9. Dinah Craik – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://en.wikipedia.org/wiki/Dinah_Craik
10. Etkind A. Поэтика заглавий / Alexander Etkind // Revue des études slaves, tome 70, fascicule 3, 1998. L'espace poétique. En hommage à Efim Etkind. pp. 559-565. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.persee.fr/doc/slave_0080-2557_1998_num_70_3_6528.
11. Miss Muloch (Mrs. Craik) // Littell's Living Age. – Vol. 133. – Issue 1717. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://en.wikisource.org/wiki/Littell%27s_Living_Age/Volume_133/Issue_1717/Miss_Muloch_\(Mrs._Craik\)](https://en.wikisource.org/wiki/Littell%27s_Living_Age/Volume_133/Issue_1717/Miss_Muloch_(Mrs._Craik)).
12. Mitchell Sally Diana Mulock Craik. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.victorianweb.org/authors/craik/mitchell/5.html>
13. The Little Lane Prince by Dinah Maria Mulock Craik. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gutenberg.org/files/496/496-h/496-h.htm>

ВІДОМОСТІ ПРО УЧАСНИКІВ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Борисов Олексій Олександрович – докт. філол. наук, доцент, завідувач кафедри германської філології Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, м. Чернігів, Україна.

Кійко Світлана Василівна – докт. філол. наук, доцент, доцент кафедри германського, загального і порівняльного мовознавства Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна.

Кійко Юрій Євгенович – докт. філол. наук, доцент, доцент кафедри германського, загального і порівняльного мовознавства Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна.

Колесник Олександр Сергійович – докт. філол. наук, професор, професор кафедри германської філології Київського університету імені Бориса Грінченка, м. Київ, Україна.

Мізін Костянтин Іванович – докт. філол. наук, професор, завідувач кафедри іноземної філології, перекладу та методики навчання ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», м. Переяслав-Хмельницький, Україна.

Архипов Денис Валерьевич – старший викладач кафедри англійської філології Брестського державного університету імені О.С. Пушкіна, м. Брест, Білорусь.

Бахур Ірина Миколаївна – викладач кафедри іноземних мов Брестського державного університету імені О. С. Пушкіна, м. Брест, Білорусь.

Васильєва Олена Григорівна – канд. філол. наук, доцент, доцент кафедри германської філології Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, м. Чернігів, Україна.

Галушко Наталія Николаевна – вчитель вищої категорії Брестського обласного лицею імені П.М. Машерова, м. Брест, Білорусь.

Гусар Ангеліна Вікторівна – асистент кафедри германської філології та перекладу Київського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна.

Деркач Наталія Валеріївна – канд. філол. наук, доцент, доцент кафедри германської філології Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, м. Чернігів, Україна.

Дягель Світлана Миколаївна – старший викладач кафедри німецької філології та лінгводидактики Брестського державного університету імені О.С. Пушкіна, м. Брест, Білорусь.

Зінцова Юлія Миколаївна – канд. філол. наук, доцент, доцент кафедри теорії та практики німецької мови ФДБОЗ ВПО «Нижегородський державний лінгвістичний університет ім. М.О. Добролюбова», м. Нижній Новгород, Росія.

Іллічова Інна Леонідівна – канд. філол. наук, доцент, доцент кафедри англійської філології Брестського державного університету імені О.С. Пушкіна, м. Брест, Білорусь.

Ковальова Олена Борисівна – викладач кафедри ділової іноземної мови та міжнародної комунікації Національного університету харчових технологій, м. Київ, Україна.

Ковальська Наталія Вікторівна – старший викладач кафедри теорії, практики та перекладу англійської мови Національного технічного університету України «КПІ імені Ігоря Сікорського», м. Київ, Україна.

Кормільцина Світлана Юрійвна – викладач кафедри іноземних мов професійного спрямування Чернігівського національного технологічного університету, м. Чернігів, Україна.

Красавіна Валентина Василівна – канд. філол. наук, доцент, доцент кафедри української мови та літератури Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, м. Чернігів, Україна.

Кузьмичова Анна Олександрівна – канд. філол. наук, доцент, доцент кафедри теорії та практики німецької мови ФДБОЗ ВПО «Нижегородський державний лінгвістичний університет ім. М.О. Добролюбова», м. Нижній Новгород, Росія.

Матвєєва Ірина Володимирівна – канд. філол. наук, доцент кафедри теорії та практики німецької мови ФДБОЗ ВПО «Нижегородський державний лінгвістичний університет ім. М.О. Добролюбова», м. Нижній Новгород, Росія.

Мойсеюк Юлія Миколаївна – викладач кафедри германської філології Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, м. Чернігів, Україна.

Пікун Леся Василівна – канд. філол. наук, доцент, доцент кафедри германської філології Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, м. Чернігів, Україна.

Плісов Євген Володимирович – канд. філол. наук, доцент, завідувач кафедри теорії та практики німецької мови ФДБОЗ ВПО «Нижегородський державний лінгвістичний університет ім. М.О. Добролюбова», м. Нижній Новгород, Росія.

Решотко Ольга Анатоліївна – студентка II курсу Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, м. Чернігів, Україна.

Росстальна Олена Анатоліївна – канд. філол. наук, доцент, доцент кафедри германської філології Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, м. Чернігів, Україна.

Сацук Андрій Петрович – старший викладач кафедри німецької філології та лінгводидактики Брестського державного університету імені О.С. Пушкіна, м. Брест, Білорусь.

Стрижевич Олена Миколаївна – старший викладач кафедри англійської філології Брестського державного університету імені О.С. Пушкіна, м. Брест, Білорусь.

Сич Марина Адольфівна – ст. викладач кафедри німецької філології та лінгводидактики Брестського державного університету імені О.С. Пушкіна, м. Брест, Білорусь.

Федоров Віталій Вікторович – канд. філол. наук, доцент, завідувач кафедри перекладознавства та другої іноземної мови ФДБОЗ ВПО "Камчатський державний університет імені Вітуса Берінга", м. Петропавловськ-Камчатський, Росія.

Федун Лариса Миколаївна – канд. пед. наук, старший викладач кафедри германської філології Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка, м. Чернігів, Україна.

Хотько Наталія Олександрівна – старший викладач кафедри англійської філології Брестського державного університету імені О.С. Пушкіна, м. Брест, Білорусь.

Чередник Тетяна Павлівна – канд. філол. наук, доцент, доцент кафедри германської філології Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка, м. Чернігів, Україна.

Яковенко Тетяна Миколаївна – викладач кафедри іноземних мов професійного спрямування Чернігівського національного технологічного університету.

Ярошук Марина Володимирівна – викладач кафедри англійської філології Брестського державного університету імені О.С. Пушкіна, м. Брест, Білорусь.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ І. КОГНІТИВНИЙ, СИНЕРГЕТИЧНИЙ, КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ І ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТИ МОВИ ТА МОВЛЕННЯ

Борисов О.О. Інформаційний базис діалогічної комунікації ...	4
Кійко С.В. Синергетика в контексті лінгвістичних досліджень.....	8
Колесник О.С. Екзистенційні феномени у дзеркалі мови: лінгвоуніверсологічний підхід	11
Борисов О.О., Васильєва О.Г. Базові жанрові різновиди суперечки в англомовній та україномовній етносвідомості	14
Гусар А.В. Моделювання альтернативних світів у сучасному англомовному пісенному дискурсі	20
Деркач Н.В. Динамічні показники англійських прислів'їв з різними комунікативно-прагматичними функціями.....	22
Матвеева И.В. Оценочный потенциал немецких и русских пословиц поля «Деньги».....	28
Мойсеюк Ю.М. Символіка щита і гербових фігур в англійській художній літературі.....	33
Федун Л.М. Інформаційна безпека в перекладі	36
Хотько Н.А. Культурный контекст иноязычной коммуникативной среды.....	39

РОЗДІЛ ІІ. СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ТА ЛІНГВОСТИЛІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РІЗНОЖАНРОВИХ ТЕКСТІВ

Кійко Ю.Є. Кореляція між евіденційністю й епістемічною модальністю в сучасній лінгвістиці	44
Мізін К.І. Лексикографічні vs. фразеографічні перспективи корпусної лінгвістики в Україні.....	48
Архипов Д.В. Лексико-грамматические особенности англоязычного Интернет-дискурса	50
Зинцова Ю.Н. Особенности реализации аспектуальных значений непредельных глаголов немецкого языка	53
Ильчева И.Л. Параметры мультимодальных медийных текстов.....	56
Красавіна В.В., Решотко О.А. Мотиваційні процеси в лексиці (на матеріалі дослідження фітонімів).....	60

Кузьмичева А.А. Ирония в речи (на материале немецкого языка).....	63
Плисов Е.В. Особенности изучения немецкого религиозного лексикона в исторической семантике.....	67
Стрижевич Е.Н. Особенности медиатекста региональных Интернет СМИ	72
Федоров В.В. Лексика англоязычной прессы Восточной Азии	76
Ярошук М.В. Специфика перевода стилистических фигур в англоязычном медиа-дискурсе.....	79

РОЗДІЛ ІІІ. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ МОВ І КУЛЬТУР

Галушко Н.Н., Дягель С.Н. Формирование социокультурной компетенции учащихся профильных классов посредством информационно-коммуникационных технологий	83
N. Kovalska, O. Kovalova The Importance of Phonetics in Social Interaction	87
Кормільцина С.Ю., Яковенко Т.М. Інноваційні технології як оптимізація навчального процесу вивчення англійської мови у немовному ВНЗ	90
Сацук А. П. Иноязычная культура как цель обучения немецкому языку.....	94
Сыч М.А. Применение инновационных технологий на занятиях по иностранному языку в вузе.....	98

РОЗДІЛ ІV. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА

Бахур И.Н. Конфликт идентичностей в рассказе Д. Лахири «Толкователь болезней».....	102
Пікун Л.В. Дзеркальна гра ідеями та образами «Франкенштейна» М.Шеллі в романі Д.Кіза «Квіти для Елджернона».....	105
Росстальна О.А. Інтерпретація теми кохання у новелі Т.Гарді “Леді Айсенвей”.....	110
Чередник Т. П. Назва літературного твору як заявка про художні наміри автора (повість Д.М. М’юлок «Маленький принц-каліка та його плащ для подорожей: притча для молодих і старих»).....	113
Відомості про учасників конференції	119

Збірник наукових праць

**Мова. Культура. Комунікація:
здобутки та перспективи сучасних
філологічних досліджень**
Матеріали ІХ-ї Міжнародної науково-практичної
конференції (27 квітня 2018 р.)

Технічний редактор *О. М. Єрмоленко*
Макетування *Н. В. Деркач*

Підписано до друку 16.05.2018 р. Формат 60 x 84 1/16.
Папір офсетний. Друк на різнографі.
Ум. друк. арк. 6,4. Обл.-вид. арк. 5,9.
Наклад 100 прим. Зам. № 0049.

Віддруковано ТОВ «Видавництво «Десна Поліграф»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції.
Серія ДК № 4079 від 1 червня 2011 року
14027, м. Чернігів, вул. Станіславського, 40
Тел. (0462) 972-664